ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΠΑΤΗΣΙΩΝ 8 ΤΗΛ. 30:461 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ ||| ΣΑΒΒΑΤΟ 14 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1937

ΕΦΗΜΕΡΑ

ΘΗΡΙΟ

Ὅταν ὁ Βροῦτος κι' ὁ Κάσσιος νικήθηκαν στὴν περίφημη πεδιάδα τῶν Φιλίππων, ὁ Αὔγουστος, ὁ Ἀντώνιος κι' ὁ Λέπιδος ἀποφάσισαν νὰ μοιραστοῦν τὸν τότε κόσμο. Γιὰ νὰ τὸ κατορθώσουν, ἔπρεπε βέβαια νὰ λείψουν μερικοὶ ἀκόμα ἀπὸ τὴ μέση. Σ' αὐτοὺς τοὺς τελευταίους ἦταν κι' ὁ Κικέρωνας, ὁ μεγάλος Ρωμαῖος ρήτορας, ποὺ ὁ Αὔγουστος τὸν εἶχε γιὰ δεύτερο πατέρα του. Ὁ Πλούταρχος στοὺς «Παραλληλους βίους» του, περιγράφει μὲ τὰ παρακάτω λόγια, τὸ πῶς ἀποφασίσθηκε ὁ θάνατός του :

«Καταγράφτηκαν ἐπάνω ἀπὸ διακόσιοι ποὺ ἔπρεπε νὰ πεθάνουν. Ἡ προγραφὴ ὅμως ἔγινε αἰτία μεγάλης συζήτησης ἀνάμεσά τους, γιατὶ ὁ Ἀντώνιος δὲ δεχόταν κανένα συμβιβασμό, ἂν πρὶν δὲν ἀποφασίζονταν ἡ θανάτωση τοῦ Κικέρωνα. Ὁ Λέπιδος συμφώνησε μὲ τὴ γνώμη τοῦ Ἀντώνιου, ὁ Αὔγουστος ὅμως ἀντιστέκονταν καὶ στοὺς δυό. Οἱ συζητήσεις αὐτὲς γίνονταν κρυφὰ γύρω ἀπὸ τὴ Βολώνια. Ὁ Αὔγουστος ἀφοῦ τὶς πρῶτες μέρες ἀγωνίσθηκε νὰ σώσει τὸν Κικέρωνα, τὴν τρίτη ὑποχώρησε καὶ τὸν ἐγκατέλειψε. Κατέληξαν σὲ τοῦτον τὸν συμβιβασμό: ὁ Αὔγουστος θ' ἄφηνε νὰ θανατωθεῖ ὁ Κικέρωνας, ὁ Λέπιδος ὁ ἴδιος ὁ ἀδερφός του κι' ὁ Ἀντώνιος ὁ Λεύκιος Καίσαρας, ποὺ ἦταν θεῖος τοῦ ἀπὸ τὴ μητέρα τοῦ. Γυρεύοντας νὰ χορτάσουμε τὸ θυμὸ καὶ τὴ λύσσα τους, ξέχασαν ἔτσι ἀπὸ τ' ἀνθρώπινο λογικό, ποὺ φανέρωσαν πὼς δὲν ὑπάρχει θηρίο πιὸ ἄγριο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ὅταν στὸ πάθος του προστεθεῖ κι' ἡ ἐξουσία».

Ἡ δισπίστωση [illegible] ποὺ ἔκανε [illegible] τοῦ λαοῦ κι' ἀνθρ[illegible] Βοιωτικὴς πεδιάδας ὁ ἱστορικὸς καὶ φιλόσοφος τῆς Χαιρωνείας, παραμένει, ἔπειτα ἀπὸ δεκαεννιὰ αἰῶνες ποὺ πέρασαν, ἡ ἴδια. Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἄλλαξαν. Ἐξακολουθεῖ νὰ μὴν ὑπάρχει πιὸ ἄγριο θηρίο ἀπ' αὐτούς. Ἡ κάθε μέρα ποὺ ἀνατέλλει, φέρνει ἀπὸ τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ κόσμου μας καινούργιες αἱματοβαμμένες ἀποδείξεις. Αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουμε «πολιτισμό», δὲ χρησίμεψε ἴσαμε σήμερα, παρὰ γιὰ νὰ διευκολύνει νὰ ἐκδηλωθοῦν τὰ ἄγρια ἔνστικτα τοῦ περίφημου αὐτοῦ «θηρίου». Μάταια οἱ φωτισμένες συνειδήσεις, ποὺ δὲν ἔλειψαν ἀπὸ καμμιὰ ἐποχή, γυρεύουν νὰ ρίξουν λίγη καλωσύνη κι' ἀγάπη, στὴ φριχτὴ αὐτὴ κόλαση ποὺ κοχλάζει μέσα στὰ στήθη μας. Ἀδύνατο τοὺς στάθηκε νὰ ξερριζώσουν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο τὴν πρωτόγονη κληρονομιὰ τῆς πάλης, ὡς τὸ ἀλληλοφάγωμα, γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τοῦ καλλίτερου κομματιοῦ τοῦ κρέατος ἀπὸ τὸ νεκρὸ πτῶμα.

Ἀοιπὸν δὲν ὑπάρχει λύτρωση; Δὲ μᾶς ἀπομένει παρὰ ἡ πιὸ ἀπαισιόδοξη ἐνατένιση τῆς αὔριο; Τὸ θηρίο ποὺ εἶναι μέσα μας θὰ διευθύνει πάντα τὰ πεπρωμένα τῆς ζωῆς μας; Ὄχι, ἀσφαλῶς ὄχι. Ὅσο ποὺ στὸν κόσμο μας ὑπῆρχαν καὶ ὑπάρχουν οἱ μεγάλες μαρτυρικὲς μορφὲς, μπορεῖ ν' ἀφήνουμε κάποτε τὴ σκέψη μας νὰ ξεκουράζεται, γιὰ τὴν ἀνθρώπινη μοῖρα, στὴν αὔρα τῆς ἐλπίδας. Οὔτε ὁ Σωκράτης ἤπιε τὸ κώνιο, οὔτε ὁ Χριστὸς σταυρώθηκε ἄδικα. Οἱ ἴδιες δὲν κατακτοῦν τὰ πλήθη μὲ τοὺς θεωρητικοὺς ἀπολογητές τους, παρὰ μὲ τοὺς μάρτυρές τους. Ἀνίκητη στέκεται ἡ αἴγλη τοῦ κατατρεγμοῦ καὶ τοῦ μαρτυρίου.

Κάθε φορὰ ποὺ τέτοιες σκέψεις περνοῦν ἀπὸ τὸ μυαλό μου, θυμοῦμαι τὴ θαυμάσια ἀπόκριση ποὺ ἔδωσε ὁ Κωνσταντῖνος ΣΤ' σ' ἕνα καλόγηρο. Ὁ Κωνσταντῖνος ΣΤ' — εἶναι αὐτὸς ποὺ τὸν τύφλωσε ἡ μητέρα του — στάθηκε μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ φωτεινὲς μορφὲς τῶν ἀναμορφωτῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. Σὰν τέτοιος, συγκέντρωσε, βέβαια, ὅλο τὸ μῖσος τῶν καλογήρων. Κάποτε ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ἔφταξε ἴσαμε τὴν αἴθουσα τοῦ θρόνου, κι' ἐκεῖ, μπροστὰ σ' ὅλο τὸ αὐλικὸ περιβάλλον, ἄρχισε νὰ βρίζει τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ Κωνσταντῖνος ἀπαγόρεψε νὰ τὸν ἀγγίξουν, τὸν ἄφησε νὰ λέγει καὶ τοῦ ἀποκρίθηκε ψυχρά: «Μάταια ζητᾶς νὰ σὲ τιμωρήσω. Ὄχι, δὲ θέλω νὰ κάνω μάρτυρες».

Τὴν τρομερὴ αὐτὴ ἀλήθεια, εὐτυχῶς — μὲ πόσο πόνο γράφω αὐτὸ τὸ «εὐτυχῶς»... — ἐλάχιστοι εἶναι σὲ θέση νὰ τὴν καταλάβουν. Ἔτσι, κάθε μέρα, κάθε ὥρα, κάθε στιγμὴ ποὺ περνᾶ, οἱ μάρτυρες αὐξάνουν....

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

Ἡ Κυριακάτικη ἐκδρομὴ τῆς «Χαμένης Μελῳδίας». [Βλέπε στὴ σελίδα 4 ἀντιπροσωπεύση ἀπὸ τὸ Παρίσι τοῦ ἐκλεκτοῦ συνεργάτη μας κι Θράσου Καστανάκη].

Ὅ,τι θυμόμαστε

ΠΕΡΣΕΣ,

Μὲ τὴν περασμένη Τρίτη, μιὰ ὁμάδα Γάλλων φοιτητῶν ἔδωσε στὸ Ὠδεῖο τοῦ Ἡρώδη τοῦ Ἀττικοῦ τοὺς «Πέρσες» τοῦ Αἰσχύλου.

Ἐδῶ βέβαια δὲν πρόκειται νὰ κρίνουμε τὴν παράσταση. Τὸ σημείωμά μας αὐτὸ δὲν ἔχει ἄλλο σκοπὸ παρὰ νὰ τονίσει τὴ βαθειὰ συγκίνηση ποὺ μᾶς χάρισαν τὰ εὐγενικὰ αὐτὰ νειάτα τῆς Γαλλίας. Μᾶς ἔφεραν τὸ πιὸ χαρούμενο μήνυμα ἀπὸ τὴν πατρίδα τους, ποὺ στέκεται, μέσα στὸ σημερινὸ κόσμο μας, ὁ ἀληθινὸς κληρονόμος τοῦ πνεύματος ἐκείνου ποὺ ὤρθωσε, ἐπάνω στὸν κατάξερο βράχο, τὸ αἰώνιο κι' ἀκατάλυτο μνημεῖο τῆς ἀνθρωπότητας, στὴν προσπάθειά της πρὸς τὸ Φῶς.

Γιατὶ ἀλήθεια ποιὰ ἄλλη καλλίτερη πατρίδα μποροῦσε νὰ βρεῖ, στὶς μέρες μας, τὸ πνεῦμα τῆς Ἀθήνας ἀπὸ τὸ Παρίσι; Ἡ ἀρχαία Ἀθήνα στάθηκε μιὰ διαρκὴς δημιουργία κ' ἐπανάσταση. Μέσα σ' ἕνα μονάχα αἰῶνα, ὁ πόρινος λίθος καὶ ἡ μουσικὴ τέχνη ἔγιναν τὰ ἀετώματα κ' ἡ ζωηφόρος τοῦ Παρθενῶνα. Τὸ κύριο χαρακτηριστικό της στάθηκε μιὰ ἀδιάκοπη ἀνέλιξη ἀπὸ τὸν Αἰσχύλο ἴσαμε τὸν Πλάτωνα, ἀπὸ τὸν Ὅμηρο ἴσαμε τὸν Ἀριστοτέλη. Φανερώσε στὸν κόσμο πὼς δὲν εἶναι οἱ ἐφήμερες δόξες τῶν μαχῶν, ποὺ κάνουν ἀθάνατους τοὺς λαοὺς, μὰ τὸ πνεῦμα.

Σ' ἐσᾶς, εὐγενικὰ παιδιὰ τῆς Γαλλίας, χαιρετήσαμε τὴν περασμένη Τρίτη τὴ σημερινὴ Ἀθήνα τοῦ κόσμου: τὸ Παρίσι.

ΜΙΑ ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ

Ἀρκετοὶ συνεργάτες καὶ ἀναγνῶστές μας μᾶς παρακαλοῦν νὰ μεταβιβάσουμε ἀπὸ τὶς στῆλες μας στὸν ὁμιλο τῶν Γάλλων φοιτητῶν τὴν εὐχὴ, νὰ ξαναπαίξουν τοὺς «Πέρσες» ἄλλη μιὰ φορὰ, γιὰ κείνους ποὺ δὲν εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσουν τὴν πρώτη παράσταση. Τὸ κάνουμε μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ εὐχὴ αὐτὴ θὰ φέρει τὸ ἀποτέλεσμά της.

ΠΑΡΑΔΟΞΟΛΟΓΙΕΣ

Ὁ γνωστὸς Γάλλος συγγραφέας Ἀνρὺ ντὲ Μοντερλὰν δημοσιεύει στὸ περιοδικὸ «Μαριὰν» μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἀνέκδοτες σκέψεις του. Ἀποσποῦμε τὶς πιὸ χαραχτηριστικές:

Ὁ Μπαρὲς εἶπε ἕνα σκληρὸν ἀφορισμὸ γιὰ τὰ κοριτσια: «Δὲ διαβάζουνται οἱ ἄσπρες σελίδες». Ὄχι βέβαια, μὰ γράφουμε σ' αὐτές. Ὑπογράφουμε κι' ἔπειτα διαβάζουμε ὅ,τι ἔχουμε γράψει.

* * *

«Ν' ἀγαπάει κανεὶς ἕναν καλλιτέχνη, μοῦ ἔλεγε μιὰ νέα κοπέλλα, εἶναι σὰ ν' ἀγαπάει τὸ θάνατο». Ἕνας δημιουργὸς δὲν εἶναι ποτὲ ἐγκληματίας, τῆς ἀποκρίθηκα.

* * *

Ὁ ἄνδρας εἶναι πιὸ ἀνισόρροπος ἀπὸ τὶς γυναῖκες. Μπορεῖ γιατὶ εἶναι πιὸ ἐξελιγμένος ἀπ' αὐτήν.

* * *

Νὰ μιὰ περίπτωση γυναικείας ὀδύνης, μαζοχισμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ μέσα στὴν παρακάτω παράγραφο ἀπὸ ἕνα γράμμα ποὺ μοῦ ἔστειλε μιὰ ἀναγνώστριά μου: «Δὲ γνωρίζετε τίποτα ἀπὸ τὴν ψυχὴ τῆς γυναίκας, γιατὶ ἀγνοεῖτε τὸν πόνο, γιατὶ ἡ ἱκανοποίηση ποὺ σᾶς δίνει ἡ σάρκα (ἕνα κορμὶ ποὺ δὲν πονᾶ εἶναι ἕνα χαλασμένο κορμὶ), δὲν σᾶς ἀφήνει ν' ἀπαισιοδοξεῖτε γιὰ ὅλα». Καὶ προσθέτει: «Ἕνας ἄνδρας μπορεῖ νὰ εἶναι σήμερα αὐτὸ καὶ αὔριο κάτι ἄλλο. Μιὰ γυναῖκα ὅμως παραμένει πάντα γυναῖκα, χαρίζοντας πάντα τὸν πόνο ποὺ εἶναι ὡραιότερος ἀπὸ τὸν ἔρωτα, τὸν ξεπεσμό, ποὺ εἶναι πιὸ δυνατὸς ἀπὸ τὴ ζωή, στὰ ἰσχυρὰ ἄτομα, ποὺ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸν εἶναι τόσο ἐγωϊστικὰ καὶ τόσον ἀφελῆ». (Τὶς παραπάνω ὑπογραμμίσεις δὲν τὶς ἔκανα ἐγώ).

* * *

Ἡ ζήλεια, ποὺ τὰ δικαστήρια τὴν ἀναγνωρίζουν, στὴν περίπτωση ἐγκλήματος, γιὰ ἐλαφρυντικὸ λόγο, ἔπρεπε νὰ θεωρεῖται ἀντίθετα, σὰν τὸ μεθύσι, νὰ λογαριάζεται γιὰ ἐπιβαρυντικὴ αἰτία.

* * *

Ὁ μόνος ἔρωτας εἶναι ὁ «κοινὸς» ἔρωτας. Ὑπάρχουμε ἀπ' ὅ,τι κοινὸ εἶναι μέσα μας. Τίποτα πιὸ σημαντικὸ γιὰ μιὰ γυναῖκα, παρὰ «νὰ μπεῖ στὸ πετσὶ τοῦ ἄνδρα». Κοπριά, θὰ πεῖτε. Ἔστω. Ὅμως μέσα ἀπὸ τὴν κοπριὰ φυτρώνουν τὰ λουλούδια. Ὅταν πάψει αὐτὴ νὰ ζωογονεῖ τὸ χῶμα ποὺ εἶναι φυτεμένα, αὐτὰ μαραίνουνται. Καθετὶ ἄλλο γύρω ἀπὸ τὸν ἔρωτα, δὲν εἶναι παρὰ φιλολογία.

* * *

Μερικὲς συμβουλὲς ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὸν Δαίμονα τοῦ κακοῦ:

— Μὴ παντρευόσαστε ποτὲ ἀπὸ λύπη. Ἡ καταστροφὴ εἶναι βέβαιη, ἀναπόφευκτη.

— Μὴ νομίζετε πὼς στὸν ἔρωτα εἶναι δυνατὰ τὰ πάντα.

— Μὴν πιστεύετε πὼς ἡ μεγαλοψυχία φτιάχνει τὰ πάντα. Συχνὰ στὴ φέται ὄχι μονάχα ἐνάντια σ' ἐσᾶς, παρὰ καὶ στὸ πρόσωπο ποὺ θέλατε νὰ ὠφεληθεῖ ἀπ' αὐτή. Ἡ ἀντίσταση στὸ καλὸ εἶναι συχνὰ προτέρημα.

— Ὁ γάμος εἶναι μιὰ σύμβαση, ἄπου καθένας ἀπὸ τοὺς συμβαλλόμενους ζητεῖ νὰ ἐξασφαλίσει μεγαλύτερα κέρδη [illegible] εἶχαν γώτερο. Προσοχή!

Οἱ σκέψεις αὐτὲς εἶναι ἀπόλυτα ἠθικὲς, μιὰ καὶ κάθε ἄτομο ζητᾶει νὰ λιγοστέψει τὴ δυστυχία ποὺ τοῦ ἀναλογεῖ. Στὴν τελευταία αὐτὴ προσπάθειά του ἀρκεῖ μιὰ ἐλάχιστη δόση εὐφυΐας κι' ἕνα μικρὸ ποσοστὸ λογικῆς.

ΑΤΥΧΙΑ

Ὁ Γάλλος μυθιστοριογράφος Ἀνρὺ Φέβρ πέθανε πρὶν λίγο στὸ Σαμπινὺ, ὅπου εἶχε ἀποτραβηχτεῖ, σὲ ἡλικία ἑβδομήντα τριῶν χρονῶν. Ὁ θάνατός του ἐλάχιστα συγκίνησε τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους κι' αὐτῆς τῆς πατρίδας του. Πέρασε ἀπαρατήρητος, ὅπως κ' ἡ ζωή του. Δικαιολογήθηκε ἔτσι, γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ, ὁ βαρὺς πεσσιμισμὸς ποὺ ὑπάρχει μέσα στὰ ἔργα του. Ὁ Ἀνρὺ Φέβρ ἔλεγε συχνὰ γιὰ τὸν ἑαυτό του: «Εἶμαι ὁ πιὸ ἄτυχος τῶν ἀνθρώπων». Καὶ πραγματικὰ, καμμιὰ προσπάθεια, εἴτε δική του, εἴτε τῶν φίλων του, δὲν κατώρθωσε νὰ τὸν ἀποσύρει ἀπὸ τὴ σκιά, ὅπου ἡ μοῖρα του τοῦ εἶχε τάξει νὰ ζήσει. Συχνὰ ἔλεγε :

— Στάθηκα ἄτυχος ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ πρωτοπαρουσιάσθηκα στὰ γράμματα. Ἡ φιλολογική μου ζωὴ ἄρχισε μ' ἕνα σκάνδαλο. Στὸ 1884, ἔγραψα, μὲ συνεργασία τοῦ Λουὶ Ντεπρὲ, τὸ νατουραλιστικὸ μυθιστόρημα «Γόρω ἀπὸ ἕνα καμπαναριό». Ὅμως τὸ μυθιστόρημά μου αὐτὸ σκανδάλισε τὶς δικαστικὲς ἀρχὲς τοῦ Σηκοανὰ τόσο, ποὺ διάταξαν τὴν κατάσχεση τοῦ βιβλίου. Ἤμουνα δεκαεφτὰ χρονῶν κι' ὁ Ντεπρὲ εἰκοσιδυό. Ἔτσι, στὴ δίκη ποὺ ἐπακολούθησε μονάχα ὁ Ντεπρὲ καταδικάσθηκε σὲ φυλάκιση. Ἦταν φθισικός. Ἡ κατάστασή του χειροτέρεψε στὴ φυλακή. Μόλις ἀνάκτησε τὴν ἐλευθερία του πέθανε. Μπορεῖ ὁ θάνατος αὐτὸς νὰ μοῦ ἔφερε τὴν ἀτυχία σ' ὅλη τὴν ὑπόλοιπη ζωή μου.

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ Κ' ΟΙ ΛΑΟΙ, χρονικὰ τῆς παγκόσμιας πνευματικῆς κίνησης.
ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΤΡΟΚΑΝΤΕΡΟ, ΤΟ ΝΑΟ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ — Τοῦ Φρανσὶς Ἀμπιὲρ
Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΗ ΖΑΚΥΝΘΙΝΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ — Τῆς κ. Μαριέττας Ἐπτανησίας
ΓΥΡΩ ΣΤΗΝ ΠΑΡΙΣΙΝΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ 1937 — Τοῦ κ. Θράσου Καστανάκη
ΓΥΡΩ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ — Τοῦ κ. Γιώργου Θεοτοκᾶ
ΠΟΙΗΣΗ — Τῶν κ.κ. Ἀλέκου Φωτιάδη, Νικ. Βρεττάκου καὶ Στέφ. Μπολέτση
ΣΑΤΥΡΙΚΟΣ ΣΤΙΧΟΣ — Τοῦ Τοξότη
ΠΡΩΙΝΟ ΑΣΤΡΟ — Τῆς Ἄντας Νέγκρι
Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΣΑΙΞΠΗΡ — Ἀπόδοση τῆς κ. Ν. Βικτωράτου
«ΓΑΜΗΛΙΟ ΕΜΒΑΤΗΡΙΟ» — Τοῦ κ. Ἄγγελου Τερζάκη
Ο ΜΟΤΣΑΡΤ ΣΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ — Μετάφρ. Δ. Δ.
Η ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ, κριτικὴ — Τοῦ κ. Πέλου Κοτσέλη
ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΓΡΑΦΙΑ — Τοῦ κ. Ν. Ποριώτη
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΡΕΠΟΡΤΑΖ — W.
ΤΟ ΔΡΟΜΑΚΙ ΣΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ, διήγημα — Τοῦ Στέφαν Τσβάϊχ
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΞΑΡΧΙΑ
Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΝΕΟΤΗΤΑΣ — τοῦ Μιχαὴλ Ζοστσένκο
ΤΙ ΛΕΝΕ ΟΙ ΕΚΔΟΤΕΣ — Ἔρευνα τοῦ κ. Θ. Προδρόμου
Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΟΥ ΜΙΛΗΣΕ ΜΕ ΤΟ ΘΕΟ ΤΟΥ — Τοῦ κ. Στέλιου Ξεφλούδα
ΕΥΩΔΙΑ ΦΛΟΓΑΣ — Τοῦ κ. Ν. Καλαμάρη
ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ, κριτικὴ — Τοῦ κ. Γ. Μυλωνογιάννη
Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ
ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΡΕΠΟΡΤΑΖ

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ Κ' ΟΙ ΛΑΟΙ

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ

Τὸ μόνιμο Συμβούλιο τῶν χοσιήνη κ' ἡ νέα ἀπογοήτευση εἶναι τὸ πρόσφατο ἀναμφισβήτητη, ποὺ ὁ Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν τῆς Γαλλίας διοργάνωσε, πρὶν λίγο καιρὸ, στὸ Ἰνστιτοῦτο διεθνοῦς πνευματικῆς συνεργασίας, μιὰ ἔξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος συγκέντρωση, μὲ θέμα : «Ἡ τύχη τῶν γραμμάτων στὸ προσεχὲς μέλλον». Στὸ συνέδριο αὐτὸ ἔλαβαν μέρος ἀντιπρόσωποι ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικὰ πολιτισμένα κράτη. Ζυζητήθηκαν πλατειὰ ὅλα τὰ

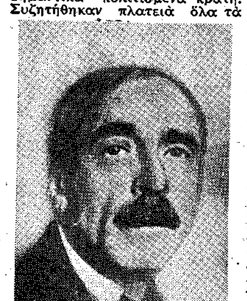

Μιὰ τελευταία φωτογραφία τοῦ Πὼλ Βαλερύ.

ἐμπόδια ποὺ προκύπτουν ἀπὸ παντοῦ, στὶς μέρες μας, γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐκπαίδευσης. Εἰσηγητὴς καὶ πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου στάθηκε ὁ γνωστὸς Γάλλος ποιητὴς Πὼλ Βαλερύ. Ἀπὸ τὴ σχετικὴ ὁμιλία του ἀποσπᾶμε τὴν παρακάτω παράγραφο :

«Τὰ ἄτομα ποὺ ἀπαρτίζουν τὸ Συμβούλιο τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν ἀνήκουν στὴν ἐποχὴ ἐκείνη—ποὺ ἀν καὶ εἶναι τόσο σημὰ μας σὰ νὰ βρίσκεται κιόλας ἀπὸ μᾶς—ὅπου εἶχε γίνει ἡ τελευταία νὰ ἐπιχαθεῖ, ὄχι μ ἐ-ᾶ στὴν πολιτικὴ, ἀλλὰ σ ι μ ὰ σ' αὐτὴν, λίγη πνευματικότητα, ποὺ ἡ ἐλλειψὴ της ἀπὸ τ' ἀνθρώπινα ἔργα, κάθε ἄλλο παρὰ στέκεται εὐεργετικὴ γι' αὐτά.

Τίποτε δὲ μοῦ φαίνεται πιὸ φανερὸ ἀπὸ ἑτοῦτη τὴ διαπίστωση: Οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς δυστυχίες ποὺ ὑποφέρουμε, ἡ ἔνταση τῶν ἀνησυχιῶν μας, ἡ γενίκευση τῆς κατάπτωσης, ἀκόμα κι' αὐτὲς οἱ οἰκονομικὲς καταστροφὲς, ὀφείλουνται στὴν ἠλιθιότητα καὶ τὴν εὐπιστία τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἐγθρός. "Ὁμως πρέπει πάντα νὰ ἐνεργοῦμε, σὰ νὰ μὴ γάθηκε τίποτα ἀπὸ τὴν ἐλπίδα».

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΚΩΜΩΔΙΑ

Εἶναι γνωστὸ πὼς, ὄστερα ἀπὸ τὸ διορισμὸ ὰς διευθυντὴ τῆς «Γαλλικῆς Κωμωδίας» τοῦ Ἐδουάρδου Μπουρντὲ, τὸ «ἀπιτὶ» τοῦ Μολιέρου ἄλλαξε ὁλότελα μορφή. Τὸ κυριώτερο γεγονὸς αὐτῆς τῆς ἀνακαίνισης εἶναι ἡ ἀνάθεση τῆς κατὰ πεῦριτρυπὴ σκηνοθεσίας στοὺς πρωτοπόρους Γάλλους σκηνοθέτες ποὺ, ὰς χτὲς ἀκόμα, μονάχα γὰ πειρα-ματίζονται μποροῦσαν, ἀπλὰς ἀνεπίσημα, στὸ θεατρὸ τους τῆς «ἀβὰν-γκάρντ». Ἡ τολμηρὴ αὐτὴ πρωτοβουλία εἶχε βρεῖ ὰς τώρα μιὰ πάγκοινη σχεδὸν ἐπιδοκιμασία. Γιὰ τοῦτο κ' ἔκανε μεγαλείτερην ἐντύπωση τὸ ἄρθρο ποὺ ἔγραψε προχτὲς ὁ Ἀντουὰν, ὁ παλιὸς ἰδρυτὴς καὶ διευθυντὴς τοῦ «Ἐλεύθερου Θεάτρου», ὁ ὁποῖος κατακρίνει μὲ δριμύτητα τὴν ἀνακαίνιση τῆς «Γαλλικῆς Κωμωδίας» κ' ἐπιτίθεται κυριάρτατα κατὰ τοῦ γνωστοῦ πρωτοποριακοῦ σκηνοθέτη Κοπώ.

Παραθέτουμε μερικὰ χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ πολύκροτο τοῦτο ἄρθρο τοῦ Ἀντουὰν:

«Ἐλάχιστοι ἀσφιβήτησαν τὴν «πλάνη» τοῦ Κοπὼ στὸ «Μιὰ ἀθρωπο», ἀπὸ τὸ ὁποῖο οὔτε ὁ τύπος, οὔτε τὸ κοινὸ δὲν ξμειναν ἀληθινὰ ἐὐχαριστημένοι, κ' ἡ ἀνανέωση τοῦ «Βαγιοζλῆτ» δὲν τροποποίησε οὐσιαστικὰ τὶς ἀντιλήψεις τῶν πιστῶν καὶ φανατικῶν τοῦ κλασσικοῦ ρεπερτορίου. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ πάλι, ὁ Ζουβὲ, μὲ τὴ «φαντασίωσή», ἄφησε τὴν κοινὴ γνώμη τὸ ἴδιο διστάζει κανεὶς ὅτι θὰ τοῦ ἐπιβάλει ἀντιλήψεις ξένες πρὸς τὴν ἰδιοσυγκρασία του. Πόσοι δὲν εἶναι οἱ ἠθοποιοὶ ποὺ φανερώνονται στὴ σκηνὴ ὁλότελα διαφορετικοὶ ἀπ' ὅ,τι εἶναι στὴν πόλη, δίχως καὶ νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ συλλάβει τοὺς λόγους μιᾶς τέτοιας μεταμόρφωσης. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι αὐτὸ τὸ φαινόμενο συντελεῖται δίχως κ' οἱ ἰδιοι νὰ τὸ καταλαβαίνουν πὼς, κ' ὅτι κ' αὐτοὶ ὑφίστανται ἐπιρροὲς σκοτεινῶν δυνάμεων ὅταν ἐνσαρκώνουν ἕνα ἄλλο πρόσωπο. Ὑποτίθεται ἀπὸ πολλοὺς ὅτι ὁ Μουνὲ Σουλλὸ φανέρωνε στὴν ἀστικὴ ζωὴ τοὺ λογικὲς ἐκλάψεις τῆς μεγαλοφυΐας αὐτῆς ποὺ τὸν ἔκανε διάσημο ἀστόσο, γιὸ δοους τὸν ἀρετήρησαν ἀπὸ κάπως κοντήτερα, εἶναι βέβαιο πὼς ὁ μεγάλος τραγωδὸς ἐνεργοῦσε ὁλότελα ἀπὸ ἔνστικτο. "Οταν ἐσχολιάζε τοὺς ρόλους του, ἔμενε κανεὶς καταπλήκτος βλέποντας τόσο μεγάλο μέρος εἰχε παῖξει ὁ αὐθορμητισμὸς στὶς ὡραιότερες στιγμὲς του. Συχνὰ τὸν εἶδα, τὴν ὥρα ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ τὴ σκηνὴ, ὅπου εἶχε σταθεῖ θαμαστὸς Οἰδίπους, νὰ ὁμολογεῖ, καθὼς ξεβαφότανε στὸ καμαρίνι του, ὅτι κατὰ τὴ γνώμη του δὲν τάχε καταλάβει καὶ σπουδαῖα ἐκεῖνο τὸ βράδυ! Τὸ μεγαλεῖο τῶν συγκινήσεων ποὺ μᾶς εἶχε χαρίσει, ἐπηγάζαζε ἀπὸ κάτι τὸ αὐθόρμητο καὶ τὸ ἐνστικτῶδες ποὺ φώτιζε τὸ παῖξιμό τοὺ...

ΕΡΙΧ ΝΟΘ

Εἶναι γνωστὸ τὸ ἀνέκδοτο τοῦ Γερμανοῦ μυθιστοριογράφου "Ερνστ "Εριχ Νὸθ ποὺ ἔδωσε στὸ Γάλλο συγγραφέα Γκαμπριὲλ Μαρσὲλ τὴν ἰδέα νὰ γράψει θεατρικὸ ἔργο μὲ θέμα τὴ ζωὴ τοῦ Γερμανοῦ συναδέλφου του. Τὸ πρωτότυπο τῆς ὑπόθεσης αὐτῆς εἶναι ὅτι στὸ θεατρικὸ ἔργο πρωταγωνιστῆσε αὐτοπροσώπως ὁ ἥρως του, δηλαδὴ ὁ "Ερνστ "Εριχ Νὸθ. Κ' ἡ ἐπιτυχία στάθηκε ἐκπληκτικὴ. Ἀντὶ δυὸ παραστάσεις, ὅπως εἶχε προκαταφασιστεῖ, τὸ ἔργο ἔκανε ἑξακοσιόντα πέντε καὶ πρέκειται τώρα νὰ παιχτεῖ καὶ σὲ τουρνὲ στὴν ἐπαρχία.

Ἔτσι τώρα ὁ "Ερνστ "Εριχ Νὸθ ἐρίσκεται μπεγιμένος ἀνάμεσα στὴ λογοτεχνία καὶ τὸ θέατρο καὶ δὲν ξέρει τί νὰ προτεδιαλέξει. Ὁ σκηνοθέτης Μπατὼ τοῦ πρότεινε νὰ ὑποδυθεῖ τὸ πρόσωπο τοῦ Φέρσεν στὸ ἔργο «Μαρία Ἀντουανέττα» ποὺ πρόκειται ν' ἀνέβει στὸ θέατρο Μονπαρνάς. Κι' ὁ Νὸθ περιφέρεται ἀτοὺς δρόμους τῆς Αἴξ ἀν Πρὸβὲνς κρατώντας στὴ μασχάλη χοντρὲς βιογραφίες τοῦ Φέρσεν ποὺ μελετᾶει προκειμένου νὰ δημιουργήσει τὸ ρόλο του. Ποιὰ θὰ εἶναι ἡ κατάληξη; Ὁ Νὸθ θὰ μείνει μυθιστοριογράφος ἢ θὰ γίνει ἠθοποιός;

.....

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία μοίρασε τὸν Ἰοῦλιο διακόσια ἐν ὅλῳ λεπτοχτυπὰ βραβεῖα. Μόνον ἕνα ἔμεινε ὄιχως ν' ἀπονεμηθεῖ: τὸ βραβεῖο Τουσαὶν. Πρόκειται γιὰ τὸ βραβεῖο ποὺ δίνεται κάθε χρόνο ἀπὸ τὴ λεξικὸ θεατρικὸ ἔργο ἀπ' ὅλα τὰ παίχτηκαν στὴ «Γαλλικὴ Κωμωδία».

Κι' ἐλει τώρα ἀναρωτιοῦνται: Τί συμβαίνει τάχα; Μήπως πρόκειται γιὰ μιὰν ἔμμεση ἀποδοκιμασία τοῦ νέου διευθυντὴ τῆς Κομεντὶ Φρανσαιζ;...

.....

ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΣΙΛΟΝΕ

Ὁ Ἰγνάτιος Σιλόνε, μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἰσχυρὲς μορφὲς ὄχι μόνάγκα τῆς σύγχρονης Ἰταλικῆς φιλολογίας μὰ τῆς παγκόσμιας πνευματικῆς κίνησης, βρίσκεται τώρα στὸ Παρίσι.

Ὁ Σιλόνε ἀνήκει στὴ γενεὰ ἐκείνη, ποὺ στὶς ἀρχὲς τοῦ Μεγάλου πολέμου περνοῦσε ἀπὸ τὴν παιδικὴ στὴν ἐφηβικὴ ἡλικία. Ἦταν τότε δεκατεσσάρων χρονῶν. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιδράσει ἀνεξέτηκα ἐπάνω σ' ὅλη τὴν πνευματικὴ του ζωή. Δεκάξη χρονῶ εἶδε νὰ χάνουνται ὅλοι οἱ δικοί του σὲ μιὰ σεισμικὴ δόνηση ποὺ κατάστρεψε τὴ μικρὴ πολιτεῖα του. Ἔμεινε μονάγκος στὸν κόσμο μὲ τὸν μικοὸ ἀδερφό του.

Ἡ ἐφηβικὴ ψυχὴ του, μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ χτύπημα τῆς μοίρας, ἐπαναστάτισε κ' ἐγκατάλειψε τὸ σχολεῖο. Ρίγτηκε μέσα στοὺς πιὸ

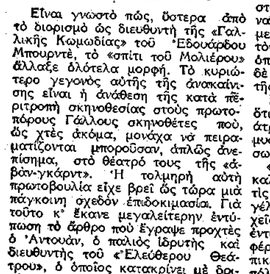

Ὁ Ἰγνάτιος Σιλόνε

τητες. Λένε μάλιστα πὼς ὁ ἕνας τοὺς ἀρνήθηκε νὰ κοπαπιαστεῖ μὲ τὸ καινούργιο ἔργο τοῦ κ. Μωριὰκ, λέγοντας πὼς δὲν τοῦ ἄρεσε καθόλου. Τ' ἀποτέλεσμα εἶναι πὼς, ὕστερα ἀπὸ τόσους μῆνες ποὺ ἔχει ἀναλάβει ἡ νέα διεύθυνση, δὲν εἶδαμε παρὰ ἰσχνὲς ἐπαναλήψεις καὶ τὸν ἀναμφισβήτητο «Σιμοῦν», τὸν ὁποῖο, κατὰ γενικὴ γνώμη, κανένας δὲ βρῆκε στὴ θέση του στὸ θέατρο τῆς πλατείας Ρισελιέ»...

Προχωρώντας ὁ Ἀντουὰν ἐξηγεῖ ὅτι οἱ περισσότεροι κριτικοὶ τοῦ θεάτρου ἀγνοοῦν τὴ πρᾶμα εἶναι «τὸ μυστηριῶδες καὶ ἰδιότυπο αὐτὸ πρόσωπο ποὺ λέγεται: ἡ θ ο π ο ι ὸ ς. «...Ἀκόμα κι' αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ καλλιτέχνες, μὲ τὶς δηλώσεις τους, τὶς συνεντεύξεις τους, ὅπου ἀναγγέλλουν καὶ σχολιάζουν τὶς προσεχεῖς δημιουργίες τους, διέδωσαν τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ ἠθοποιὸς προφέρει στὴ συνεργασία ἰδέες προσωπικές. Στὴν πραγματικότητα, ἡ ἀπόλυτη ἐπωφὴ εἶναι πράμα σπάνιο μεταξὺ ἠθοποιοῦ, συγγραφέα καὶ σκηνοθέτη. Ὁ σκηνοθέτης κολακεύεται νὰ πιστεύει ὅτι ἐπιδρᾶ πάνω στὸν ἠθοποιὸ, κ' ὁ συγγραφέας πάλι ἐξηγεῖ ἀτελεύτατα τὶς προθέσεις του σ' ἕναν ἐρμηνευτὴ, ποὺ κατὰ βάθος ἐλάχιστα ἐνδιαφέρεται γιὰ ὅλ' αὐτὰ, ἀκόμα κι' ὅταν τὰ καταλαβαίνει. Ὁ ἠθοποιὸς εἶναι ἕνα ὄν ἰδιότυπο, ὁλότελα ἐνστικτῶδες, παρ' ὅλα ὅσα κι' ἂν εἶπε ὁ Ντιντερὸ, ποὺ ὑπακοῦει στὸ προσωπικό του ταιμπεραμέντο καὶ τὴν ἐὐαισθησία, καὶ ποὺ μένουν οἱ οὐσιαστικοὶ φορεῖς τοῦ ταλέντου του».

«...Ὁποιαδήποτε κι' ἂν εἶναι ἡ ἐπαναστάτισε κ' ἐγκατάλειψε τὸ σχολεῖο. Ρίγτηκε μέσα στοὺς πιὸ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 3)

ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΗ

ΣΤΟ ΤΡΟΚΑΝΤΕΡΟ, ΤΟ ΝΑΟ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

ΤΟΥ ΦΡΑΣΙΖ ΑΜΠΙΕΡ

Ἄκρη στὶς συντονισμένες ἐνέργειες τῶν Πὼλ Βαλερύ, Γκαστὼν μέσα σὲ μιὰ σειρὰ προτοπορειακῶν Ρεζὼ καὶ Ζουλιὲν Καὶν, τὸ πνεῦμα περιοδικῶν ὅλων τῶν ἀπὸ τὸ 1865 ἴσαμε τὶς μέρες μας, ἀπόχτησε μιὰ ἐξέχουσα θέση ἀνάμεσα στὴ διεθνῆ Παρισινὴ ἐπίδειξη.

Ἡ εἴσοδος τοῦ μεγάρου τοῦ Τριτὲ καὶ τῶν γραφικῶν τεχνῶν μ' ἕνα παλιὸ κεστοῦμι τῆς ἐποχῆς εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐπιθλητική. Μέ-

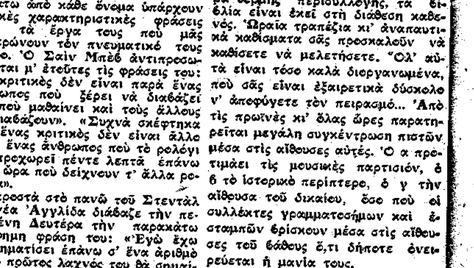

Ἡ εἴσοδος τοῦ Τροκαντερό, ὅπου τὸ μέγαρο τοῦ βιβλίου καὶ τῶν γραφικῶν τεχνῶν.

λις ἀνέβει κανεὶς τὴ μεγαλόπρεπη σκάλα καὶ μπεῖ στὴν τεράστια αἴθουσα, τὸν ὑποδέχονται οἱ εἰκόνες τῶν Σαὶν Μπέβ καὶ Ἀνατὸλ Φράνς, ζωγραφισμένες ἐπάνω σὲ τεράστια πανὼ ἀ-ὸ τοὺς Μπονερὸ καὶ Λιέν.

Ἔννιὰ ἀκόμα δέξες τῆς γαλλικῆς φιλολογίας κρατοῦν συντροφιὰ στὸν κριτικὸ καὶ τὸν μυθιστοριογράφο ποὺ ἀναφέραμε. Κατὰ σειρὰ βλέπουμε τὶς εἰκόνες τοῦ Μπαλζὰκ, τοῦ Φλωμπὲρ, τοῦ Οὐγκὼ, τοῦ Προὺστ, τοῦ Μπωντλαὶρ, τοῦ Στενταὶλ, τοῦ Μπαρὲς, τοῦ Ρενὰν, τῆς Γεωργίας Σὰνδ. Ἡ φροντίδα γιὰ τὴ διακόσμηση αὐτῶν τῶν πανὼ ἀνοτέθηκε εἴτε σ' ἕνα κληρονόμο, εἴτε σ' ἕνα φιλικὸ πρόσωπο τοῦ συγγραφέα. Ἔτσι ἡ κ. Ἀνρὶέτα Ἐσσὲν ἐγχειρίστηκε γιὰ τὸ πανὼ τοῦ Ρενὰν, τοῦ διασημοῦ προγόνου της, κ' ἡ κ. Ἀρὸν Σὰνζὴν γιὰ τὸ πανὼ τῆς μεγάλης γιαγιᾶς της.

Ἀλλὰ εἴτε αὐτοὶ ποὺ ἐργάσθηκαν γιὰ τὴ μνήμη τῶν μεγάλων νεκρῶν ἦσαν συγγενεῖς τους, εἴτε ἁπλὸς οἱ ψυχικοὶ κόσμοι τους συγγένευαν πρὸς ἐκείνους, ἐδείξαν ὅλοι τὴν ἴδια θυσία στὸν κοινὸ σκοπὸ ποὺ τοὺς ἑδέμαινε. Ὁ Λεὸν Πιὲρ Κὲν πέτυχε μὲ τὴν εἰκονογράφηση τῶν θεμάτων τοῦ Προὺστ κάτι ποὺ προκαλεῖ ἰδιαίτερα τὴν προσοχή. Ὁ Μπονερὸ παρουσίασε τὸν Σαὶν Μπέβ σὰν τὸν πατριάρχη ἑλῆς τῆς σύγχρονης κριτικῆς. Ὁ Ζὰκ Λιὲν πάλι ἔδωσε γιὰ ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἔνδεσης τὰ πολύτιμα κειμήλια ποὺ διέθετε τοῦ Ἀνατὸλ Φράνς: τὴ «ρέμπαι ἐργασίας τοῦ, τὸν κάκοιλο σκεῦφο του, τὰ φαλίδια του, τὸ δακτυλίδι τοῦ καὶ τὴν πένναν του.

Κάτω ἀπὸ κάθε ὄνομα ὑπάρχουν μερικὲς χαρακτηριστικὲς φράσεις ἀπὸ τὰ ἔργα τους ποὺ μᾶς φανερώνουν τὸν πνευματικό τους κόσμο. Ὁ Σαὶν Μπὲβ ἀντιπροσωπεύεται μ' ἐτεῦτες τὶς φράσεις του: «Ὁ κριτικὸς δὲν εἶναι παρὰ ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ξέρει νὰ διαβάζει καὶ ποὺ μαθαίνει καὶ τοὺς ἄλλους νὰ διαβάζουνν. «Συχνὰ σκέφτηκα πὼς ἕνας κριτικὸς δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἕνας ἄνθρωπος ποὺ τὸ ρολόγι του προχωρεῖ πέντε λεπτὰ ἐπάνω στὴν ὥρα ποὺ δείχνουν τ' ἄλλα ρολόγιαι.

Μπροστὰ στὸ πανὼ τοῦ Στενταὶλ μιὰ νέα Ἀγγλίδα διάβαζε τὴν περασμένη Δευτέρα τὴν παρακάτω περίφημη φράση του: «Ἐγὼ ἔχω στοιχηματίσει ἑπάνω σ' ἕνα ἀριθμὸ ποὺ ὁ πρότος λαχνὸς του θὰ σημαίνει ἑτεῦτο: νὰ διαβάζομαι στὰ 1935».

—Κέρδισε! φώναξε ἐνθουσιασμένη στὴ φίλη της, μὲ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς τόνο ποὺ θὰ ἔλεγε πὼς κάποιος γνωστός της στοιχημάτισε ἑπάνω στὸ ἄλογο ποὺ ἤρθε πρῶτο στὴ μεγάλη κοῦρσα τοῦ Σιουντσέϊκ...

«Ξέρω πὼς ὁ πόνος εἶναι ἡ μονανδικὴ εὐγένειαι, εἶπε ὁ στίχος ποὺ ξεχαρχτεῖ κάτω ἀπὸ τὴν πονεμένη εἰκόνα τοῦ Μπωντλαὶρ. Σμὰ του ὁ Μπαλζὰκ κραυγάζει θριαμβεύτικα: «Ἐγὼ μπορῶ νὰ κλείσω μιὰ ὁλόκληρη κοινωνία μέσα στὸ κεφαλάι μου!»

Πρὶν νὰ ξεκινήσει κανεὶς ἀπὸ τὴν αἴθουσα αὐτὴ γιὰ τὸ ἑπάνω πάτωμα, ἐχει τὴν εὐκαιρία νὰ δεῖ τὴν ἱστορία τῆς γαλλικῆς φιλολογίας ἀπὸ τὸ 10ο ἑκατ. μ.Χ. ὡς τὴ μέρα ποὺ ἔγραφε τὸ ἄρθρο αὐτὸ ὁ Ἀνατὸλ Φράνς, τὸ 1890. Ἐπίσης «Λογοφυλὰς καὶ τὸν 14ον Λουδοβίκο» ἀπὸ τὴ Ζακυνθὸ, Ἀθῆναι 1933. «Ὁμιλίες ἀπὸ τὴ Ζακυνθὸ», Ἀθῆναι 1935. «Messager d' Athènes» σὲ φύλλα τοῦ 1932—36.

Ἐνα Γραμμα

ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΥΠΟΘΕΣΗ

Κύριε Διευθυντά,

Τρέφω τὸν πιὸ μεγάλο θαυμασμὸ γιὰ τὸν κ. Τερζάκη.

Σὰν καταπίνεται μὲ τὰ μεγάλα σύγχρονα Ἑλληνικὰ προβλήματα εἶναι μιὰ ἀπόλαυση νὰ τὸν διαβάζεις. Αἰσθάνεσαι πὼς τὶς ἀπαντήσεις ποὺ δίνει, τὶς δίνει γιὰ νὰ ἱκανοποιήσει κυρίως τὸν ἑαυτό του, γι' αὐτὸ εἶναι πάντα τόσο εἰλικρινεῖς καὶ τόσο θαθειές.

"Αν στὶς τελευταῖες του «ἀπόψεις πάνω σὲ μιὰ ὑπόθεση» ἔχω μερικὲς ἀντιρρήσεις, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, κύριε διευθυντὰ, νὰ τὶς διατυπώσω ἀπὸ τὶς στῆλες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ;

Κάθε συζήτηση ποτὲ δὲν ὀγαίνει σὲ κακό, καὶ τὸ θέμα μὲ τὴν ἐλληνικὴ ἀξίει τὸν κόπο. ἀφοῦ πρόκειται γιὰ κάτι ποὺ ὅλους μας μᾶς ἐνδιαφέρει: γιὰ τὸν νεοελληνικὸ πολιτισμό. (Χωρὶς ἡ ἔννοια τῆς λέξεως πολιτισμὸς νὰ εἶναι ἀόριστη, εἶναι ὰς τόσο ἀρκετὰ ρευστὴ, ἀρκετὰ πλατειὰ, ὥστε εὐκολα νὰ γενιώνται παρανοήσεις σὰν τὴν μεταχειρίζεται κανεὶς. Τὴν παίρνω ὰς τόσο στὴν σημασία ποὺ τὴς δίνει ὁ κ. Τερζάκης).

Ὰς τόσο, ἂν καὶ σωμφωνῶ μὲ τὰ συμπεράσματά του γιὰ τὴν σημασία κοσμος ποὺ δίνει στὴν ζωντάνια, στὴν προσωπικότητα καὶ στὴν ἠθικὴ ὑγεία ἑνὸς λαοῦ, διαφωνῶ σὲ πολλὲς λεπτομέρειες. Μὰ σὲ θέματα τέτοιου εἴδους καὶ οἱ λεπτομέρειες ἔχουν τὴν σημασία τους, γι' αὐτὸ καὶ λαβαίνω τὸ θάρρος νὰ συζητήσω μαζύ του.

Ὁ κ. Τερζάκης ἀπαντᾶει σ' ἕνα ζήτημα ἀπ' αὐτὰ ποὺ θγαίνουν στὴ μέση ἐποχὲς ὄχι δημιουργικὲς, ἄλυτα κατὰ βάθος, καὶ ποὺ δίνουν μόνο λαθὴ σ' ἀτελέιωτες συζητήσεις. Γιατὶ φυσικὰ δὲν φαντάζομαι πὼς ὁ κ. Τερζάκης συνόδευ σοθαρὰ τὴν δυνατότητα δημιουργίας ἑνὸς πολιτισμοῦ ἀπὸ τὴν ἐπικράτησι τῶν αἰσιοδόξων ἢ αὐτῶν ποὺ τοὺς λέει θατράχους. «Τί λέτε; Ὑπάρχουν δυνατότητες νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ; Κι' ἂν ὑπάρχουν τί μορφὴ θὰ πάρει; τί μορφὴ πρέπει νὰ τοῦ δώσουμε;»

Σάμπως νάναι στὸ χέρι μας!

Τὸν ὀργανικὸ σύνδεσμο ποὺ ἔχουν μεταξύ τους γιὰ κράτη ποὺ θρίσκονται στὴν αὐτὴ πάνω-κάτω θαθμίδα ὀλικῆς ἐξέλιξης, σύνδεσμο ποὺ οἱ διαφορὲς—ὅσο παράξενο καὶ νὰ φαίνεται αὐτὸ—τὸν κάνουν θαθύτερο, ὅλοι πιὰ τὸν ἀτομα, κάνουν δικό τους μόνο ὅ,τι εἶναι ἄξιοι νὰ κάνουν δικό τους. Καὶ εἶναι τόσο σπουδαῖο αὐτὸ ποὺ νὰ περιτνέει ἡ φιλοδοξία νὰ ξεπεράσει τοὺς πάντες καὶ νὰ δίνει αὐτὸς χωρὶς νὰ παίρνει.

Μιὰ τέτοια ἀξίωση, ἐκτὸς ποὺ εἶναι τελείως ἀθύνατη στὴν ἐφαρμογή της, δὲν θάχε ἄλλο ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὴν ἀπομόνωση, τὴν ξεφαλὰ καὶ τὴν στειρότητα—τὶς δίκαιες πληρωμὲς τῆς κενοδοξίας.

Δὲν θὰ ὑπάρξει ποτὲ νεοελληνικὸς πολιτισμὸς, γιατὶ δὲν ὑπάρχει αὐτὴ Ἑλλάδα ξεμονασιασμένη, ἀφημένη στὴν τύχη τῆς, οὔτε βλέπουμε τὶς δυνατότητες μιᾶς τέτοιας ἀνθισης, ποὺ ξεπερνόντες τὶς ξένες ἐπιδράσεις νὰ βλέει τὴν φωτεγίδα τῆς σχὸν ὁπδλοκο κόσμο. Γιατὶ πιστεύουμε νὰ συμφωνοῦμε ὅτι, ὅταν κοντὰ στὴ λέξη «πολιτισμὸς» βάζουμε ἕνα ἐπίθετο, αὐτὸ σημαίνει καὶ τὸν κοσμοκρατορικὸ χαρχτῆρα τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ. Ἀλλοιότικα δὲν θάταν «πολιτισμὸς, θάταν «θνῶμη» ἢ κάτι ἄλλο...

Μὰ δὲν θάταν εὐλογημένο ἔργο, ὄχι νὰ δημιουργήσουμε νέος, ἀλλὰ ἁπλὰς νὰ μπορέσουμε νὰ διατηρήσουμε τὶς παλιὲς, τὶς αἰώνιες ἀρχὲς τοῦ τωρινοῦ πολιτισμοῦ, ἔστω κι' ἂν εἶδαν τὸ φῶς σ' ἄλλα χώματα;

Ἕνας θυτάντης τὸ γνωαίνα τῆς ἔξοχῆς. Ὅλα γι' αὐτὴν ἔχουν ψυχή, σὰ νὰ μιλεῖ μαζί μὲ ἄλα. Τὰ προσωποποιεῖ καὶ τὰ παρουσιάζει ἔνσι ζωντανεμένα μὲ τὰ αἰσθήματά τηις. Αὐτὸ εἶναι. Ἡ χωρικὴ στὶς βαρειὲς δουλειὲς ποὺ κατοικεῖται τόσο μὲ τὰ λιοπῦρι τοῦ Ἀλωνάρη. ὅσο καὶ μὲ τὰ δυνατὰ πρωτοβρόχια τοῦ χινόπωρου, ποὺ μουσκεύει ὰς τὸ κόκκαλο καὶ ὅμως στέκει νὰ τελέψει ἡ μέρα γιὰ νὰ πάει νὰ ξαλλάξει στὸ σπίτι τῆς, σύντροφό της ἀχόριστο ἔχει τὸ ἀποφθεγματικὸ τραγοῦδι ἡ τὸ παραμύθι μὲ τὸ σοφὸ δίδαγμα. Δὲν δουλεύει ἀσυλλόγιστα καὶ κουρασιτικὰ σὰν τὸν ἄνθρα. Ἡ χωρικὴ ἐργάζεται, μὰ συγχρόνως αἰσθάνεται, σκέφτεται καὶ μιλεῖ εὐχάριστα. Καὶ προπάντων ὅταν ξέρει πὼς δὲν τὴν ἀκοῦνε μόνο οἱ συντροφισές της οἱ ἁπλὲς ἐργάτισσες ἀλλὰ καὶ κανμιὰ χωρατίτσα ξενδοκρεῖν. Ὰ! τότες μὲ δπιλὴ εὐχαρίστηση μιλεῖ καὶ πασκίζει νὰ πεῖ τὰ πιὸ ὡραῖα ἀπ' ὅσα ξέρει.

Ὁι πιὸ γρὲς, μὲ τὴ σοφία τῆς πείρας, λένε τὸ περσότερο ἔμμετρα γνωμικὰ ἢ καὶ παροιμίες, γεμάτα πικράδα κι' ἀπογοήτεψη γιὰ τὴ ζωή. Καὶ βέβαια, γιὰ τί ἄλλο ἔχουν νὰ μιλήσουν τὰ γερατειά, παρὰ γιὰ θλίψη, ἀφοῦ τίποτα καλὸ πιὰ δὲν περμένουν;

Ὰς τόσο αὐτὰ εἶναι τὰ πιὸ ἐλαφρά: τὰ λαογραφικὰ τοῦ ποδιοῦ, ἂς ποῦμε, ποὺ μαθαίνει κανεὶς ἀπὸ τὴ γυναίκα τῆς ἔξοχῆς στὶς ἡμέρες τῆς δουλειάς τῆς.

Ὅμοιος ὅμως θέλει νὰ χαρεῖ μὲ τὰ σωστά του τὴ λαογραφική της σοφία, πρέπει νὰ μαζευτεῖ κοντά της τὰ κυριεκάτινα ἀπογεύματα τοῦ χειμῶνα. Συναγνέγες οἱ γειτόνισσες στὴν φιλόλυστη αὐλὴ ἢ ἂν βρέχει γύρω στὸ τζάκι, διηγοῦνται τὸ ὅσα ξέρουν ἢ κάθε μιὰ τὴ σειρὰ τῆς.

Ἡ χωρικὴ καθὼς τὰ διηγεῖται ἐψυχώνεται, ἐνθουσιάζεται βάζει καὶ λέξεις ἀπὸ τὸν ἑαυτό της ὅπως τὰ αἰσθάνεται τὸ κάθε τι στὴν ψυχὴ τοῦ παραμυθιοῦ. Γ' αὐτὸ κὶ λόγο θέλεγα πὼς παρουσιάζει στὸ ὅσα διηγεῖται συνήθως τύπους γυναικῶν ἐξαίρετους, ἐνῶ ἐν τέθετα οἱ ἄνθρες ἔχουν πάντα καιὸ ἢ δευτερεύον μέρος. Βλέπει τὸν ἀδικημένο ἑαυτό της ἡ γυναῖκα καὶ ζητεῖ σὰν μιὰ συνάτηκαν. μὲ κλάματα ὅλες μαζί, καὶ ἀφοῦ δὲν γινόταν ἄλλοιὰς, τοῦ ζήτησαν, τοὐλάχιστο, ἕνα ἀνθῦμο πολύτιμο, παντοτεινό. Κι' αὐτὸς ποὺ ἦταν ἀ-πλοχέρης καὶ καλὸς στὸ βάθος. τὶς λυπότες εἶχαν διαπραχθεῖ ἐκεῖ.

Αὐτὰ ἔχει νὰ μᾶς πεῖ ἡ ἐργαζόμενη χωρατίτσσα.

Ἀλλὰ στὴ χωρικὴ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο πράγμα. Σ' αὐτὴν ἀπλώνεται ὁλόκληρος κόσμος μπροστά της, ποὺ μπορεῖ νὰ δημιουργήσει μύριες ἀφορμὲς ἐνασπνέσεως. Κι' ἔτσι περιγράφει θυῦλοποιημένο σὰν ἀνίδεο καὶ νεόφερτο ἐπισκέπτη τῆς ἔξοχῆς,τὸ κάθε τι γριγόρο της. Γιατὶ ἔξαφνα τὰ καλοκαιρινὰ μεσημέρια καὶ θράδυα πάνω κάθονται νεράϊδες κάπου ἀπὸ τὴ σκηνές. Νὰ στὰ πιάνεται τόσο μὲ τὸ λιοπῦρι τοῦ Ἀλωνάρη. ὅσο καὶ μὲ τὰ δυνατὰ πρω

ΘΡΑΣΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ

ΓΥΡΩ ΣΤΗΝ ΠΑΡΙΣΙΝΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ 1937

ΘΕΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΛΕΙΜΜΑΤΑ

ΠΑΡΙΣΙ, Αΰγουστος 1937.

Ύστερα από τις παραστάσεις τοῦ θεάτρου τοῦ "Οσλο, ποὺ μᾶς ἀπασκόλησαν σὲ προηγούμενο ἄρθρο, ἤρθε ὁ δανέζικος πρωτοποριακὸς θίασος τοῦ Ρίντερσάλεν καὶ μᾶς ἔπεισε ὅτι στὶς μικρὲς καὶ μακρινὲς αὐτὲς χῶρες γίνεται μιὰ μεγάλη θεατρικὴ ἐργασία. Ἀνυποψίαστη. Ἡ σημασία τῆς σφραγίζει τὶς παρελάσεις τῶν ἔθνων σκηνῶν ποὺ παρακολουθοῦμε στὴν "Εκθεση 37. Ἡ προσοχὴ τῆς παρισινῆς κριτικῆς στράφηκε στὶς δυὸ αὐτὲς ἐκδηλώσεις, τὶς ἐξετάμισε, τὶς σεβάστηκε, ὁμολόγησε τέλος πώς ἀποτελοῦν μιὰ ἀπὸ τὶς ἀσφαλέστερες σελίδες τῆς σημερινῆς θεατρικῆς ἱστορίας.

Καὶ συλλογίζομαι πὼς οἱ δυὸ αὐτὲς χῶρες, ἡ Δανία κι' ἡ Νορβηγία, κι' οἱ δυὸ τους μαζὶ ἔχουν μόλις τὸν πληθυσμὸ τῆς πατρίδας μας. Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι μιὰ ἄλλη ὑπόθεση. ποὺ ἡ ψυχεϊδίδης εὐγένεια σοῦ ἀπαγορεύει νὰ τὴ συζητήσεις.

Ἡ Δανία, ἀρχίζοντας τὴ συμμετοχή της στὴν Ἔκθεση, ἔδωσε πρώτα ἕνα γκαλὰ στὴν ὄπερα, ὁπου ἐμφανίστηκε ὁ ἐθνικὸς τους ἠθοποιὸς Πόλ Ρέμερ, καὶ τὰ μπαλλέτα τοῦ θεάτρου τῆς Κοπεγχάγης. Αὐτά, στὸ ἐπίπεδο τῆς παράδοσης...Κατόπι, σὰν κορύφωμα τῆς καλλιτεχνικῆς τους ζωῆς ἔφεραν τὸ πρωτοποριακό τους θέατρο, μὲ τὸ ἔργο «Ἡ χαμένη Μελωδία»τοῦΚιέλντ"Αμπελ.

Ὅπου οἱ Γάλλοι ξανάζησαν τὶς καλλίτερες ὧρες τοῦ Παρισιοῦ 1925, μὲ τὶς τότε ἀναζητήσεις καὶ τὶς αἰσθητικές του ἀντιστάσεις, — τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς ποὺ νομίζανε πὼς παρῆλθε καὶ πέθανε ὁ καιρὸς ἐκεῖνος. «Ἡ χαμένη Μελωδία» ἀναστήνει τὴ μεταπολεμικὴ περίοδο, μὲ νέα δεδομένα, συνδέει τὸν καιρὸ ἐκεῖνο μὲ τὸ δικό μας. Καταλαβαίνουμε πὼς οἱ παλιὲς προσπάθειες ἀφῆσαν ἴχνη καὶ μποροῦνε νὰ προεκταθοῦν ἔξοχα στὶς σημερινές μας ἀντιλήψεις. Καὶ στὶς ἀνάγκες, στὶς ἐπιθυμίες τοῦ κεφιοῦ μας — ποὺ φοφάει γιὰ θέατρο.

Ὁ θίασος τοῦ Ρίντερσάλεν ἱδρύθηκε τὸ φθινόπωρο τοῦ 1935, συγκεντρώνοντας τὰ καλλίτερα στοιχεῖα τῶν νέων ποὺ πιστεύανε στὴν ἀναθέωρηση τῶν θεατρικῶν ἀξιῶν. Καὶ ξέρανε καὶ τὶς ὑποχρεώσεις τους.

Ἀντὶς νὰ κατοφύγουν στὸ ξένο ἢ στὸ δικό τους παλιὸ δραματολόγιο. ἀνέβασαν τὴν κωμωδία τοῦ Ἄμπελ, ἑνὸς νεωτάτου συγγραφέα, μόλις τριαντάρη, ποὺ τοὺς ἔδινε ἀφορμὴ νὰ δεῖξουν τὴν ὁρμητικότητα, τὸ σοβαρό τους ταλέντο καὶ συγχρόνως τὴν πεῖρα τους ποὺ εἶναι καταπληκτική. Κανένας ἀκοιβαιασμός, ἀλλὰ καὶ καμμιὰ ἀπὸ τὶς ἐρασιτεχνίζουσες ἐκεῖνες ψευτοπρωτοτυπίες. Τοὺς ὁδηγεῖ μιὰ κατανόηση τῆς τέχνης, χαροῦμενη, ὁλοτολμήματα, καὶ μιὰ ἀδιάσπαστη ἐπικοινωνία μὲ τὸ κοινό. Ὅπως κάθε μεγάλος θεατρικὸς τύπος, εἶναι πρώτα καὶ κύρια θεατὲς κ' οἱ ἴδιοι. Θέλουνε νὰ διασκεδάσουν, ὅπως κ' οἱ πελάτες τῆς πλατείας. Κάνουν γάζι. Κι' ὁ οἴστρος τοῦ παιχνιδιοῦ τους μᾶς κυριεύει καὶ μᾶς κρατᾶ προσηλωμένους στὸ «θέμα τῆς ἐσπερίδας», ἀκριβῶς ὅπως κι' αὐτοὺς ἐπάνω στὴ σκηνή. Δὲν εἶναι μόνο καλοὶ ἠθοποιοί, ἀλλὰ προπαντὸς περίφημοι θεατές, — κι' αὐτὸ εἶναι σπανιώτατο...

Ἡ ἐπιτυχία τους πηγαίνει παράλληλα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς δουλειᾶς τους. Δὲ βρίσκει ἀντίσταση.

Ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἱδρύθηκε ὁ θίασός τους παίζουν τὴ «Χαμένη Μελωδία», πότε στὸ κέντρο, πότε στὶς συνοικίες τῆς πρωτεύουσάς τους. Ἀπὸ τὸ φθινόπωρο τοῦ 1935 ἔχουν δώσει 500 παραστάσεις συνέχεια. Κ' ἡ Κοπεγχάγη ἔχει μόλις μισὸ ἑκατομμύριο κατοίκους....

Τὸ ἔργο μεταφράστηκε ἀγγλέζικα καὶ παίχτηκε τοῦτη τὴν ὁνοιξη στὸ "Ἐμπασσυ τῆς Λόντρας. Γιὰ τὴν προσεχῆ περίοδο τὸ ἀγόρασε γαλλικὰ ἡ Πωλὲτ Πάζ γιὰ τὸ θέατρο τοῦ «"Εβρ». Λογαριάζεται σὰν ἡ πιὸ γαριτωμένη κωμωδία, σὰν ἕνας φιλοσοφικὸς μύθος τοῦ Βολταίρου ποὺ παίζει καὶ θρέφεται μὲ τὶς πιο πολύκροτες σκηνικὲς ἐπαναστατικότητες τῆς τελευταίας δεκαπενταετίας. Τὶς χρησιμοποιεῖ, τὶς ἐκμεταλλεύεται, τὶς στίβει καὶ τὶς σατυρίζει συγχρόνως. Δὲν παίρνει ὰτὰ σοβαρὰ παρὰ ἕνα σκοπό : νὰ μᾶς διασκεδάσει. Μὲ τὰ κοινωνικὰ καὶ τὰ αἰσθητικά μας παθήματα.

Ὁ ἥρωας τοῦ ἔργου, ὁ Λάρσεν, εἶναι ἕνας ἀσήμαντος ὑπαλληλίσκος—ὁ μέτριος τύπος κάθε χώρας. Παντρεύεται μιὰ μικροαστὴ κοπελίτσα, τὴν Μέτα. Κάνουν ὄνειρα, γιατὶ μέσα τους ὑπάρχει ἡ «μελωδία». "Ἕνας τοιμένος σκοπὸς τραγουδιοῦ. Τὸν ψιθυρίζουν κάθε τόσο. Τοὺς πονᾶει ὁ μεγάλη στιγμὴ ὁπου μᾶς κυκλώνουν τὰ ξεκινήματα κ' οἱ σταθμοί... Κι' ὅμως ἡ συγγραφέας ἔχει τὴ λεπτότητα νὰ μὴν ἐπιμείνει "Ἔχει τὴν εὐφυΐα νὰ κάνει τὸν κοιτὸ καί, παρέα μας, νὰ προχωράει γυρεύοντας.

Δεκαεφτὰ εἰκόνες (εἰκοσιμία ἀποτελοῦν ὁλόκληρη τὴ «Χαμένη Μελωδία») ὅπου γυνόμαστε σ' ἕνα γείμαρρο σατυρικῶν ἐδρημάτων — κι' ὅπου κάθε λίγο καὶ λιγάκι παρεμβαίνει τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο, ἡ ἀπόγνωση κι' ὁ ἀνερματισμός μας.

Εἶναι ἀδύνατο νὰ βιτλουμε δίπλα-δίπλα τὸ καθένα ἀπὸ τὰ θαυμαστὰ καθέκαστα, ὅπου συνεργάζονται, στὶς ὑψηλότερες πραγματοποιήσεις τους, ὁ Τσάρλι Τσάπλιν κι' ὁ ἑαυτός μας, ἀθλιος καὶ παμπόνηρος, ὁ Τελὼνης Ρουσσώ, ἡ φωτογραφία, τὸ μεγάφωνο, ἡ μοῖρα τῆς ἀποτυχίας, κ' ἡ τρέλλα τοῦ Βὰν Γκόγκ, ἡ προυστιανὴ σονάτα τοῦ Βεντεῖγ, ἡ φρονιμάδα τῶν ἀπαντεχοῦ γονέων, ἡ παντοκρατορία τῶν πολυτέκνων, καὶ τῶν ὁμονιμων συλλόγων — εἶναι ἀδύνατο νὰ δώσουμε αὐτὴν τὴ σειρὰ τῶν εἰκόνων — ὅπου, ἀλήθεια, συφεργάζεται τὸ γτῆνος κ' οἱ ἀγγελοί μας, ἡ ἀπειράριθμή μας κόλαση, κ' ἡδονὴ καὶ πλείστα ἄλλα ἀξιοπερίεργα πράμματα τῆς παραπολὺ- ἀνθρώπινης κατηφοριᾶς μας.Εἶναι κ' ἀνόφελο νὰ τὰ ἀναφέρουμε. Μὰ ποὺ ὑπάρχει ὁ συγγραφέας καὶ πεῦ εἶδαμε τὸ θίασο τῆς «Χαμένης Μελωδίας», καὶ ζήσαμε τὰ νειάτα τῆς προσπάθειάς τους, εἶναι μιὰ κατάχρηση μέσα στὴ ζωή μας. Στὸ τέλος, ὅταν ὁ Λάρσεν κι' ἡ γυναίκα του, κουβεντιάζοντας μὲ τὰ παιδιά, κουβεντιάζοντας μὲ τοὺς ἐργάτες, ἐανοβρίσκουν τὴ μελωδία τους καὶ λυτρώνονται, νομίζουμε πὼς καὶ γιὰ μᾶς, γιὰ τὴ δική μας ζωὴ ἀνοίγεται ἕνας ὁρίζοντας καινουόνιων ἐλπίδων.

Ὁ σκηνοθέτης Πὲρ Κνούτζον, ὅπως κ' οἱ ἠθοποιοί, ὅπως κ' ὁ συγγραφέας (ποὺ εἶναι κ' ὁ σκηνογράφος τοῦ ἔργου) μᾶς βοήθησε νὰ καταλάβουμε, μὲ τὶ χαρὰ καὶ τὶ δουλειὰ μπορεῖ νὰ νίνει ὅταν οἱ καλλιτεχνες ἀφιερώνονται ὁλόκληροι σὲ μιὰ ὁμαδικὴ προσπάθεια. Πόσος ἐνθουσιασμὸς καὶ πόσο κέφι ὅταν ἡ τέχνη συνταιριάζεται μὲ τὴν ἴδια τὴ ζωή σου. Μὲ τὴ γενειά καὶ μὲ τὴν πατρίδα σου.

* * *

Ὁ Πιτόεφ, ὁ περίφημος, ποὺ στὸ θεατράκι του ἔδωσε ὁ,τι ὁμορφότερο ἔχει τὸ παγκόσμιο δραματολόγιο (ἀπὸ τὸ Σαιξπήρο μέχρι Τσέχωφ καὶ Πιραντέλλο), ποὺ ἀδιαφόρησε κ' ἀδιαφορεῖ χρόνια τώρα γιὰ τὴν κ λ α σ σ ι κ ὴ ἀ δ ι ἀ φ ο ρ ί α τῶν τεόυων πὼς ὁ Κηρίκας αὐτὸς εἶναι μιὰ ὑπερφυσικὴ προσωπικότητα. Μάγος, φακίρης, χρυσοσαπούσας, κάτι τὸ ξωτικὸ τέλος πάντων.... Ἄμα σὲ λογαριάζουν γιὰ τρελλὸ καὶ δὲ κατοφθάσουν οἱ καλοὶ ἄνθρωποι νὰ σὲ κλείσουν στὸ φρενοκομεῖο, καὶ βγάλεις ἐκ περισσοῦ κ' ἑκατομμύρια, δὲ γίνεται, τὸ λιγώτερο θὰ εἶσαι ἅγιος ! Γιὰ τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους ὑπάρχει πάντα μιὰ ἐξήγηση. Καὶ θεοποιοῦν τὸν Κηρίκα μας. Ἀκόμη κ' αὐτὴ ἡ γυναίκα του καταλαβαίνει «πὼς δὲν τὸν κατάλαβε», ἀφίνει τὸν πλούσιο ἐραστή της, θυμᾶται ἐξαίφνις ὅτι εἶναι μητέρα κ' ἐπανέρχεται παρὰ τὸ πλευρὸ τοῦ συζύγου. Κι' ὁ Κηρίκας, ἀνάμεσα στὸν πιστὸ του φίλο καὶ στὴν ἀγράμματη ὑπηρέτρια, κρατάει πάντα τὸ παλιό του ὀνειροπρεπὲς πρόσωπο, καὶ χαμογελᾶ, καὶ δὲν τὸν νοιάζει, δὲν περηφανεύεται παρὰ μόνο «γιὰ τ' ἄλογό του ποὺ φέρθηκε τίμια καὶ δὲν τὸν γέλασε».

Ὁ Πιτόεφ, στὸ ρόλο τοῦ Κηρίκα, τοῦ «ἀνερφάρμοστου» ταπεινοῦ ἀνθρωπάκου, ποὺ φτάνει στὴ νίκη ὄχι ἀπὸ τὴν πονηριά, ἀλλὰ ἴσα-ἴσα ἀπὸ τὴν παθολογικὴ ἐπιστρίτα ποὺ μᾶς παρουσιάζει ἕναν ἀπὸ τοὺς τύπους τοῦ «ὑπερβολικοὺς», τουτέστι τοὺς μεγαλοφυεῖς, ποὺ ἡ κριτικὴ τοὺς ἀναγνωρίζει (κι' εἶναι φυσικὸ νὰ μὴν τοὺς γωνεύει) καὶ ὁ ὀστόσο συγγενεύουν μὲ τὴν οἰκογένεια τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ντοστογιέβσκη,τοῦ Ἀμπελ, τοῦ Μπαλζὰκ καὶ τῶν ἄλλων ποὺ δημιούργησαν τὸν κόσμο μας σὲ ἕξη μέρες καὶ ποὺ ἡ ἑβδόμη τους, ἡ Κυριακή, ἐξακολουθεῖει μὲ τὴν ὑπερβολὴ τῆς καινοὐργιας δουλειᾶς. Ξακολουθᾶει καὶ δὲ θὰ σταματήσει παρὰ μὲ τὸ σταμάτημα τοῦ πλανήτη μας. Μὲ τὴν ὑπερβολικότερη δηλαδὴ τῶν ἀναπαύσεων...

«Ἡ Χαμένη Μελωδία» : Τὸ ἀριστικὸ γηγόρεύει καὶ δίνει συμβουλές.

Αὐτὸν τὸν τόπο,αὐτὴν τὴ συγγένεια, καὶ τοὺς μυστηριώδ ε ι ς δεσμοὺς μὲ τὶς ἕξη μέρες, καὶ μὲ τὴν Κυριακή τους, ὁλόκληρη τὴν ἑβδομάδα τοῦ δαιμόνιου,τ' ἀποδίδει ὁ Πιτόεφ. Ὁ περίφημος. Μὲ τὸν Κηρίκα ξανάπιασε τὴ στρ:φὴ τῶν μεγαλέλτερων ἐπιτυχιῶν του.Εἶχαν περάσειγρόνια ποὺ δὲν τὸν εἴδαμε νὰ στέκει τόσο ψηλά.Εἴχαμε ξεχάσει πὼς μποροῦσε νὰ εἶναι ὁ γειρότερος ἠθοποιὸς κι' ὁ πολανδικός! "Ενα φαινόμενο ἀνεξήγητο, μιὰ τεράστια σκεπτόμενη στιγμὴ τῆς Ἐδρώπης. Καὶ δικαιολογία τοῦ θεάτρου.

Ὁ 'Αρμενορῶσος ἅγιος, ὁ περιθώριος τῆς ἐξορίας, ὁ ταπεινὸς κι' ὁ καταφρονεμένος. Μὰ ποὺ βάσταξε. Καὶ ρίζωσε. Καὶ τώρα πιὰ δὲν εἶναι μονάχα ἕνα πρόσωπο Ἱστορικὸ τῆς τέχνης. Ἀλλὰ ὁ πολιοῦγος. Καὶ τῆς παριζιάνικης σημερινῆς σκηνῆς καὶ κάθε τίμιας ἀναζήτησης. Ὁ πολιοῦγος τῆς νέας γενεᾶς πού, μέσα ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία, τὴ σκληρότητα, καὶ τὴν πανανθρώπινη βλακεία, ἀργὰ κι' ἐτοιμάζει ἡ φύση τὴς τὸ μεγάλο θέαμα τῆς αὔριο.

ΘΡΑΣΟΣ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ

Μακέτα τοῦ Πιτόεφ, γιὰ τὴν Γ' πράξη τοῦ «Κηρίκα».

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΓΥΡΩ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ

[Ἀπάντηση στὸ ἀνοιχτὸ γράμμα τοῦ κ. Σ. Καραντινοῦ]

ΤΟΥ Κ. ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑ

Ἀγαπητὲ κ. Καραντινέ,

Διάβασα φυσικὰ μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον τὸ γράμμα ποὺ μοῦ κάνατε τὴν τιμὴ νὰ μοῦ ἀπευθύνετε ἀπὸ τὶς στῆλες τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων» σχετικὰ μ' ἕνα προηγούμενο χρονικό μου γιὰ τὶς παραστάσεις τοῦ ἀρχαίου δράματος στὸ Ὠδεῖο τοῦ Ἡρώδη.

Πρέπει νὰ πῶ πρῶτα - πρῶτα ὅτι σᾶς θεωρῶ πολὺ πιὸ ἁρμόδιο ἀπὸ μένα γιὰ νὰ μιλᾶτε γιὰ τὰ ζητήματα τῆς τέχνης καὶ τῆς τεγνικῆς τοῦ θεάτρου. Ἐσεῖς εἶστε ἕνας ἀναγνωρισμένος εἰδικὸς στὴν περίσταση αὐτή,ἐνῶ ἐγὼδὲν εἶμαι τίποταἄλλο παρὰἕνα μέλος τοῦ κοινοῦ (ἕνα μορφωμένο μέλος τὸ πολύ). Γιὰ τοῦτο καὶ μὲ βάλατε σὲ μεγάλες ἀνησυχίες μ' αὐτὰ ποὺ λέτε γιὰ ποιητεῖες δικές μου καὶ γιὰ καθοδήγηση τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ μέρος μου στὸν κακὸ δρόμο. "Αν ἐπιτρέπεται νὰ γρησιμοποιήσω ἐδῶ σύμβολα τῶν Ἀγίων Γραφῶν, θὰ πῶ ὅτι ἐκεῖ ποὺ ἐγὼ βλέπω ἕνα κρινὸ κουνοῦπι (ἐννοῶ τὸ γρονικὸ μου) ἐσεῖς εἴδατε ξαφνικὰ μιὰ ὁλόκληρη καμήλα.

Κουνοῦπι ἢ καμήλα, τὸ γρονικό μου εἶναι τώσα ὑπόδικο καὶ πρέπει νὰ συντάξω μιὰ ἀπολογία. Τοῦτο ἄλλως τε δὲ μὲ παραξενεύει καθόλου, γιατὶ κάθε φορὰ ποὺ πῆγα νὰ ἀπαντέσω κάτι ἢ κάποιον βρῆκα τὸν μπελὰ μου. Τὸ πιὸ περίεργο μάλιστα εἶναι ὅτι τὶς περισσότερες φορὲς βρῆκα τὸν μπελὰ μοῦ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἐπαινοῦμενους, ποὺ θεώρησαν τοὺς ἐπαίνους μου ὄχι ἀρκετὰ ἐπαινετικούς. Φαίνεται ὅτι στὴν Ἑλλάδα πρέπει κανεὶς ἢ νὰ ζητωκραυγάζει ἢ νὰ κατοικιδκάζει καὶ νὰ ἀποκεφαλίζει. Δυστυχῶς δμως γιὰ μένα ἔφυγε ἀπὸ τὸ μυαλό μου τελείως ἀκατάλληλο καὶ γιὰ τὶς δύο αὐτὲς κοινωνικὲς λειτουργίες.

Στὴν περίπτωση ὁστόσο ποὺ συζητοῦμε, μὲ τοὺς ἐνδιαφερομένους δὲν ἔγω καμμιὰ σχέση καὶ διαμαρτύρεται ἕνας τρίτος. Καὶ μάλιστα, ὅπως ἔλεγα, ἕνας τρίτος ἁρμοδιώτερός μου καὶ ἄνθρωπος μὲ καλὴ πίστη. Τὸ ζήτημα λοιπὸν μοῦ φαίνεται σοβσότερο ἀπὸ ὁ,τι συμβαίνει συνήθως.

Σχετικὰ μὲ τὰ εἰδικὰ τεγνικὰ θέματα ποὺ θίγετε, δὲν ἔγω καμμιὰ δυσκολία νὰ παραδεχτῶ ὅτι στὰ περισσότερα σημεῖα εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ ἔγετε δίκιο. Δὲ σᾶς παροκαλοῦθῶ δμως παντοῦ. Πολὺ βιαστικὴ λ.γ. μοῦ φαίνεται ἡ κατοδίκη σας τοῦ πρ:βολέα. Δὲν καταλαβαίνω γιὰ ποιὸ λόγο ὁ ἠλεκτρισμὸς εἶναι ἀπωμιβίβαστος μὲ τὸ πνεῦμα καὶ μὲ τὸ νῶρο τοῦ ἀσναίου θεάτου. Θὰ ἔλεγα μᾶλλον ὅτι οἱ 'Αγναῖοι δὲ χρησιμοποιοῦσαν τὸν ἠλεκτρισμὸ στὸ θέατρο γιὰ τὸν ἁπλὸ λόγο ὅτι ἡ ἐπιστήμη τους δὲν ἠόφτασε νὰ τὸν ἀνακαλύψει. "Αν τὸν γνώοιζαν, δὲ φαντάζουμαι ὅτι κανένα αἰσθητικὸ δόνμα θὰ τοὺς ἐμπόδιζε νὰ ἐκμεταλλευτοῦν ἕνα τέτοιο θαυμάσιο τεγνικὸ μέσο. Οἱ 'Αγναῖοι, μὴν τὸ ξεγνοῦμε, εἶταν ἄνθρωποι ἀνοιγτομάτηδες, εὐστροφοι καὶ πρακτικοί, ἀοιστοὶ ἐπιγειρηματίες, μεγάλοι ὀπαδοὶ τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ μηγανικῆς ποοόδου καὶ καθόλου ἀκαδημαϊκοὶ στὰ ζητήματα τῆς τέχνης.

Διαφωνῶ ἐπίσης ἀρκετὰ μαζί σας στὸ ζήτημα τῆς ἀπαγγελίας. Δὲν ξέρω καθόλου πὼς ἀπαγγέλλανε οἱ Ἀγναῖοι, ξέρω δμως πὼς ἀπαγγέλλουνε οἱ περισσότεροι ἠθοποιοὶ τῆς περασμένης γενεᾶς καὶ βρίσκω τὴν ἀπαγγελία τους πολὺ κακή. Ἡ ἀκοή μας ἔχει ἐξελιγτεῖ, αὐτὸ θὰ ἔπρεπε ἐσεῖς οἱ εἰδικοὶ νὰ τὸ λάβετε ὑπ' ὄψη. Καθετὶ ἐκζητημένο καὶ πομπῶδες μᾶς εἶναι ἀποκρουστικό. Ζητοῦμε ἀπὸ τοὺς ἠθοποιοὺς ὅσο τὸ δυνατὸ περισσότερη ἁπλότητα καὶ φυσικότητα στὴ λαλιὰ καὶ νομίζω ὅτι ἡ ἀξίωση αὐτὴ τοῦ συγγρόνου κοινοῦ μπορεῖ πολὺ ὡραῖα νὰ ἱκανοποιηθεῖ γωρὶς νὰ θυσιαστεῖ ἡ ἀγοντιὰ τοῦ ὕφους τῆς ἀρχαίας τραγωδίας. Εἶναι ζήτημα τέγνης. Ἐσεῖς πρέπει νὰ βρεῖτε τὸν τρόπο νὰ ταιριάξετε τὰ πράματα. Δὲν μποροῦτε δμως νὰ ἀγνοήσετε τὴν ἐξέλιξη τῶν καλλιτεχνικῶν ἀντιλήψεων τῆς σύγγρονης κοινωνίας. Ἀρχαῖο θέατρο πρόκειται νὰ γίνει, θὰ γίνει δμως στὸν 20ὸ αἰώνα, μὴν τὸ ξεγνοῦμε οὔτε αὐτό.

Ἀλλὰ τὸ τόσο μεστὸ γράμμα σας, ἐξὸν ἀπὸ τὰ εἰδικὰ αὐτά θέματα, ξεσηκώνει καὶ ἀρκετὰ γενικὰ ζητήματα τῆς τέγνης,ποὺ ἂν εἶταν ἀνάγκη νὰ τὰ συζητήσουμε ἐξαντλητικά, θὰ γεμίζαμε πολλὲς σελίδες τῶν «Ν.Γ.». Σταματῶ στὸ σημεῖο ποὺ λέτε ὅτι «ἡ τέγνη (....) δὲ γρειάζεται παρὰ συγκίνηση, ἀληθινὴ συγκίνηση, καὶ τότε βρίσκουνται ἀπὸ ὅλα τοὺς τὰ μέσα νὰ ἐκφραστεῖ».

"Οχι, ἀγαπητὲ φίλε, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ! Χωρὶς νὰ τὸ θέλετε, ἀνοίγετε τὴν πόρτα σ' ὅλες τὶς προγειρολογίες καὶ σ' ὅλες τὶς βαρβαρότητες. Μὲ ἀναγκάζετε νὰ βάλω τὶς φωνές. Ἡ ἀνεξέλεγκτη λατρεία τῆς «συγκίνησης», τοῦ «πόνου», τῶν λεγομένων «πηγαίων» πραγμάτων, εἶναι μιὰ ἐφηβικὴ πρόληψη τῆς πνευματικῆς Ἑλλάδας, μιὰ πρόληψη ποὺ θὰ γίνει νοσηρὴ καὶ ἐπικίνδυνη ἂν ἐξακολουθήσει νὰ μᾶς κυβερνᾶ. Συγκινήσεις ἁπλούστατα ἔχει ὅλος ὁ κόσμος. Ὁ τελευταῖος θνητὸς, σὲ ὡρισμένες στιγμὲς, συγκινεῖται πηγαῖα καὶ ὑπέροχα ὅπως καὶ οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου. Καὶ εἶμαι σύμφωνος ἐξάλλου ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρξει τέγνη χωρὶς μιὰ ἀνωνὴ συγκίνησή. Θὰ προσθέσω μάλιστα ὅτι ἡ ἀρχικὴ συγκίνηση εἶναι τὸ κίνητρο ὄχι μόνο τῆς καλλιτεγνικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀκόμα δημιουργίας. Ἡ δημιουργία λ.γ. μιᾶς νέας μηγανῆς ἢ μιᾶς νέας μεθόδου παραγωγῆς προϋποθέτει μιὰ ἔμπνευση, δηλαδὴ μιὰ συγκίνηση. Ἐπιμένω ὅμως νὰ λέω ὅτι ἡ συγκίνηση μονανᾶ τῆς δὲν ἀρκεῖ.

Ἡ συγκίνηση πρέπει νὰ γίνει ἔργο γιὰ νὰ τὴ λάβουμε ὑπ' ὄψη. Ἀλλὰ, γιὰ νὰ γίνει ἔργο, γρειάζεται μιὰ μεγάλη ἔνταση τῆς θέλησης καὶ τοῦ νοῦ, μιὰ μεγάλη αὐτοπειθαγωγία, μιὰ σημαντικὴ κατανάλωση ἐργασίας. Χρειάζουνται ἔρευνες, μελέτες καὶ πειραματισμοί. Νομίζω ὅτι τὰ μέσα τῆς ἔκφρασης δὲ βρέθηκαν ποτὲ «ἀπὸ μόνα τους» καὶ ὅτι πρέπει νὰ ψάχνουμε πολὺ γιὰ νὰ τὰ βρίσκουμε.

Γιὰ γοῦτο, στὰ ζητήματα τῆς τέχνης καὶ τοῦ πνεύματος συνήθισα νὰ σέβουμαι πολὺ τὸν παράγοντα «ἐργασία» καὶ θὰ ἤθελα νὰ μεταδώσουμε αὐτὸν τὸ σεβασμὸ στὴ συνείδηση τῶν γενεῶν ποὺ ἔργουνται. Νὰ τὶς κάνουμε νὰ καταλάβουν ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ συγκινοῦνται, νὰ ὑποφέρουν καὶ νὰ ἐξάπτουνται, ἀλλὰ πρέπει κυρίως νὰ μάθουν, νὰ δουλεύουν. Μονάγα ἀπάνω σ' αὐτὴ τὴ βάση νομίζω πὼς θὰ μποροῦσε νὰ οἰκοδομηθεῖ μιὰ μέρα καὶ σ' αὐτὸν τὸν τόπο ἕνας στερεὸς καὶ βιώσιμος πνευματικὸς πολιτισμός.

Γιὰ γοῦτο, ὅταν εἶδα τὶς παραστάσεις τοῦ Ἡρώδη, εἶπα μέσα μου :

«"Ἐρευνες γίνουνται. Πειράματα γίνουνται. Κέδδος εἶναι. Ἀποκτοῦμε κάποια ἐμπειρία καὶ σ' αὐτὸν τὸν τομέα. Κι' ἀπὸ τὰ λάθη κάτι ἔγουμε νὰ μάθουμε. Τέλος πάντων γίνεται μιὰ ἐργασία. Κ' ἡ ἐργασία εἶναι ἀκοιβὸς ἐκεῖνο ποὺ μᾶς λεῖπει, ἐκεῖνο ποὺ μᾶς γρειάζεται καὶ ποὺ πρέπει γιὰ τοῦτο νὰ τὸ καλλιεργοῦμε καὶ νὰ τὸ ἐπαινοῦμε μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι στὸ τέλος κάτι καλὸ μπορεῖ νὰ βγεῖ».

Ζήτημα ἀρχῆς, καθὼς βλέπετε. Καὶ ζήτημα ἴσως ἰδιοσυγκρασίας. Γιατὶ συλλογίζουμαι πὼς ἴσως ἡ διαφωνία μας νὰ ὀφείλεται κατὰ βάθος σὲ κάποια διαφορὰ ἰδιοσυγκρασίας, πὼς ἴσως ἐσεῖς νὰ ἔνετε τὴν τάση νὰ τὰ βλέπετε ὅλα πιὸ πραγγικὰ ἀπὸ ὅ,τι εἶναι, ἐνῶ ἐγὼ ἐπιμένω νὰ πρεσβεύω ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι γεμάτη δυνατότητες, ἐκπλήξεις καὶ ἐλπίδες καὶ ὅτι πάντα κάτι καλὸ μπορεῖ νὰ βγεῖ.

Φιλτιάστατα

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΚΙ' ΟΙ ΛΑΟΙ

[ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 2]

σκληροὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνες. Διέοχισε ὅλη τὴν Ἐδρώπη. Ὅμως στὰ 1926 ἀρχίζει νὰ ἔχει τὴ νοσταλγία τῆς πατρίδας του.Τίποτα δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἀποδίσει τὴν πραγμάτωση τῆς ἐπιθυμίας του αὐτῆς, παρ' ὅλο ποὺ ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀγάπησε περισσότερο ἀπὸ καθετὶ ἄλλο στὸν κόσμο, ὁ πατέρας του, δὲν εἶναι πιὰ ζωντανός. Κουρασμένος, πονεμένος, ἀρρωστος, ἀργίζει μιὰ μεγάλη κ' ἐπικίνδυνη περιπλάνηση ἐπάνω σ' ὅλη τὴ γερσόνησο. Κάτω ἀπὸ διάφορες μεταμφιέσεις,πότε ντυμένος παπᾶς καὶ πότε σὰν 'Ισπανὸς δημοσιογράφος, διέτρεψε ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρη στὴν ἄλλη τὴν πατρίδα του, προπαγανδίζοντας τὶς πεποιθήσεις του.

Πέρισυ ὁ Ἰγνάτιος Σιλόνε δημοσίευψε τὸ «ψωμὶ καὶ κρασὶ», ἀληθινὸ ἀριστούργημα Βιργιλιανῆς πνοῆς, ποὺ ἐπέβαλε παγκόσμια τ' ὄνομά του. Σ' ἐρωτήσεις τῶν δημοσιογράφων ποὺ τὸν ἐπεσκέφθησαν τώρα τελευταῖα στὸ Παρίσι, θέλοντας νὰ δικαιολογήσει τὴ φυσική του ἀποστροφὴ πρὸς τὸν θόρυβο καὶ τὸν κόσμο, τοὺς ἀποκρίθηκε : «Εἶμαι ἕνας χωρικός...». "Ενα εἶναι βέβαιο, πὼς μέσα στὸν ἄνθρωπο αὐτὸν ὑπάρχει ὁλόκληρο τὸ ἔργο του. Ἡ ζωή του κ' ἡ πνευματική δημιουργία του, ἀποτελοῦν ἕνα ἀδιάσπαστο ὅλο.

Ποίηση

ΜΥΘΟΣ — ΒΙΒΛΙΟ Β'

Η ΑΛΕΠΟΥ ΣΤΗ ΛΕΩΦΟΡΟ

Μιὰν ἀλεποῦ κατέβηκε σὲ κάποια λεωφόρο
καὶ κρύφτηκε στὰ βάτα
κι' ἀπὸ κεῖ μέσα κύτταζε τὸ κάθε τροχοφόρο,
τ' ἀμάξια τὰ γεμάτα,
ἀπὸ κυρίες τρανταχτές, ποὺ γρήγορα περνοῦσαν
κ' οἱ ἀλεπουδίσιες γοῦνες τους τὶς κεφαλὲς κουνοῦσαν.
Κι' ὅταν τὶς εἶδε γυαλιστὲς, τῆς ἤρθε ἡ ἐπιθυμία,
νὰ μπεῖ κ' ἐκεῖνα σὰν κι' αὐτὲς στὴν ἀριστοκρατία
καὶ δώστου κα

ΑΝΤΑΣ ΝΕΓΚΡΙ

ΠΡΩΪΝΟ ΑΣΤΡΟ

ΜΕΤ. Δ.ος ΣΟΦ ΕΜ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ

Ἐνῶ ἡ μητέρα εἶναι παραδομένη στ' ἀγιοστρῆματά της κι' εὐτυχισμένη γιά τίς ἀναμνήσεις της, μιλάει πιότερο γιά τόν ἑαυτό της παρά γιά κεῖνον ποὺ τήν ἀκούει, δέν ἀντιλαμβάνεται πώς ἡ κόρη κυτάζει προσεχτικά τά χέρια της.

Μικροῦλαια, κοντυλένια· οἱ φάλαγγές τους εἶναι κοντές, μά ἔχουν τέτοια εὐγενικιά ἔκφραση, ποὺ μέ τίς κινήσεις σοῦ σχεδιάζουν τίς εἰκόνες ποὺ προκαλοῦν τά λόγια. Μέσ' στή λευκότητά τους μέ τήν γαλαζωπή ἀπόχρωση ἀχνοφαίνονται μενεξεδένιες φλέβες.

Αὐτά τά χέρια ἔχουν ξεχωριστή ζωή καί φαίνονται σάν χωρισμένα ἀπ' τό σῶμα μ' ὅλο ποὺ στοῦς καρποὺς ἡ εὔθραυστη ἀρθρωση ἔχει μιάν ἀριστοκρατικῆ λεπτότητα. Καί τά μπράτσα μέ τή σχεδόν ἄψη γραμμή τους συνεχίζουν τήν κομψότητά των χεριῶν. Οὔτε οἱ κοπιαστικές δουλειές, οὔτε τά χρόνια μπόρεσαν ἀκόμα νά τά φτυδίσουν γελοῖον μόνα τους πρίν γελάσει τό στόμα.

Δίχρονο νά βγάζει ἄγχα, μ' ἐλάδοπετα ἡ κοπελλίτσα παραβάλλει τόν ἑαυτό της μέ τή μητέρα. Ἀνακαλύπτει πόῃς μέσα της, κάτω ἀπό ἕνα δίφρο πιό κεχριμπαρένιο, ποὺ τά διατρέχει ἕνα αἷμα πιό νεανικό, ἔχουν ξανιδημιουργηθεῖ οἱ ἴδιες λεπτές ἀρθρώσεις καί πῶς στά μπράτσα καί στά χέρια ὑπάρχει ἓν' ὅμοιο δίχτυ ἀπό φλέβες γαλαζωπές μ' ἀποχρώσεις ἀμέθυστου, σάμπως νά κατάγονται κι' οἱ δυό ἀπό ἕνα δίφρο πιό κεχριμπαρένιο, ποὺ τά διατρέχει ἕνα αἷμα πιό νεανικό, ἔχουν ξανιδημιουργηθεῖ οἱ ἴδιες τάξεις αἰώνων. Ἔχουν ὅμως κι' οἱ δυό τήν ἴδια ἀντοχή νεύρων, τήν ἴδια δυνατή θέληση κι' ἀτράνταχτη ὑγεία τοῦ ὀργανισμοῦ. Τ' ἀλωρριά λεπτά χέρια βρίσκονται σ' ἀντίθεση μέ τό ἐξογκωμένο μέτωπο καί τά τετράγωνα κόκκαλα τοῦ σαγονιοῦ.

Πῶς ἦταν ὁ πατέρας τῆς μητέρας της;... Δέν ξέρει. Δέν τόν γνώριζε.

Πῶς ἦταν ὁ ἄντρας τῆς μητέρας της;... Δέν ξέρει. Δέν τόν γνώριζε. Ἤταν ἑπτά ἔτους, ὅταν κεῖνος πέθανε.

Μήτε καί μπορεῖ, μ' ὅλο ποὺ τό θέλει, νά τόν πεῖ: «μπαμπά». Ὅταν φωτᾶει τή μαμά γι' αὐτόν, λέει: «ὁ ἄντρας σου».

Ἄλλως τε κι' ἡ μαμά ποὺ φλυαρεῖ πρόθυμα γιά τά περασμένα, πάνω σ' αὐτό τό ζήτημα μένει σχεδόν βουβή. Ποτέ δέν διηγεῖται γιά τή ζωή του καί γιά τή δουλειά του, ἀλλά μονάχα πῶς πέθανε στό νοσοκομεῖο ἀπό τύφο καί σέ τί φοβερή μέρεμα τήν ἄφησε. Πάντα τελειώνει τά λίγα λόγια μ' ἕνα κουρασμένο ἀνοιγοκλείσιμο τῶν ματιῶν κι' ἕνα: «ἀρκεῖ!...», ποὺ σοῦ κόβει ὁλότελα την κουβέντα.

Τό βέβαιο εἶναι πῶς ὁ παπποῦς κι' ἡ πατέρας βαστοῦσαν ἀπό μιά γνῆσια γενιά χωριῶν καί πῶς οἱ γονεῖς τους κι' οἱ γονεῖς τῶν γονιῶν τους ἦταν ἄνθρωποι ἔξεστοι, ποὺ δούλευαν μέ τ' ἀλέτρι καί τήν τσάπα. Ἀλλ' αὐτοί δέν ἔχουν καμμιά σχέση μέ τά λεπτά χέρια καί τίς μενεξελλιές φλέβες.

Ποιός λοιπόν τούς ἔδωσε αὐτά τά χέρια, στή μητέρα καί σ' αὐτήν;...

Τό ξέρει.

Τῆς τάπε ἡ Ἰουδίθ Γκρίζι· ἡ μικρή πορτιέρισσα τώμαθε ἀπ' τόν καιρό, ποὺ χανόταν σέ βουβές κουβέντες μέ τήν προσωπογραφία τῆς τραγουδίστριας.

Καταλληλοτικές κουβέντες!... Ἀναμνήσεις ἀπό ταξίδια κι' ἀπό θέατρα: παλκοσένικα ποὺ θαμπώνουν μέ τό δυνατό φῶς, κοινό ποὺ μένει ἐκστατικό, συνεπαρμένο ἀπ' τή μελωδία. Ὁ κόσμος φαινόταν σάν ἕνας ἄνθρωπος κ' οἱ ἐνθουσιασμός του γινόταν φοβερή μανία. Χαιμόγελα, δῶρα βασιλικά. Κι' ἐρωτες. Ἔρωτες φευγαλέοι σάν μιά παράσταση, δρμητικοί σάν τή χειρονομία τοῦ τενόρου ποὺ σκοτώνει τήν πριμαντόννα.

Κανεῖς δέν ἄκουσε αὐτό ποὺ τῆς εἶπε ἡ Ἰουδίθ Γκρίζι, μήτε κι' ἡ γιαγιά, ποὺ ἔσκυβε πάνω στήν κλίνα μουρμουρίζοντας προσευχές, χωρίς πιά νά θυμάται πιός κάποτε — στά περασμένα —ἀκολουθοῦσε τή Ντίδα κι' ἄρχισε νά μιλᾶ γιά τά ἀγαπημένα σέις περιπέτειες τοῦ δρόμου καί τῶν ξενοδοχείων, στίς ἰδιοτροπίες τῶν παρασκηνίων, στό μαγνήτη τῆς πλατείας. Δέν ἦταν δυσφορη. ἀλλά κοψιή. Κούτσαινε λιγάκι κι' ἴσως αὐτό τῆς ἔδινε τή χάρη μιᾶς Λουΐζας νά Λαβαλλιέρ...(*).

Μήπως ὅλ' αὐτά εἶναι μονάχα ρομάντσο; Ἴσως. Μά γι' αὐτήν ρομάντσο καί πραγματικότητα εἶναι τό ἴδιο πράγμα. Ὅ,τι ὑπάρχει στή φαντασία της φαίνεται πάρα-πέρα ἀληθινή ζωή.

Ἔχει ἕναν πρόγονο ποὺ ἦταν μεγάλος καλλιτέχνης καί μεγάλος ἄρχοντας.

Δέν ξέρει τόνομά του, μήτε καί τήν ὄψη του. Μά δέν σημαίνει. Τῆς ἀρκεῖ νά τόν φαντάζεται. Ἡ μητέρα της κι' αὐτή ἔχουν τά πιό βαθειά σημάδια τῆς ψυχῆς του καί τά φανερά σημάδια τῆς μορφῆς του. Οἱ παράξενες ἀντιθέσεις ποὺ ξεπροβάλλουν στήν ἐργάτρια Βικτώρια ἔχουν τήν καταγωγή τους σ' αὐτόν: αὐτή ἡ ἀβρότητα κι' αὐτή ἡ δύναμη, αὐτή ἡ ἀγάπη τῆς ποίησης καί τοῦ τραγουδιοῦ κι' αὐτή ἡ τάση νά κάνει τή ζωή της ἕνα καλλιτέχνημα μέ τά συστατικά καί τῆς πιό ταπεινῆς δουλειάς.

Ἡ κοπέλλα βρίσκει ἀκόμα σ' αὐτόν τόν πρόγονο τή λογική αἰτία τοῦ ἑαυτοῦ της τῆς εὐαισθησίας της. τοῦ σώψυχου πλούτου ποὺ μεριμές φορές τήν πνίγει. Ἤταν ἄνθρωπος τοῦ θεάτρου ἡ πήγαινε ταχτικά στό θέατρο ἀπό μεγάλη ἀγάπη:... Τό βλέπω εἶναι, πῶς ὅταν αὐτή βρίσκεται στήν πλατεῖα ἀπανοῦ θεάτρου, νοιώθει νάναι στή θέση της, νάναι στό σπίτι της (τίς σπάνιες φορές, ἀλλοίμονο, ποὺ ἡ μαμά μπορεῖ νά τήν πάει, ἀμα βρεῖ κανένα εἰσιτήριο δωρεάν). Ζέρει πῶς ἄν τῆς ἐπέτρεπαν ν' ἀνεβεῖ στή σκηνή ἔστω καί γιά μιά φορά, ἔτσι γι' ἀστεῖο, δέ θάκανε λάθος οὔτ' ἔνα σκαλάκι, οὔτε μιά πόρτα, δέ θά λάθευε ἕνα βῆμα, θ' ἀναγνώριζε κάθε παρασκήνιο, κάθε τραπέζι, κάθε σκηνογραφία ποὺ βρίσκεται στό βάθος. Ἀνακνέει εὐτυχισμένη μ' ὅλη τή δύναμη τῶν πνευμόνων της αὐτή τήν ἀτμόσφαιρα ποὺ εἶναι βαρειά ἀπ' ἀνθρώπινα χνῶτα, ἀπό ἀνακατεμένα ἀρώματα, ἀπό ζωϊκό μαγνητισμό, ἀπό μουσική, ἀπό φώσφορα. Τῆς φαίνεται πώς πάντα ἀνάπνεε αὐτή τήν ἀτμόσφαιρα. Κι' ὅλες τίς παλιές μορφές τῆς σκηνῆς τίς ἔβρεμε μία πρός μία, τίς ἔζησε μέ τό σῶμα καί μέ τήν ψυχή, τίς ἔφερε μαζί της ἀπ' τή μέρα ποὺ γεννήθηκε, ποιός ξέρει ἀπό ποιά βάθη.

Μήπως προσβάλλει κανένα μέ τό νά παραδίνεται σέ παρόμοια ὄργια μιᾶς φαντασίας ποὺ ὅλα θέλει νά τά ἐξιχνιάζει;...

Μά, τό κάτω-κάτω τῆς γραφῆς, αὐτή δέν ἐνδιαφέρεται γιά τίποτα καί γιά κανένανε ἐκτός ἀπ' τό νά γράκα! μιάν αὐτοσανίζωση.

Ἡ οἰκογένεια;

Τί θά πεῖ οἰκογένεια;

Αὐτή ξέρει μονάχα τή μητέρα της καί τόν ἑαυτό της.

⁂

Ἕνα βράδυ ἡ μαμά γυρίζει ἀπ' τό ἐργοστάσιο συνοδεμένη ἀπ' τή Σέλμα, ποὺ εἶναι φίλαιαις, κι' ἀπ' τίς δυό πιστές ἀδερφές Βέστρι. Σέρνει τό βῆμα κι' ἔχει τό ἕνα μπράτσο κρεμασμένο ἀπ' τό λαιμό.

Ἕνας σκουριασμένος γάντζος τῆς πλήγωσε—βαρειά—τήν παλάμη τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ. Ἀμέσως τήν πήγαν σ' ἕνα φαρμακεῖο γιά τήν ἀπολύμανση κι' ἔκεῖ τῆς ἔδαναν φάρμακα καί τῆς ἔδεσαν τήν πληγή προσεχτικά. Μά τόρα νοιώθει ἔσχημα τόν ἑαυτό της, χτυπᾶει τά δόντια, γιατί ἔχει ἕναν ἔλληρό νευρικό πυρετό καί γι' αὐτό πρέπει νά πέσει στό κρεββάτι.

Μά δέν κοιμᾶται.

Ὁ πυρετός τῆς φέρνει στήν ἐπιφάνεια τῆς ἐπιδερμίδας ἕναν κρύο ἱδρώτα καί στά χείλη μιά σειρά ἀπό φράσεις κομματιασμένες, δίχως εἰρμό, Ὁ βαθύς πόνος τῆς πληγῆς ἐπιταχύνει τό ρυθμό τοῦ σφυγμοῦ κάθως ἀνεβαίνει ὁλόενα καί πιό δυνατός ἀπ' τό χέρι πρός τόν ὦμο.

Ἡ κόρη ἀγουπνιέει μαζί της· κατά τήν αὐγή τή βοηθᾶει νά τακτοποιήσει τόν ἐπίδεσμο ποὺ ξέφυγε ἀπ' τή θέση του.

"Ω, αὐτό τό χέρι ποὺ εἶναι τόσο μικρό κι' ἔχει μιά πληγή τόσο μεγάλη;!...

Μιά ἀπαίσια τρύπα, ἀκανόνιστη, μέ πρησμένα χείλη περνάει σχεδόν ἀπ' τή φούχτα ὡς τό πάνω μέρος τοῦ χεριοῦ.

Κι' ἄν χρειαστεῖ νά τῆς κόψουν τό χέρι;...

Ἡ μόλυνση προχωρεῖ στό μπράτσο ποὺ πρήστηκε καί πονεῖ. Περνῶν μερόνυχτα γεμάτα πόνους, γεμάτα φρίδους ποὺ δέν ξεστομίζονται, ἀλλά βαραίνουν σάν μολύβι τήν καρδιά, ποὺ τούς κρύβει μέσα της. Ψηλά, κάτω ἀπ' τή μασχάλη, σχηματίζεται ἓν' ἀπόστημα κακῆς μορφῆς.

Κι' ἄν χρειαστεῖ νά τῆς κόψουν τό χέρι;...

Τρομάρες παράλογες, εὐτυχῶς, τρομάρες συνηθισμένες ποὺ φέρνει πάντα ἡ μεγάλη στοργή. Τέτοια ἀτράντεχτη ὑγεία ἔχει ἡ ἀδύνατη μητέρα, ὥστε μιά βδομάδα ὕστερα κάθε κίνδυνο εἶχε λείψει. Μά τό μπράτσο εἶναι ἀκόμα κρεμασμένο ἀπ' τό λαιμό κι' οἱ χαμένες δυνάμεις δέν ξαναγυρίζουν πολύ σύντομα.

Μέ τάλλο χέρι βοηθᾶει στό νοικοκυριό· καί λέει: «Ἀδ μ' ἀγαπᾶει μήτε ὁ Θεός, μήτε κι' ὁ διάβολος!...».

Καί σιγοτραγουδᾶει:

"Αχ. δέν πίστευα νά σ' ἔβλεπα ποτέ τόσο γρήγορα, ὦ λουλούδι μαραμένο...

(Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

(*) Ἐρωμένη τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' περίφημη γιά τήν ὀμορφιά της. Ὅταν ἔχασε τήν εὔνοια τοῦ βασιλέως ἀποτραβήχτηκε σέ μοναστήρι Καρμηλιτῶν (σ. μ.)

ΗΣΟΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

ΣΑΙΞΠΗΡ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΑΣ Ν. ΒΙΚΤΩΡΑΤΟΥ

Μισή ντουζίνα κωμῳδίες γραμμένες ἀνάμεσα στά ἱστορικά δράματα, συμπληρώνουν τήν καταιληκτική παραγωγή τῶν νεανικῶν χρόνων τοῦ Σαίξπηρ.

Μπροῦμε νά τίς κατανείμουμε σέ τρεῖς κατηγορίες. Παραλείπω τή δεύτερη ποὺ χρονολογικά πηγαίνει στή μέση αὐτῆς τῆς σειρᾶς καί περιλαβαίνει τίς «Εὔθυμες Κυρᾶδες τοῦ Οὐίνδσορ» καί τό «Ἡμέρωμα τῆς Στρίγλας». Οἱ μπουρζουαζίστικες αὐτές φάρσες εἶναι δ,τι ὑπάρχει τό λιγότερο σαιξπήρειο μέσα στόν Σαίξπηρ.

Τό 1790, ἡ φυσιογνωμία τοῦ νάνου "Ὀμπερον ἤταν πολύ τῆς μόδας στό

Ὁ Μπέν Τζόνσον,ὁ συγχρονος τοῦ Σαίξπηρ μεγάλος θεατρικός συγγραφέας.

Λονδίνο ἀπ' ἀφορμή τῆς «Βασίλισσας τῶν Νεράϊδων» τοῦ Σπένσερ, ποὺ παιζόταν ἐκείνο τόν καιρό. Ὁ Σαίξπηρ θά τόν θυμηθεῖ ἀργότερα καί θά τόν χρησιμοποιήσει στό «Ὄνειρο θερινῆς νυχτιᾶς».

Τό ποιητικό αὐτό ἔργο μοιάζει νά γράφτηκε γιά ὡρισμένη περίσταση. Κάτι σάν ἐπίκαιρο γάμου. Ὁλόκληρο ἀποπνέει μιά γαμήλια ἀτμόσφαιρα ἡ πιότερο μιά ἀτμόσφαιρα γαμηλιας ὁλονυχτίας, Pervigilium Veneris. Ὡστόσο χωρίς κανένα ἴχνος χονδροκοπιᾶς: τά τρελλά ὄνειρα τῶν ἀνανικῶν καρδιῶν ποὺ πάλλουνται καί βασανίζουνται γιά τήν εὐτυχία. Σχεδόν ὅλος ὁ κόσμος εἶν' ἐρωτευμένος: τρία ζευγάρια ποὺ ἀγαποῦνται κι' ἕνα ζευγάρι τσακωμένο, κάτι ποὺ εἶναι κι' αὐτό ἕνας τρόπος λατρείας. Θέρυθρος φιλιῶν σ' ὅλες τίς γωνιές. Ἕνας πρίγκηπας παντρεύεται μιά πριγκήπισσα, πρῶτο ζευγάρι ἡρώων, σχεδόν χωρίς ρόλο δράσης, ποὺ δίνει μονάχα τόν τόνο μιᾶς ἀριστοκρατικῆς εὐγένειας. Ἕπειτα δυό νέοι, ὁ Λύσαντρος κι' ὁ Δημήτριος καί δυό κοπέλλες ἡ Ἑλένη κι' ἡ Ἑρμία. Ὁ Λύσαντρος ἀγαπάει τήν Ἑρμία, τήν ἀγαπάει ὅμως κι' ὁ Δημήτριος, ὁ ἀγαπημένος τῆς Ἑλένης. Αὐτό τό ἀνακατωμα δίνει τό θέμα τῆς κωμῳδίας. Τρίτη παρέα: μιά ὁμάδα ἀπό μαστόρους ἐτοιμάζει μιά διακοκίδαση γιά νά τιμήσει τούς γάμους τοῦ κρίγκηπα. Ἀντιπροσωπεύουν τό κωμικό στοιχεῖο τῆς δράσης. Μένει ἀκόμη μιά τέταρτη παρέα, που γι' αὐτήν θά μιλήσουμε πάρα κάτου. Ἡ ὑπόθεση λαβαίνει χώρα στήν "Αθηνα καί σ' ἕνα δάσος στά περίχωρά της. Ὁ γάμος ποὺ γίνεται εἶναι τῆς Ἱπιολύτης μέ τόν δούκα Θησέα.

Ἐμεῖς λέμε «"Ονειρο θερινῆς νυχτιᾶς» ὁ Σαίξπηρ γράφει «τῆς νύχτας τοῦ μεσοκαλόκαιρου», κι' ἡ ἀπόχρωση αὐτή σημαίνει πώς δέν ἔχει ὑπ' ὄψει του μιά νύχτα σάν τίς ἄλλες. Μέσ' τή διαδοχή τῶν ἡμερῶν ὑπάρχουν μέρες, προνομιοῦχες καί στό καθημερινό ὁφάδι τῆς ζωῆς, ὧρες ὅπου ἡ γῆ μοιάζει νάνια πιό κοντά στόν οὐρανό. Μιά τέτοια νύχτα λοιπόν, οἱ ἐρωτευμένοι μας, ἡ Ἑρμία κι' ὁ Λύσαντρος, συμφωνᾶνε, γιά νά γλυτώσουν ἀπ' τόν αὐστηρό πατέρα τῆς κοπέλλας, νά βρεθοῦνε στό δάσος ποὺ ἀναφέραμε. Μαντέοει κανείς πώς δέν εἶναι χωρίς λόγο τό ὅτι ὁ ποιητής τούς πηγαίνει ἐκεῖ. Χίλιες Ἑκπλήξεις τοὺς περιμένουν νά. Καί πρῶτα-πρῶτα, τό ἄλλο ζευγάρι, τό ἀτυχο, θά βρεθεῖ κι' αὐτό στή συνάντηση. Κτλ. μέσ' τό σκοτάδι θά χαθοῦνε κι' οἱ τέσσαρες: τό δάσος αὐτό εἶναι μαγεμένο. Θά παίξουν τήν τυφλόμυγα μέσ' τά σκοτάδια "Ας μή παραξενευτοῦμε λοιπόν γιά τά θάματα ποὺ θ' ἀκολουθήσουνε: βρισκόμαστε στό Νεραϊδένιο βασίλειο.

Τίποτα τό πιό ἤλυσιακό ἀπ' τό ἀρχίνισμα τῆς δεύτερης πράξης τοῦ τῆς γαλάξια φωτεινότατα ποὺ μᾶς μεταφέρει σ' ἕν' ἄδεντρο μέρος τοῦ δάσου, πάνω σ' ἕνα πράσινο λειβάδι ὅπου ξεκουράζεται ἡ νύχτα κι' ὅπου οἱ συλφίδες χορεύοντας μαζεύουν λουλούδια στό φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Συμβαίνει λοιπόν ἡ θαυμάσια αὐτή νύχτα, νά ταραχτεῖ ἀπό "ἕνα συζυγικό καυγᾶ: Ὁ "Αμπερον κάνει μιά σκηνή στή γυναῖκα του τήν Τιτάνια, ἀπ' ἀφορμή τοῦ "Ινδοῦ ἀκόλουθου, ποὺ αὐτή δέ θέλει νά τόν ἀποχωριστεῖ. Αὐτό ἀναστατώνει τόν ἐδέξαπτο κόσμο τῶν ἀερικῶν. Ὁ "Ομπερον γιά νά τιμωρήσει τή βασίλισσα, στέλνει τόν Πούκ, τό ἀγαπημένο του διαμόνιο, νά βρεῖ ἕνα μαγικό λουλούδι, ποὺ βρίσκεται στήν Ἀγγλία. Ὁ χυμός αὐτοῦ τοῦ φυτοῦ, ὅταν βρεῖ τά μάτια ἑνοῦς κοιμισμένου, τόν κάνει νά ἐρωτευτεῖ τρελλά τό πρῶτο πλάσμα ποὺ θ' ἀντικρύσει στό ξύπνημά του. Θά ἰδοῦμε λοιπόν τί ἀποτελέσματα αὐτοῦ τοῦ βοτανιοῦ τῆς ἀγάπης.

Ὁ "Ομπερον ἔχει τό σκέδιό του: θέλει νά τιμωρήσει τήν Τιτάνια, ἀλλά ταυτόχρονα λυπᾶται τήν περιφρονημένη Ἑλένη καί διατάζει τόν Πούκ νά τρίψει μέ τό μαγικό φυτό τά μάτια τοῦ Δημήτριου. Μόνο ποὺ ὁ Πούκ κάνει λάθος κι' ἀντίς γιά τό Δημήτριο βρίσκει τό Λύσαντρο κοιμισμένο, τοῦ ρίχνει τό μάγιο στά μάτια κι' αὐτός ὅταν ξυπνάει βλέπει μπροστά του τήν Ἑλένη καί τήν ἐρωτεύεται. Ἀργότερα ὁ "Ομπερον βλέπει τό λάθος, ξαναστέλνει τόν Πούκ στόν Δημήτριο ποὺ αὐτή τή φορά δέν ξεφεύγει στή δύναμη τοῦ βοτανιοῦ κι' ἐρωτεύεται κι' αὐτός τήν Ἑλένη. Ἔτσι οἱ ὅροι ἀντιστρέφουνται. Ὁ Λύσαντρος τρέχει πίσω ἀπ' τήν Ἑλένη, τό ἴδιο κι' ὁ Δημήτριος, αὐτή δέι πιστεύει οὔτε τόν ἕνα οὔτε τόν ἄλλο, ἡ Ἑρμία τρέχει πίσω ἀπ' τό Λύσαντρο, μά αὐτήν δέν τήν ἀγαπᾶει πιά κανείς. Κι' ὅλα αὐτά ἀνακατεύουνται στό μεθῦσι τῆς μαγεμένης νύχτας.

Ὡστόσο ἡ Τιτάνια ἀποκοιμήηκε μέ τά τραγούδια τῶν νεράϊδων της κι' ὁ "Ομπερον τῆς ρίχνει στά μάτια τό χυμό τοῦ μαγικοῦ βοτανιοῦ. Τήν ὥρα ποὺ κοιμᾶται καταφτάνουνε ἀπ' τήν "Αθήνα οἱ μαστόροι γιά νά κάνουνε τήν πρόβα τους στό φεγγαρόφωτο κ' ἡ τσαχπίνης ὁ Πούκ βρίσκει εὐκαιρία νά κάνει πάλι τίς τρέλλες του. Νάτους λοιπόν αὐτοὺς τοὺς μαντράχαλους ποὺ ἔρχουνται: Κιδώνης ὁ μαραγκός, Βολικὸς ὁ κολλητής, Κατακόθης ὁ ἀνυφαντής, Φλογέρας ὁ μπαλωματής γιά φυσερά, Φυσερομύτης ὁ μπακιρτζῆς, Πειναλέος ὁ ράφτης.

Ὁ Πούκ κρυμμένος σέ μιά γωνιά βλέπει τήν ἠλίθιο τόν Κατακόθη, καί τί κάνει; Γρήγορα τοῦ βιδώνει στοὺς ὦμους, σάν μιά κουκοῦλα, τό κεφάλι ἑνός γαϊδάρου. "Ετσι ὁ Κατακόθης μαγεμένος, ἀρχίζει νά γκαρίζει ἀπό ἐξαρίζτηση.

Ὁ κεραυνὸς αὐτὸς ξυπνάει τήν Τιτάνια, ἀνοίγει τά μάτια καί φωνάζει γοητευμένη :

Σ' ἀλάνθιστό μου τό κλινάρι, ποιός "Αγγελος μέ ξυπνάει: Παρακαλῶ σε, Θνητέ χαριτωμένε, φέλλε ἀκόμα: Γ' αὐτά μου ἐρωτευτῆκαν τό σκοπό σου Τά μάτια ἐσκλαβώθηκαν στή μορφή σου, Κ' ἡ δύναμη τῆς χάρης σου ὁδηγό μου. Στήν πρώτη τή ματιά, εὐτυχε νά ἰδῶ, Μέ σπρώχνεις, νά ἀρκιοτῶ πῶς σ' ἀγαπῶ.

Παιχνίδια τῆς νύχτας καί τῆς τύχης! Ὁ Πούκ δέν εἶχε προβλέψει τέτοιο ἀποτέλεσμα καί τό φριχτό κίνδυνο ποὺ διάτρεχε ἡ βασίλισσά του.

Ὁ γάϊδαρος ἀκούει σοβαρός ξόνοντας τό κεφάλι, γιατ' εἶναι γάϊδαρος λεπτός ποὺ δέν ἀνέχεται φαγοῦρα. "Ετσι τό ζῶο καμαρώνει μέσ' τήν ἀγκαλιά τῆς νεράϊδας. Πόσες νεράϊδες κάθε μέρα δέν κάνουνε τό ἴδιο γιά ἕνα βλάκα!

Μά εἶναι καιρός νά πάρει τέλος ὁ ἐξευτελισμός τῆς βασίλισσας. Εἶναι καιρός νά συνέρθουνε τά ἐρωτευμένα ζευγάρια, παιχνίδια ἑνοῦς φίλτρου, ἑνοῦς ζιζάνιου καί τῆς μαγείας τοῦ καλοκαριάτικου φεγγαριοῦ. Ὁ ὕπνος ἀναλοβαίνει νά κάνει τό θαῦμα. Κοιθένα μέ τή σειρά του τά ζευγάρια ἀποκοιμοῦνται, κουρασμένα ἀπ' τίς νυχτερινές ἀσχολίες, ὁ βασιλιᾶς τοῦ ἀγέρα σκουπίζει τά μάτια πού ξεγέλασε κι' αὐτά ξαναβλέπουνε μόλις χαράζει ἡ μέρα. Ἡ Τιτάνια ξυπνάει πρώτη :

«"Ομπερον! τί βραχνιᾶ εἶχα στ' δνειρο μου

Εἶδα πώς ἀγαποῦσα ἕνα γαϊδοῦρο».

Οἱ ἄλλοι ἐρασιτές, ξυπνῶντας ἀπό τόν ἀχό τῶν κεράτων καί τά γαυγίσματα τῶν σκυλιῶν τοῦ Θησέα, ξαναβρίσκουν ὁ καθένας τήν καλή του.

Ἡ τελευταία πράξη μᾶς ξαναγυρίζει ὁλότελα στή γῆ, μακρυά ἀπ' τίς νεράϊδες, μέσα στόν κόσμο τῆς ἡμέρας καί τῆς πραγματικότητας. Εἶναι ἡ πράξη τοῦ Πύρραμου — ἡ κωμῳδία στήν ἐξοχή τοῦ καιροῦ τοῦ Σαίξπηρ. Ξαναβρίσκουμε κεῖ στούς ρόλους τους τοὺς παλιοὺς μας γνώριμους, τόν Φυσερομύτη, τόν Κιδώνη καί τόν ἀνεκδιήγητο Κατακόθη. Ὁ Σαίξπηρ λατρεύει αὐτά τά ἠντερμέτζα ποὺ παρεμβάλλουνται μέσ' τό ἔργο, τίς παράστασες αὐτές ποὺ ἀλληλοδιαβέχουνται ἡ μιά τήν ἄλλη καί ποὺ δίνουν τήν αἴσθηση τῆς δπλῆς αὐταπάτης. "Ετσι τελειώνει ἡ μονοδική αὐτή κωμῳδία, τό ἄτρητο αὐτό κομμάτι ποὺ εἶναι ὑφασμένο ἀπό φτερά: νύφης, τό ξεπέταγμα αὐτό μέσ' τό γαλάζιο ἄπειρο, ὀνειροπόλημα διαμαντένιο ὅπου μψιέτ τό θαυμάσιο μέ τήν πιό λεπτή κωμικότητα, τό κοπρίτιο μέ τό αἴσθημα τῆς τρέλλας τοῦ ἔρωτα, ὁ νεράϊδινος κόσμος μέ τόν βασανισμένο κ' ἄκαταλόγιστο κόσμο τῶν θνητῶν.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

ΑΓΓΕΛΟΥ ΤΕΡΖΑΚΗ

ΓΑΜΗΛΙΟ ΕΜΒΑΤΗΡΙΟ

ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ)

(Στρέφεται, κυττάζει τήν ἀδελφή της. Λίγες στιγμές ἐναγώνιας σιωπῆς. "Επειτα, μέ μιᾶς, ἀρπάζοντάς τήν ἀπό τό χέρι καί στρίβοντας τόν καρπό). — Σκρόφα!... Πᾶς μου πότε!

ΑΝΘΟΥΛΑ (πέφτοντας στά γόνατα).— Λεμονιά, Λεμονιά...

ΛΕΜΟΝΙΑ.—Πές μου πότε!... Καί πού;... Ἐκεῖ; Στό κρεββάτι;... "Ε;... Ἀπόψε;... Ἡ ἄλλοτε;... Πές μου!...

ΑΝΘΟΥΛΑ.—Λεμονιά, ὀφφοσέ με... Πονάω!...

ΛΕΜΟΝΙΑ.— Θά μοῦ πεῖς τώρα!... Λοιπόν; Στό κρεββάτι; Ἀπόψε;... (Ὀσφραίνεται τόν ἀέρα). Ναί... ἀπόψε... ἀπόψε!... Ἡ μήπως εἶναι ἀπό καιρό;

ΑΝΘΟΥΛΑ.— Δέ σέ καταλαβαίνω. Ἀφησέ με, Λεμονιά. Πονάω!

ΛΕΜΟΝΙΑ.— Καί τή στιγμή κείνη δέν πόνεσες;... "Ε;... Χά!... Πές μου πόνεσες;... Θέλω νά ξέρω.

ΑΝΘΟΥΛΑ.— Ἀ, Θέ μου.... Τό χέρι μου.

ΛΕΜΟΝΙΑ.— Θέλω νά ξέρω. Πῶς γίνεται; Θά μοῦ πεῖς!... Ἐμπρός... Κι' ἀμέσως τόρα... Ἐκεῖ ἔγινε;... Στό κρεββάτι;... Ἡ χάμου, στό πάτωμα;... Πές μου σοῦ λέω!

ΑΝΘΟΥΛΑ.— Λεμονιά, γιά τόνομα τοῦ Θεοῦ! Δέν ξέρω τίποτα. Ἀφησέ με.

ΛΕΜΟΝΙΑ.— Πές μου καί σ' ἀφήνω. Σ' ἀφήνω στή στιγμή. Θά μοῦ πεῖς ὄμως!

ΑΝΘΟΥΛΑ.— Θά σοῦ πῶ... Ὅ,τι θέλεις... τήν ἀλήθεια.

ΛΕΜΟΝΙΑ (τήν τινάζει χάμου, παρατώντας την).— "Α, βρῶμα!... Λοιπόν τή γεώτηκες τή χαρά!... Κακούργα!... τήν ἀμαρτία!... "Οχι, δέ θέλω τίποτα νά μοῦ πεῖς. Τίποτα!... Σέ συχαίνομαι. Ἔτσια μολεμένη.

ΑΝΘΟΥΛΑ.— Λεμονιά!... σ' ὀρκίζομαι...

ΛΕΜΟΝΙΑ.— Μακρυά μου!... Μή μ' ἀγγίξεις! Ἔτσια βρωμερή!... Χά! Τό κορμί σου λερώθηκε, πασοαλείφτηκε στό βοῦρκο. Ἀδιάντροπη... "Ετσι λοιπόν!... ἔτσι μοῦ τ' ἀποφασίσατε ὅλες σας... "Ετσι, γιά νά μέ γελάσετε!... Κι' ἐγώ ποὺ νόμιζα... Κακοῦργες!... Βρήκατε ἄλλο δρόμο... τόν κατήφορο... Βρῶμες!

ΑΝΘΟΥΛΑ (τινάζεται πάνω).— Λεμονιά!.. Αὐτό ὀχί!... Δέ στό ἐπιτρέπω.

ΛΕΜΟΝΙΑ (χτυπώντας τό πόδι). —Σκασμός!... Δέν ἔχεις τό δικαίωμα πιά νά μιλᾶς. Δέ θά ξανοιμλῆ-σεις ἀπό μέσα. Τ' ἀκούς;... Ποτέ πιά!.,Θά σέ κουρ!ψω καί θά σέ ντύσω καλόγρηα, θά σοῦ τά θάψω τά νειάτα σου, στό ράσο, στό μονοαστῆρι, παντοῦ!... κάτω ἀπό μιά ταφόπλακα, ζωντανή θά σέ θάψω νά σέ φάνε τά σκουλήκια, τό κορμί σου... τό κορμί σου ποὺ γδύθηκε... παυούκλα... ποὺ μυρίζει ἀγκαλιά κ' ἤδρῶτα... ἀνόθεμα... ἀγκαλιά... θά τό στείλω στή γῆς νά σαπίσει... νά λυώσει... κουφάρι... σκέλεθρο... στόχτη... πούλβρρ!...

ΑΝΘΟΥΛΑ.— "Ο,τι θέλεις, Λεμονιά... ὅ,τι θέλεις. Πάψε ὄμως!

ΛΕΜΟΝΙΑ.— "Οχι, δέ θά πάψω, δέ θά πάψω γιά νά σ' ἀκούσω. Ἡ φωνή σου μέ λερώνει, καί τό βλέμμα σου. "Ολα σου! Μακρυά μου τραβῆξου... Ἔτσι... Χά!... καί τώρα πές μου πῶς ἔγινε... Χμ... θέθελα νά σέ βλέπω πῶς θά τό πεῖς. Τί ὡραῖα!... Θά κοκκινίζεις τοὐλάχιστο;... "Οχι, σοῦ πάει περίφημα τό κοκκινάδι. Θά σέλεγε κανείς παρθένα

ΜΟΥΣΙΚΗ

Ο ΜΟΤΣΑΡΤ ΣΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ

Ο Μότσαρτ στὸν πατέρα του ἀπὸ τὸ Μόναχο στὶς 2 τοῦ Ὀκτώβρη 1777.

Χτές, 1η τοῦ Ὀκτώβρη ἤμουνα πόλι στοῦ κόμη Σάλερι. Καὶ σήμερα, στὶς 2 τοῦ μήνα, ἔφαγα ἐκεῖ. Αὐτὲς τὶς 3 μέρες ἔπαιξα πολύ, δ. μως ἔπαιξα μ' εὐχαρίστηση. Ὁ μπαμπᾶς δμως δὲν πρέπει νὰ φανταστεῖ πὼς εἶμουνα γιὰ τὸ χατῆρι τῆς..... ἐδῶ. Καὶ πόσο πιὸ ἀγαπητὸς δὲ στοῦ Σάλερ, ὄχι, αὐτὴ δυστυχῶς εἶναι στὴν ὑπηρεσία καὶ δὲν εἶναι μανικὴ ἐθνικὴ σκηνὴ ν' ἀνθίσει; Κι' ποτὲ σπίτι. Αὔριο δμως νωρὶς, κατὰ τὶς 10, θὰ πάω μαζὶ μὲ τὴν κυρία τὶ μόλις ἄκουσα τὴ γερμανικὴ ὅπερα Χέπ, ποὶν δεσποινίδα Τοσὸν, νὰ τὴ ρα, ἑνώκισα τὸν πόδο νὰ γράψω. Ἡ πρώτη τραγουδίστρια λέγεται Κάζερι, εἶνε κόρη μιᾶς μαγείρισσας κι' ἑνὸς κόμη ἐδῶ, ἕνα πολὺ εὐχάριστο κορίτσι. Ὠμορφο στὸ θέατρο. Ἀπὸ κοντὰ δὲν τὴν εἶδα ἀκόμη. Ἔχει γεννηθεῖ ἐδῶ. Ὅταν τὴν ἄκουσα ἦταν μόνο ἡ τρίτη φορὰ ποὺ παίζε. Ἔχει μιὰν ὄμορφη φωνή, οὔτε δυνατὴ, οὔτε δ. μως κι' ἀδύνατη, πολὺ καθαρή. Ἔ. χει καλὸ συντονισμό.

Δάσκαλός της εἶνε ὁ Βαλεσὲ, κι' ἀπ' τὸ τραγούδι τῆς κανεὶς καταλαβαίνει, πὼς ὁ δάσκαλός της νοιῶθει τόσο τὸ τραγούδι, ὅσο καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ τραγουδιοῦ. Ὅταν κρατάει μερικὰ μέτρα, θαυμάσια πόσο ὡραία δῶ στὴν Λύλη. Τὸ Σάββατο φεύγει κάνει τὸ κρεσέντο καὶ τὸ ντὲ ἡ Λύλη καὶ θὰ ζυνεργόρισει στὶς 20. Αὔριο θὰ φάω στὶς κυρίας καὶ δεσποινίδας ντὲ Μπράγκα, ποὺ ναι τώρα σχεδὸν μάθητριά μου. Γιατὶ ὁ γής, ἄμα θελήσει νὰ τὴν κάνει πιὸ Ζίγκλ ἔρχεται σπάνιε κι' ὁ Μπεεσὲ γρήγορη. Γρήγορη εἶνε πιὸ ἐδῶ. Ὅλοι ἄνθρωποι ἐδῶ τὴ χαίρονται..... κι' ἐγὼ χαίρομαι τοὺς ἀνθρώπους, ἡ μαμά μου ἦταν στὴν πλατεῖα, πῆγε ἀπὸ τὶς 4 ½ γιὰ νὰ βρεῖ θέση. Ἐγὼ δμως πῆγα στὶς 6 ½ γιατὶ μπορῶ νὰ πάω σ' ὅλα τὰ θεωρεῖα. Εἶμαι, βλέπεις, ἀρκετὰ γνωστός. Εἶμαινα στὸ θυρωρεῖο τῆς οἰκογένειας Μπράγκα. Κύταξα τὴν Κάζερι μὲ τὰ κιάλια μου, καὶ κάμποσες φορὲς μ' ἔκανε νὰ δακρύσω. Πολλὲς φορὲς εἶπα μπράβο, μπραβίσιμο. Γιατὶ πάντα σκεφτόμουνα, πὼς εἶνε ἡ τρίτη φορά, ποὺ βγαίνει στὸ θέατρο. Τὸ κομμάτι λέγονταν «Τὸ κορίτσι τοῦ ψαρᾶ» εἶνε μιὰ πολὺ καλὴ μετάφραση, πάνω στὴ μουσικὴ τοῦ Πιτσίνι. Δικά τους μου μπαμπᾶ.

Ἡ ἀδερφὴ τοῦ Μότσαρτ, Μαρία Ἄννα Μότσαρτ, στὰ 1762.

κομμάτια δὲν ἔχουν ἀκόμα. Μιὰ σειρὰ ἀπὸ γερμανικὲς ὅπερες θὰ θέλαν νὰ δώσουν, κι' ἐπιθυμοῦν αὐτὴ τὴ σειρὰ νὰ τὴ συνθέσω ἐγώ. Ὁ ἀναγγελθεὶς καθηγητὴς Χοῦμπερ, εἶνε κι' αὐτὸς ἀπὸ κεῖνους, ποὺ τὸ ἐπιθυμοῦνε. Γόρα πρέπει νὰ πέσω νὰ κοιμηθῶ. Δὲν γίνεται ἀλλοιώτικα, εἶνε ἀκριβῶς 10 ἡ ὥρα !

Ὁ Βαρῶνος Ρούμλιγκ μοῦκανε τώρα τελευταῖα τὸ κομπλιμέντο : Τὰ θεάματα εἶνε ἡ χαρά μου, καλοὶ ἡθοποιοί, καλοὶ τραγουδιστὲς καὶ τραγουδίστριες, κι' ἕνας καλὸς συνθέτης σὰν καὶ σᾶς. Βέβαια, αὐτὰ εἶνε κουβέντες καὶ κουβέντες μπορεῖ νὰ λέει κανεὶς πολλές. Ἐξοχαια καλὴ νύχτα. "Ισαι' ἀδριο, ἂν θέλει ὁ Θεὸς, θὸ'χω τὴ τιμὴ νὰ ξαναμιλήσω σὲ μοῦ κόσμου, ποὺ θὰ ἦταν ἀλλοδιάλου ἀταίριαστα γιὰ τὴν ποιητικὴ σφαῖρα τοῦ ἠθικοῦ καὶ ψυχικοῦ μεγαλείου, ποὺ ὑψώθηκε ὁ ποιητὴς, θέλοντας μέσα ἀπὸ τοὺς θρήνους τῶν Περσῶν νὰ γιορτάσει τὴ νίκη, τὴν παναθρώπινη νίκη, τῶν Ἑλλήνων στὴ Σαλαμίνα. "Ἔτσι ὁ θρήνος αὐτὸς ποὺ ξεσπόδε τόσο ἀλήθινὰ καὶ βαθειά, κρατῶντας πάντα τὸ «μέτρο» καὶ ἀντλῶντας τὴς ἐναλλαγές του μέσα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κειμένου, κατώρθωσε νὰ δώσει τὴν ἐντύπωση μιᾶς συμφωνικῆς μουσικῆς ποὺ μὲ τὶς ἀντιθέσεις τῶν τόνων καὶ τῶν θεμάτων δημιούργησε μιὰ ἁρμονία πλούσια, ζωντανὴ καὶ βαθειὰ συγκινητική. Καμμιὰ ἐπινόηση, κανένα σκηνοθετικὸ εὕρημα ἀπ' ἐκεῖνα ποὺ ξαφνίζουν τοὺς μωροὺς καὶ παραποιοῦν τὰ κείμενα. Τὸ σκούξιμο τῆς κουκουβάγιας, ποὺ ἀκούσθηκε μὲ τὴν ἀφῆχη τοῦ ντροπιασμένου Ξέρξη, σὰν προοίμιο στὰ μοιρολόγια ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν, δὲν ἦταν μιὰ ἐπινόηση — καθὼς σημείωσε ἡ κριτική μας — ἕνα στοιχεῖο δηλαδὴ ποὺ πρωτεύθηκε γιὰ νὰ συμβολίσει τὸ σπαραγμὸ καὶ τὴν ἀπελπισία. Ἁπλῶς ἦταν μιὰ παραστατικὴ ἐντέλεση τοῦ στίχου τοῦ Ξέρξη ποὺ λέει στὸ χορό: «Ἰωγγά μου δῆτ' ἐσθλῶν ἑτάρων ὀπορίνης» — Ἰωγξ δὲ ἦταν γιὰ τοὺς ἀρχαίους ὅ,τι συμβολίζει καὶ γιὰ τὴ λατκὴ μας παράδοση: τὸ κακοπουλί.

Οὔτε τὰ ξαρμάτωτα ἐκεῖνα ἀπομεινάρια τῆς μεγάλης στρατιᾶς τοῦ Ξέρξη, ποὺ μιὰ φορὰ «τέθριππα καὶ ἑξάππα» ξεκίνησαν γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀπ' ὅπου τώρα νικημένα καὶ ντροπιασμένα γυρίζουν καὶ παρελαύνουν μπροστά μας σὰν μιὰ τραγικὴ ἀντίθεση τῶν ὑμνηστικῶν λόγων ποὺ γιὰ δαῦτα ἀκούστηκαν στὴν ἔναρξη τῆς τραγῳδίας, ἦταν ἕνα δραματικὸ εὕρημα, ἕνα σκηνικὸ συμπλήρωμα μέσα στὴ ἔργο, κι' αὐτὸ δὲν ἦ:αν παρ' ἀπὸ ποιητὴ ἐκτέλεση τοῦ σωστᾶ ἐμπνευμένου στίχου ποὺ λέει ὁ Ξέρξης: «ὅρᾶς τὸ λοιπὸν τόδε τὰς ἐμὰς στολάς» ποὺ δὲ σημαίνει, ὅπως ἐρμήνευσαν μερικοὶ «νὰ κύτταξ τὸ ἐξοχισμένα μου ροῦχα». Ἀλλὰ «τὰ λείψανα τῆς ὅλης μου στρατιᾶς».

"Ὁλα αὐτὰ δὲν τὰ σημειώνω γιὰ νὰ ἱστορέψω τὴν ἀξία τῶν δραματικῶν αὐτῶν στοιχείων ποὺ προκάλεσαν τόση ἐντύπωση στὴν παράσταση, ἀλλὰ γιὰ νὰ καταδείξω τὴ σημασία ποὺ ἔχει νὰ μένει κανένας πιστὸς στὸ κείμενο καὶ νὰ μπορεῖ νὰ βλέπει. Τότες μέσα ἀπ' αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ἔργο θὰ προβάλλουνε τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ ἡ ἐκτέλεσή τους καὶ μόνο εἶναι ἱκανὴ νὰ δημιουργήσει ἀτμόσφαιρα καὶ δραματικὸ ἐνδιαφέρον καὶ ὄχι τὸ στεῖρο κυνήγημα ἐντυπώσεων ἀπὸ ξένα πρὸς τὸ ἔργο ἐφευρήματα ποὺ ἀντίθετο πάντα ἀποτέλεσμα φέρνουν.

Ἡ ὅμως στάθηκε στὴν ἐρμηνεία τοῦ ἔργου ἡ πηγὴ τοῦ θαυμασμοῦ μας καὶ τῆς συγκίνησής μας, εἶναι ἡ σύλληψη καὶ ἡ ἐκτέλεση τῆς σκηνῆς ἐκείνης ὅπου ὁ Χορὸς μαζὶ μὲ τὴν "Ατοσσα ἐπικαλεῖται τοὺς ὑποχθόνιους θεοὺς γιὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ φαντάσματος τοῦ Δαρείου. Ἡ σκηνὴ αὐτὴ εἶναι ἡ δυσκολώτερη τοῦ ἔργου καὶ μπορεῖ νὰ πεῖ κανένας πὼς ἐμεινε ὡς τώρα ἀνερμήνευτη καὶ χωρὶς καμμιὰ ψυχικὴ ἐπαφὴ μὲ τὸ κοινὸν, ἀπὸ τὶς ὡς τώρα παραστάσεις ποὺ ἔγιναν τῶν «Περσῶν» στὸν τόπο μας. Ἡ δυσκολία τῆς βρίσκεται στὸ γεγονὸς ὅτι στὴ σημερινὴ νησιοκρατικὴ ἐποχὴ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ἐμφανίσουμε ἕνα φάντασμα ἐπὶ σκηνῆς. Πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ δεχθοῦμε τὸ ἀπαράδεκτο αὐτὸ φαινόμενο; Γι' ὅμως οἱ Γάλλοι φοιτητὲς κατώρθωσαν — καὶ μάλιστα μὲ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας — νὰ δικαιώσουν ἀπόλυτα τὴν ἐμφάνιση αὐτὴ χωρὶς διόλου νὰ προσκόψουνε στὸν σκληροτράχηλο σύγχρονο ὀρθολογισμό μας. Πῶς; Αὐτὸ ἀς μᾶς συχωρεθεῖ νὰ τὸ ἐξετάσουμε στὸ ἐρχόμενο φύλλο, μιὰ καὶ ἡ στενότητα τοῦ χώρου δὲ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ μιλήσουμε πλατειά, ἀκόμη καὶ γιὰ τὰ ἄλλα ἀξιοσημείωτα μέρη τῆς ἐρμηνείας τῶν Γάλλων φοιτητῶν καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τὴ λύση ποὺ δόθηκε στὸ πρόβλημα τοῦ χοροῦ, τῆς ὄρχησης, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ἀμφίεσης, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ὅλη ὑπόκρισή μαζὶ μὲ μερικὲς μας ἀντιρρήσεις.

ΠΕΛΟΥ ΚΑΤΣΕΛΗΣ

Η ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

Ἀδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Αἰσχύλου «Πέρσες»

ΤΟΥ Κ. ΠΕΛΟΥ ΚΑΤΣΕΛΗ

"Οποιος ἀγαπᾶ βλέπει καὶ μανταεύει τὴν ἀλήθεια. Καὶ ὅπως εἰπώθηκε ἀπὸ κάποιον ποιητή: «"Οποιος ἀγαπᾶ θυμίζει καὶ στὴν παραμικρότερη χειρονομία του τὴν παρουσία τῆς ψυχῆς του καὶ ὅλων της τῶν θησαυρῶν». Τὶς παληὲς καὶ σωτήριες αὐτὲς ἀλήθειες ἤρθαν νὰ μᾶς τὶς δι. καώσουν περίτρανα οἱ νεαροὶ βλαστοὶ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόνης, ποὺ, ἐμψυχωμένοι ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ δύναμη τῆς ἀγάπης τους γιὰ τὴν ἀρχαιότητα, μᾶς ἔδωσαν προχτὲς τὸ βράδυ, μέσα στὴν κόχη τοῦ Ὠδείου τοῦ Ἡρώδη τοῦ Ἀττικοῦ, μιὰ ἀλησμόνητη παράσταση τῶν «Περσῶν» τοῦ Αἰσχύλου, ποὺ γι' αὐτοὺς ἦταν μιὰ νίκη καὶ γιὰ μᾶς μιὰ πνευματικὴ καὶ αἰσθητικὴ χαρὰ καὶ μαζὶ ἕνας παραδειγματισμός. Πουθενὰ ἀλλοῦ δὲν χρωστιέται ἡ μεγάλη ἐπιτυχία ποὺ εἶχαν τὰ τιμημένα αὐτὰ νειάτα, παρασταίνοντας τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου ποιητή, παρὰ μόνον στὴν ἀγάπη τους. Καὶ τὸ θαῦμα ἔγινε: Μὲ τὰ πιὸ ἁπλὰ μέσα ἐλύθηκαν τὰ αἰνίγματα καὶ οἱ γρῖφοι ποὺ ἡ Σφίγγα τῆς ἀρχαίας μας πνευματικῆς κληρονομιᾶς ὕρθωνε σ' ὅλους ἐκείνους ποὺ ζητοῦσαν νὰ χαροῦνε τοὺς ἀνεκτίμητους θησαυροὺς της. "Ας μὴ ξεγελασθεῖ κανεὶς νὰ πιστέψει πὼς μόνον ἡ γνῶση, ἡ γερὴ μάθηση, ἡ σοφὴ καθοδήγηση, θὰ μποροῦσαν ποτὲ νὰ φτάσουν σ' ἕνα τέτοιο θαυμαστὸ ἀποτέλεσμα. Βέβαια ὅλα αὐτὰ στάθηκαν ἕνας γερὸς σπλισμὸς γιὰ τοὺς Γάλλους φοιτητές, μὰ δὲ θὰ κατόρθωναν ποτὲ οἱ νέοι αὐτοὶ ἐρασιτέχνες νὰ μετρηθοῦν νικηφόρα μὲ τὶς ἀδάμαστες ἀξίες τῆς Αἰσχυλίας Μούσας, πετυχαίνοντας ἐκεῖνο ποὺ στάθηκε ἀνέφικτο ὡς τώρα σὲ τόσους ἄλλους ἐμπειρους καὶ σοφοὺς, νὰ μᾶς συγκινήσουν δηλαδὴ βαθειὰ, θρησκευτικὰ, ἀν ἔλεπε ἡ Ἀγάπη. Αὐτὴ στάθηκε ἡ ψυχὴ τοῦ ἔργου τους, αὐτὴ ἦταν ἡ σύαλα τῆς συγκίνησής μας. Νὰ λοιπὸν ἡ μεγάλη διδαχὴ τῆς προχθεινῆς παράστασης τῶν Γάλλων φοιτητῶν. "Αν δὲν ἔχουμε ἀγάπη, ἂν δὲ φλογιζόμαστε ἀπὸ τὴ σωτήρια δύναμή της, ἂς μὴ φανταοθοῦμε ποτὲ δυνατὸν, εἴτε σὰ σκηνοθέτες, εἴτε σὰν ἠθοποιοί, πὼς θὰ κατορθώσουμε ποτὲ νὰ πλησιάσουμε δημιουργικὰ τοὺς θησαυροὺς τῆς πνευματικῆς μας κληρονομιᾶς, γιὰ νὰ τοὺς προσφέρουμε ὡάν πνευματικὴ χαρὰ καὶ σὰν ψυχικὴ ἀπολύτρωση στοὺς συντοπίτες μας. Καὶ ἐπιμένω στὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀχι μόνο γιατὶ μοῦ τὸ σφήνωσε βαθειὰ μέσα μου σὰν ἀτράνταχτη ἀλήθεια καὶ πίστη τὸ θριαμβικὸ ἀποτέλεσμα τῆς προσπάθειας τῶν Γάλλων φοιτητῶν, ἀλλὰ ἰδιαίτερα μιὰ συνομιλία μου ποὺ εἶχα, πρὶν ἀπὸ τὴν παράσταση τους, μὲ μιὰ Ἑλληνίδα ἠθοποιό, ἀρκετὰ μορφωμένη καὶ μὲ ξεχωριστὴ θέση στὸ θέατρο. Εἶχα τὴν ἀνησυχία νὰ νομίσω πὼς ἔπρεπε νὰ τῆς ὑπενθυμίσω τὴν παράσταση αὐτὴ καὶ νὰ τὴν παρακινήσω νὰ τὴν παρακολουθήσει. Καὶ νὰ ἡ ἀλησμόνητη ἀπάντησή της: «Σὲ ἐκτιμῶ, φίλε μου, ἀλλὰ μὴ μὲ καταδικάζεις — γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ — νὰ παρακολουθήσω παράσταση ἀρχαίας τραγῳδίας»! Στὰ λόγια αὐτὰ συγκεφαλαιώνεται ἕνα μεγάλο μέρος τῆς θεατρικῆς μας πραγματικότητας, γιὰ τὴν ὁποία ἡ ἀρχαία τραγῳδία δὲν εἶναι παρὰ ἕνας μπαμπούλας ποὺ γεννᾶ ἀποτροπιασμό. Ἀλλὰ ἂς ξεγελασθοῦμε ἀπὸ πιστέψουμε πὼς ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι παρὰ μιὰ παροδικὴ κατάσταση καὶ ἂς ξαναγυρίσουμε στὴν παράσταση τῶν Γάλλων φοιτητῶν γιὰ νὰ ἀντλήσουμε τουλάχιστον γιὰ τὸ μέλλον καὶ μερικὰ ἄλλα διδάγματα ποὺ ἴσως μᾶς χρησιμέψουνε.

Ἡ συγκίνηση ποὺ δοκιμάσαμε ἀπὸ τὴν ἀλησμόνητη παράσταση τῶν Γάλλων φοιτητῶν, παίρνει ἀκόμα βαθύτερη σημασία ἂν λογαριάσουμε ὅτι δὲν στηρίχθηκε πάνω σὲ ἕνα ἐνιαῖο στοιχεῖο δραματικό, ἀλλὰ μόνον στὴν ποιητὴ ἐρμηνεία ἐκείνων μόνον τῶν στοιχείων ποὺ παρεῖχε αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ἀθάνατο κείμενο. Ἡ Ἑλλογίμη ἀνάπτυξη τῶν ἀξιῶν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἠθικῶν καὶ ψυχικῶν μεγαλείων, ἡ ἀνάπτυξη τῶν ἀρετῶν ἐκείνων ποὺ ἔκαναν τὴν Ἑλλάδα μεγάλη καὶ ἀθάνατη

ΤΟ ΞΕΝΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

ΤΟ ΔΡΟΜΑΚΙ ΣΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

ΤΟΥ ΣΤΕΦΑΝ ΤΣΒΑΪΧ

ΜΕΤΑΦΡ. Ξ. ΚΑΡΑΚΑΛ

[ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ]

Μιὰ λάμψη μοχθηρίας φάνηκε πάλι μέσ' τὰ μάτια της, μὰ σὰν θολωμένη ἀπὸ δάκρυα λύσσας καὶ ντροπῆς. Ἡ ἀηδία ποὺ δοκίμασα γι' αὐτὴν γίνηκε ἐμπόδιο στὴν εὐσπλαχνία μου.

—Καλὴ νύχτα, ἑκανα γερμανικὰ κι' ἔφυγ' ἀπὸ κεῖ.

—Καλὴ νύχτα, ἀπάντησε κι' ἀρκέστηκε μόνο νὰ γελάσει θορυβώδικα καὶ εἰρωνικά.

Ὁ δρόμος, ὅταν βγῆκα, ἤτανε γεμάτος ἀπὸ σκιὰ κι' ὁ οὐρανὸς ἀπὸ μιὰ σκοτεινιάδα πυκνή καὶ βαρειὰ μαζύ. Στὸ βάθος μακριὰ, ἡ λάμψη τῆς σελήνης ἀνάμεσα στὰ σύννεφα.

Ρουφοῦσα ἄπληστα αὐτὸ τὸν χλιαρὸ κι' ὡστόσο ἰσχυρὸν ἀέρα. Ἡ ἀηδία ποὺ ἔνιωθα ἀπὸ τὴν γυναίκα ἀτίμη σ' ἔκανε μεγάλο θαυμασμό. Σκεφτόμουνα τὴν ποικιλία τῶν τυχῶν καὶ — εἰδοποιᾶ ποὺ μπορεῖ νὰ μὲ κάνει ἐτοιμεῖτο μέχρι δακρύων—ἐνόιωνα καὶ πάλι πὼς πάντα πίσω ἀπὸ κάθε παραθυρόξωμο, παραφύλαγε μιὰ μοῖρα, πὼς κάθε πόρτα ἀνοιγότανε μπροστὰ σὲ κάποιο ἀνθρώπινο γεγονός, πὼς παντοῦ βρισκότανε ἡ διαφορὰ αὐτουνοῦ τοῦ κόσμου καὶ πὼς ὅμοια ἡ γοντιὰ ἡ πιὸ ταπεινὴ, μπορεῖ νὰ κρύβει μέσα της μιὰ πληρωμὴ ἐντονης ζωῆς, ὅπως μέσ' τὴ σπαθίλα μπορεῖ νὰ λαμπηρίζει ἡ λάμψη τῶν σκαραβαίων.

Τὸ περιστατικὸ αὐτὸ, ποὺ μ' εἶχε γεμίσει ἀπὸ συγκίνηση, βρισκότανε πιὰ μακριὰ ἀπὸ μένα κ' ἡ ἔνταση ποὺ δοκιμάσανε κατεῦθεν τόρα σὲ μιὰ γλυκειὰ κι' εὐχάριστη ἀτμόσφη, σταύνοντας ὡς τὸ σημεῖο νὰ μεταμορφώσει αὐτὴ τὴ σκηνὴ σ' ἕνα ὄνειρο ἰδανικό. Χωρὶς νὰ θέλω, τὸ δίλημμα μου τὸ ἐξεταστικὸ στριφογύριζε ἀλύογρά μου γιὰ νὰ κάβρει μέσ' ἀπ' αὐτὸ τὸν κυνεῖσμα τῶν ἀνώμαλων δρομάκων, τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Σαφνικὰ ἔπρεπε νὰ μ' εἶχε πλησιάσει πολὺ ἀπελὰ μιὰ σκιὰ πρόβαλε δίπλα μου.

—Ἐπιτρέψετέ μου—ἀναγνώρισα ἀμέσως τὴν ταπεινὴ φωνὴ—νομίζω ὅμως πὼς δὲν μ' ἀναγνωρίζετε. Μπορῶ νὰ σὰς δείξω τὸ δρόμο σας ; Ὁ κύριος κατοικεῖ...;

Εἶπα τὸ ὄνομα τοῦ ξενοδοχείου μου.

—Σὰς συνοδεύω... ἂν τὸ ἐπιτρέπετε πρόσθεσε ἀμέσως.

Μὲ κυρίεψε φόβος. Αὐτὸ τὸ γλυστερὸ καὶ σὰν φαντάσματος θῆμα, ποὺ ἀκουγότανε δίπλα μου, τὸ σχεδὸν ἀδιόρατο κι' ὡστόσο τόσο πολὺ κοντά μου, ἡ σκοτεινιὰ τοῦ δρόμου τῶν ναυτῶν κ' ἡ ἀνάμεση αὐτουνοῦ ποὺ μίλιε πρὶν εἶχα δεῖ, δόσανε σιγὰ - σιγὰ θέση σ' ἕνα αἴσθημα ὑπερβολικὸ κ' ἀπροσδιόριστο, ἀνυπερκάτησο καὶ δίχως καμμιὰ διαύγεια.

Ἐνοιώθα, χωρὶς νὰ τὸ θλέπω, πόσο τὰ μάτια του γινήκανε τασεινὰ καὶ παρατηρόσα μὲ προσοχὴ καὶ θλεφαρὰ τὸν ποὺ τρεμουλιάζανε καταλθδαινα, πὼς ἤθελε νὰ μοῦ κουβεντιάσει, ὅτι ἕνα ὅμως τίποτα γιὰ τὸ νὰ βοηθήσει ἢ γιὰ τὸν ἐμποδίσει, τόσο πολὺ μὲ κυρίευε ὁ λίθαρχος μέσ' τὸν ὁποῖο θρισκόμουνα κ' ὅπου ἡ περιέργεια τῆς καρδιᾶς καὶ ἡ νάρση τοῦ κορμιοῦ ἀναπαεύονταυσαν καὶ μὲ κυριεύανε ἀλληλοδιαδόχως. Ξερόθηξε ἀρκετὲς φορές.

Κατάλαβα τὴν ἀνάψεκη προσπάθεια ποὺκανε γιὰ νὰ μιλήσει, δὲν ξέρω δίως ποιὲ σκληρότητα, ποὺ λές κ' εἶχε δοσεγενεῖ μυστηριοδιδὸς ἀπὸ τὴ γυναίκα αὐτὴν σ' ἑμένα, διασκέδαζε θλέποντας τὸν φτωχὸ αὐτὸν ἄνθρωπο νὰ παλεύει ἔνσι, μέσα σ' αὐτὴ τὴν ντροπὴ καὶ τὴν ἠθικὴν ἀγωνία' ἀντὶ νὰ τοῦ διευκολύνω τὴν κατάσταση, ἄφηνα νὰ κρέμεται ἀγάμισά μας αὐτὴ ἡ βαρειὰ καὶ θλεβερὴ σιωπή. Καὶ τὰ βήματά μας ἀντηχούσανε πάνω στὸ πλακόστρωτο, τὸ δικό του ἀπαλὰ γλυστερὸ καὶ σὰν κανενὸς γέρου, τὸ δικό μου θαλπωτικὰ σταθερὸ κ' ἐπότομο, θέλοντας νὰ ξεφύγει μιὰν ὥρ' ἀρχήτερα ἀπ' αὐτὸ τὸν ἀπάθαρτο κόσμο καὶ τὰ δυὸ ἀναπαετρέανε μέσα σὲ μιὰν ἡχὼ ἀκαθόριστη.

Ἐνοιοῦθα κάντα πὼς δυνατὰ τὴν ἀπόσταση ποὺ μᾶς χώριζε. Αὐτὴ ἡ γεμάτη ἀπὰ ἀνωτεριεμὲς φωνὲς σιωπὴ, ἤτανε σὰν μιὰ χοφδὴ διαδλοῦ τεντωμένη, ποὺ πιστὸν ἀτοιμὴ νὰ σπάσει στὸ τέλος ἡ μιλιὰ τοῦ, στὴν ἀρχὴ δισταχτικὴ ἀπὸ τὴ δειλία, τὴν ἔσπασε :

—Ἔχετε... ἔχετε... κύριε... δεῖ ἐδῶ πέρα μιὰ σκηνὴ παρόδοξη... ἐπιτρέψετε μου... ἐπιτρέψετέ μου... νὰ τὴ λέω ἔτσι... μπρὸς ὅμως νὰ σὰς φανεῖ ἀλλόκοτη...κ' ἔγὼ πολὺ γελοῖος... Αὐτὴ ἡ γυναίκα... εἶναι πραγματικά...

Σταμάτησε. Κάποιο πράγμα τοῦσφιγγε τὸ λάρυγγα, λές κ' ἤθελε νὰ τὸν πνίξει. Ὕστερα ἡ φωνὴ του γίνηκε πολὺ χαμηλὴ καὶ μουρμούρισε μὲ δισκόνη :

—Αὐτὴ ἡ γυναίκα... εἶναι πραγματικὰ ἡ γυναίκα μου.

Σκέφτηκα ἀπὸ τὴν ἔκπληξη, πρόλαβε ὅμως νὰ διοριθώσει μ' ἐτοιμότητα αὐτὸ ποὺ ἔχε πεῖ προηγουμένως, προσπαθώντας νὰ δικαιολογηθεῖ :

—Δηλαδὴ... ἤταν ἡ γυναίκα μου... πάνε πέντε χρόνια, πάνε τέσσερα χρόνια... στὸ Geratzeim, ἐκεῖ κάτω στὴν Hesse, ὅπου ἔχω τὴ φαμίλια μου... Λὲ θέλω, κύριε, νὰ σκεφτεῖτε κακὸ γι' αὐτὴν... Εἶναι δικό μου λάθος ἴσως, ἄν αὐτὴ βρίσκεται σ'αὐτὴ τὴν κατάσταση... δὲν ἤτανε πάντα τέτοια... Τὴν ἔχω δασανίσει... Τὴν πῆρα, παρ' ὅλο ποὺ ἤτανε πολὺ φτωχή δὲν εἶχε οὔτε ἀσπρο φοντσα... τίποτα... ἀπολύτως τίποτα...

Σκέφτηκα ἀπὸ τὴν ἔκπληξη, πρόλαβε ὅμως νὰ διοριθώσει μ' ἐτοιμότητα αὐτὸ ποὺ εἶχε πεῖ προηγουμένος, προσπαθώντας νὰ δικαιολογηθεῖ :

—Δηλαδὴ... ἤταν ἡ γυναίκα μου... πάνε πέντε χρόνια, πάνε τέσσερα χρόνια... στὸ Geratzeim, ἐκεῖ κάτω στὴν Hesse, ὅπου ἔχω τὴ φαμίλια μου... Λὲ θέλω, κύριε, νὰ σκεφτεῖτε κακὸ γι' αὐτὴν... Εἶναι δικό μου λάθος ἴσως, ἄν αὐτὴ βρίσκεται σ'αὐτὴ τὴν κατάσταση... δὲν ἤτανε πάντα τέτοια... Τὴν ἔχω δασανίσει... Τὴν πῆρα, παρ' ὅλο ποὺ ἤτανε πολὺ φτωχή δὲν εἶχε οὔτε ἀσπρο φοντσα... τίποτα... ἀπολύτως τίποτα... κι' ἔγὼ εἶμαι πλούσιος... ἤτοποος δηλαδὴ...ὄχι πλούσιος... ἤ, μᾶλλον ἤμουνα κάποτε... καὶ ξέρετε, κύριε... ἤμουνα Ἰσσος ἔχει δίκιο αὐτὴ... οἰκονομίος... κάποτε ὅμως, κύριε, πρὶν νὰ δυστυχήσω καὶ καταράστηκα τὸν ἑαυτό μου γι' αὐτὸ... Τέτοιος ὅμως ἤταν ὁ πατέρας μου κ' ἡ μάννα μου, δλοι τέτοιοι ἤσαν καὶ κάθε λεφτὸ μοῦ στοίχιζε μιὰ σκληρὴ προσκάθεια... Ὅσο γι' αὐτὴν, ἐπιπολαία καθὼς ἤτανε, ἀγαποῦσε τὰ ὡμορφα πράγματα, ἄν κ' ἤτανε φτωχή...πάντοτε τὴ μάλωνα γι' αὐτό...Δὲν θέλφετε νὰ τὸ κάνω, τὸ ξέρω τόρα, κύριε, γιατ' εἶναι περήφανη, πολὺ περήφανη. Τὸ ὅνομα τὸ γίνηκε κακή, δὲν τὸ πιστεύω ὅμως... γιατὶ, κύριε, ἤτανε πολὺ καλή, πολὺ καλή...

Σφίγγγτε τὰ μάτια του καὶ σταμάτησε ἀπὸ μιὰ πολὺ δυνατὴ συγκίνηση. Χωρὶς νὰ θέλω τὸν κύτταξα. Τώρα πιὰ δὲ μοῦ φαινότανε ἐντελῶς γελοῖος καὶ μάλιστα δὲν διάκρινα πιὰ τὴν ἀρχοντιὰ καὶ δουλικὴν ἔκφραση, ποὺ μετχειριζότανε μ' αὐτὸ τὸ φαΐν- χερο, ποὺ στὴ Γερμανία, εἶναι τόσο συνηθισμένο σὲις λαϊκὲς τάξεις.

Τὸ πρόσωπό του ἤτανε σφραγισμένο ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ προσπάθεια ποὺκανε γιὰ νὰ μιλάει καὶ τὸ δίλημμα του, τώρα, ποὺ εἶχε ἀνοιχτεῖ μὲ δυσκολία τὴν ἀστοσὴ πορεία του, ἤτανε κολλημένο στὸ πλακόστρωτο σὰν νὰ ὑπογράφιζε, κάτω ἀπὸ τὸ τρεμάμενο φῶς, αὐτὸ ποὺ θγαινε μὲ τόση δλίψη. Μτιγμένο σταυρωμοδιὰ, μέσ' ἀπὸ ὁ λάρυγγά του.

—Μάλιστα, κύριε,—ἔκανε ὕστερα, ἀνατνέοντας δαθειὰ καὶ μὲ μιὰ φωνὴ σκοτεινὴ, δλότελα ἀλλοιώτικη, ποὺμοιαζε σὰ ἡφόρτανε ἀπὸ μιὰ χρόα ἤ γόγγυσο σκληρὴ ἀπὸ τὸ ἐνδόμυχο εἶναι του—ἤτανε πολὺ καλὴ, γιὰ μένα μάλιστα ἔτρεφε μεγάλη εὐγνωμοσύνη, γιατὶ τὴν εἶχα γλυτώσει ἀπὸ τὴν θλιθερότητά της... καὶ τόξερα πὼς μ' ἐφγνωρισοῦσε... ἐλλὰ... ἤθελε ν' ἀκουσω νὰ μοῦ τὸ λέει... νὰ μοῦ τὸ ξαναλέει... κάντοτε...

—Αὐτὸ μοῦκανε καλὸ γιὰ τὴν ἀκούω νὰ μ' εὐχαριστεῖ...Κύριε, ἤτανε τόσο ὡραῖο, τόσο ὡραῖο νὰ πιστεύω... νὰ πιστεύω πὼς ἤμουνα καλὸς... ἐνῶ... ἐνῶ ὅμως ἤξερα πὼς ἤμουνα κακός... Θὰ ἔδινα ὅλα μου τὰ λεφτὰ γιὰ ν' ἀκούσω νὰ μ' εὐχαριστεῖ ἀδιάκοπα... αὐτὴ ἡ φτωχὴ ἤτανε πολὺ περήφανη κ' ἤθελε νὰ μ' εὐχαριστεῖ δσο μποροῦσε πιὸ λίγο, ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ κατάλαβε πὼς τὴς ἀπαιτοῦσα αὐτὲς τὶς εὐχαριστίες... Γι' αὐτὸ ἤμουν μόνο γι' αὐτὸ, κύριε, τὴν ἔκανα νὰ μὲ παρακαλάει... τίποτα δὲν τῆς δίνα ἀπὸ δική μου εὐχαρίστηση...Ἐνοιοῦθα χαιρόταν ποὺ μ' ἤθλεπε... Ὅταν ὅμως ἔφυγα ἀπὸ τὴν Ἑκαλῆ, ἤτανε ἀκόμα πολὺ νέα καὶ ἄμορφη γιὰ κάθε φόρεμα, γιὰ κάθε σπολίδι, νάρχεται νὰ μὲ θρίσκει καὶ νὰ μὲ φωτάει σὰν καμμιὰ ξητιάνα...

—Τρία ὁλόκληρα χρόνια τὴν ἐβδομάντζα μ'αὐτὸ τὸν ἐρότο ὁλόσενα καὶ πὼ πολύ... Ἀλλὰ, κύριε, αὐτὸ τόκανα μόνο γιατὶ τὴν ἀγαποῦσα...Ἡ περηφάνεια της μ' εὐχαριστοῦσε κ' ὡστόσο πάντοτε ἤθελα νὰ τὴν ἐξευτελίζω, ἐγὼ, ὁ τρελλὸς, κ' ὅταν ἐπιθυμοῦσεν ἡ καρδιά της κανένα πράγμα, θύμωνα' ὡστόσο, κύριε, μέσα μου δὲν ἤμουνα πραγματικὰ θυμωμένος. Ἤουνα εὐτυχισμένος κάθε φορὰ ποὺ φοντσα... τίποτα... ἀπολύτως τίποτα... μποροῦσα νὰ τὴν ταπεινώνω, γιατὶ... γιατὶ δὲν ἔξερα πόσο τὴν ἀγαποῦσα...

Σταμάτησε πάλι... ἔπνιξαν τὰ περπατάνε παρακάτω τὰ βήματα. Φαίνεται πὼς ἤθελε ἐξεχάσει. Μιλοῦσε μηχανικὰ, σὰ νὰ θρισκότανε μέσα σ' ὄνειρο, μὲ μιὰ φωνὴ, ποὺ ὁλοένα γίνοτανε καὶ πιὸ δυνατή.

—Αὐτὸ τὸ κατάλαβα μόνο ὅταν, τότε ...αὐτὴ τὴν καταρμένη μέρα... Δὲν τῆς δίδωσα λεφτὰ γιὰ τὴ μάννα της, πολὺ λίγα, πάρα πολὺ λίγα...δηλαδὴ τάχα κ' ἔδωσα ἑτουμα νὰ τῆς τὰ δώσω, μὰ ἤθελα νὰρθει ἀκόμα μιὰ φορὰ, ἀκόμα μιὰ φορὰ νὰ πέσει στὰ πόδια μου καὶ νὰ μὲ παρακαλέσει... καὶ, τί εἶπα ; Ναὶ, τὸ μετάνιωσα τότε, ὅταν τὸ θρᾶψν ξαναγόρασα στὸ σπίτι μου καὶ τὴ θρῆκα νὰ φεγγάτη' εἶχε ἀφήσει ἕνα κομμάτι χαρτὶ πάνω στὸ τραπέζι : «Φύλαξε τὰ κατραμένα λεφτὰ σου, δὲν θέλω καὶ τίποτ' ἀπὸ σένα»... ἤτανε γραμμένο στὸ χαρτὶ, τίποτ' ἄλλο...

—Κύριε, ἤμουνα σὰν τρελλὸς τρέχω ὁλόκληρες μέρες καὶ τρεῖς νύχτες. Ἐψαξα στὸ κοτάμι, ἔψαξα στὸ δάσος, ἐπλήρωσα ἕνα σωρὸ λεφτὰ σὴν ἀστυνομία... ἔστειλα σ' ὅλους τοὺς γείτονες, δὲν ἔκαναν ὅμως τίποτ' ἄλλο, παρὰ νὰ γελάσε καὶ νὰ μὲ περιπαίζοινε... Τίποτα δὲ θρήκαμε, τίποτα... Στὸ τέλος κάποιος ποὺφερε ἕνα νέο ἀπὸ τὸ γειτονικὸ χωριὸ... τὴν εἶχε δεῖ μέσ' τὸ τρένο, ἀ ἕνα σταματιόπ... Εἶχε πάει στὸ Βερολίνο... Τὴν ἴδια μέρα ἔφυγα τρέχοντας νὰ τὴ δρῶ...παράτησα τὶς δουλειές μου, ἔχασα χιλιάδες φράγκα, μὲ κλέψανε οἱ ὑπηρέτες μου, ὁ ἐπιστάτης μου, ὅλα!...

—Σὰς τὸ ὁρκίζομαι ὅμως, κύριε, αὐτὸ μοῦτανε ἀδιάφορο... Ἔπειτα τὸ Βερολίνο· ἐρευσόπηκε μιὰ ὁδομάδα γιὰ νὰ τὴν ἀνακαλύψω μέσα στὸ πλῆθος αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων...καὶ σὴγκ νὰ τὴν θρῶ...

—Ἀνάνευσσε θαρειά.

—Κύριε, σὰς τὸ ὁρκίζομαι...δὲν τῆς εἶπα κανένα κακὸ λόγο... ἔκλαψα... γονάτισα, τῆς πρόσφερα χρήματα, ὁλόκληρη τὴν περιουσία μου, αὐτὴ θὰ τὴν διαχειρίζοταν κιὰ, γιατὶ, τότε, τόξερα πὼς δὲν θὰ μποροῦσα νὰ ζήσω δίχως αὐτήν. Ἀγαπιὰ τὴ μαλλιά της... τὸ στόμα της, τὸ σῶμα της... ὅλα, ὅλα...κ' ἔγὼ εἶμαι ἐγὼ, ἐγὼ ποὺ τὴν ἔρριξα μέσ' τὴν ἀθυσσο, ἐγὼ ὁ ἴδιος...

—Ἤτανε χλιαρὸ τὸ κρύο τὰ θάνατο, δὲν μπορῶ μέσα... Πλήρωσα τὴ γοιτονοῦ κ' ἔγὼ τὴ θρῆκα, μιὰν ἀπαίσια, μιὰ παλιογυναίκα. Βρισκόταν ἐκεῖ κολλημένη στὸν τοῖχο, ὅσαφη σὰν ἀσθέ- στη... μ' ἀκουγε.

—Κύριε, νομίζω πὼς... ναὶ... σχεδὸν ἀπὸ δική μου εὐχαρίστηση...Ἐνοιοῦθα χαιρόταν ποὺ μ' ἤθλεπε... Ὅταν ὅμως ἔφυγα κ' ἔγὼ εἶμαι πλούσιος... ἤτοποος δηλαδὴ...ὄχι πλούσιος... ἤ, μᾶλλον ἤμουνα κάποτε... καὶ ξέρετε, κύριε... ἤμουνα Ἰσσος ἔχει δίκιο αὐτὴ οἰκονομίος... κάποτε ὅμως, κύριε, πρὶν νὰ δυστυχήσω καὶ καταράστηκα τὸν ἑαυτό μου γι' αὐτὸ... Τέτοιος ὅμως ἤταν ὁ πατέρας μου κ' ἡ μάννα μου, δλοι τέτοιοι ἤσαν καὶ κάθε λεφτὸ μοῦ στοίχιζε μιὰ σκληρὴ προσκάθεια...Ὅσο γι' αὐτὴν, ἐπιπολαία καθὼς ἤτανε, ἀγαποῦσε τὰ ὡμορφα πράγματα, ἄν κ' ἤτανε φτωχή...πάντοτε τὴ μάλωνα γι' αὐτό...Δὲν θέλφετε νὰ τὸ κάνω, τὸ ξέρω τόρα, κύριε, γιατ' εἶναι περήφανη, πολὺ περήφανη. Τὸ ὅνομα τὸ γίνηκε κακή, δὲν τὸ πιστεύω ὅμως... γιατὶ, κύριε, ἤτανε πολὺ καλὴ, πολὺ καλή...

Σκέφτηκε τὰ μάτια του καὶ σταμάτησε ἀπὸ μιὰ πολὺ δυνατὴ συγκίνηση. Χωρὶς νὰ θέλω τὸν κύτταξα. Τώρα πιὰ δὲ μοῦ φαινότανε ἐντελῶς γελοῖος καὶ μάλιστα δὲν διάκρινα πιὰ τὴν ἀρχοντιὰ καὶ δουλικὴν ἔκφραση, ποὺ μετχειριζότανε μ' αὐτὸ τὸ φαΐν- χερο, ποὺ στὴ Γερμανία, εἶναι τόσο συνηθισμένο σὲις λαϊκὲς τάξεις.

Τὸ πρόσωπό του ἤτανε σφραγισμένο ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ προσπάθεια ποὺκανε γιὰ νὰ μιλάει καὶ τὸ δίλημμα του, τώρα, ποὺ εἶχε ἀνοιχτεῖ μὲ δυσκολία τὴν ἀστοσὴ πορεία του, ἤτανε κολλημένο στὸ πλακόστρωτο σὰν νὰ ὑπογράφιζε, κάτω ἀπὸ τὸ τρεμάμενο φῶς, αὐτὸ ποὺ θγαινε μὲ τόση δλίψη. Μτιγμένο σταυρωμοδιὰ, μέσ' ἀπὸ ὁ λάρυγγά του.

—Μάλιστα, κύριε,—ἔκανε ὕστερα, ἀνατνέοντας δαθειὰ καὶ μὲ μιὰ φωνὴ σκοτεινὴ, δλότελα ἀλλοιώτικη, ποὺμοιαζε σὰ ἡφόρτανε ἀπὸ μιὰ χρόα ἤ γόγγυσο σκληρὴ ἀπὸ τὸ ἐνδόμυχο εἶναι του—ἤτανε πολὺ καλὴ, γιὰ μένα μάλιστα ἔτρεφε μεγάλη εὐγνωμοσύνη, γιατὶ τὴν εἶχα γλυτώσει ἀπὸ τὴν θλιθερότητά της... καὶ τόξερα πὼς μ' ἐφγνωρισοῦσε... ἐλλὰ... ἤθελε ν' ἀκουσω νὰ μοῦ τὸ λέει... νὰ μοῦ τὸ ξαναλέει... κάντοτε...

—Αὐτὸ μοῦκανε καλὸ γιὰ τὴν ἀκούω νὰ μ' εὐχαριστεῖ...Κύριε, ἤτανε τόσο ὡραῖο, τόσο ὡραῖο νὰ πιστεύω... νὰ πιστεύω πὼς ἤμουνα καλὸς... ἐνῶ... ἐνῶ ὅμως ἤξερα πὼς ἤμουνα κακός... Θὰ ἔδινα ὅλα μου τὰ λεφτὰ γιὰ ν' ἀκούσω νὰ μ' εὐχαριστεῖ ἀδιάκοπα... αὐτὴ ἡ φτωχὴ ἤτανε πολὺ περήφανη κ' ἤθελε νὰ μ' εὐχαριστεῖ δσο μποροῦσε πιὸ λίγο, ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ κατάλαβε πὼς τὴς ἀπαιτοῦσα αὐτὲς τὶς εὐχαριστίες... Γι' αὐτὸ ἤμουν μόνο γι' αὐτὸ, κύριε, τὴν ἔκανα νὰ μὲ παρακαλάει... τίποτα δὲν τῆς δίνα ἀπὸ δική μου εὐχαρίστηση...Ἐνοιοῦθα χαιρόταν ποὺ μ' ἤθλεπε... Ὅταν ὅμως ἔφυγα ἀπὸ τὴν Ἑκαλῆ, ἤτανε ἀκόμα πολὺ νέα καὶ ἄμορφη γιὰ κάθε φόρεμα, γιὰ κάθε σπολίδι, νάρχεται νὰ μὲ θρίσκει καὶ νὰ μὲ φωτάει σὰν καμμιὰ ξητιάνα...

—Τρία ὁλόκληρα χρόνια τὴν ἐβδομάντζα μ'αὐτὸ τὸν ἐρότο ὁλόσενα καὶ πὼ πολύ... Ἀλλὰ, κύριε, αὐτὸ τόκανα μόνο γιατὶ τὴν ἀγαποῦσα...Ἡ περηφάνεια της μ' εὐχαριστοῦσε κ' ὡστόσο πάντοτε ἤθελα νὰ τὴν ἐξευτελίζω, ἐγὼ, ὁ τρελλὸς, κ' ὅταν ἐπιθυμοῦσεν ἡ καρδιά της κανένα πράγμα, θύμωνα' ὡστόσο, κύριε, μέσα μου δὲν ἤμουνα πραγματικὰ θυμωμένος. Ἤουνα εὐτυχισμένος κάθε φορὰ ποὺ φοντσα... τίποτα... ἀπολύτως τίποτα...

—Σκέφτηκε τὰ μάτια του καὶ σταμάτησε ἀπὸ μιὰ πολὺ δυνατὴ συγκίνηση. Χωρὶς νὰ θέλω τὸν κύτταξα. Τώρα πιὰ δὲ μοῦ φαινότανε ἐντελῶς γελοῖος καὶ μάλιστα δὲν διάκρινα πιὰ τὴν ἀρχοντιὰ καὶ δουλικὴν ἔκφραση, ποὺ μετχειριζότανε μ' αὐτὸ τὸ φαΐν- χερο, ποὺ στὴ Γερμανία, εἶναι τόσο συνηθισμένο σὲις λαϊκὲς τάξεις.

Τὸ πρόσωπό του ἤτανε σφραγισμένο ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ προσπάθεια ποὺκανε γιὰ νὰ μιλάει καὶ τὸ δίλημμα του, τώρα, ποὺ εἶχε ἀνοιχτεῖ μὲ δυσκολία τὴν ἀστοσὴ πορεία του, ἤτανε κολλημένο στὸ πλακόστρωτο σὰν νὰ ὑπογράφιζε, κάτω ἀπὸ τὸ τρεμάμενο φῶς, αὐτὸ ποὺ θγαινε μὲ τόση δλίψη. Μτιγμένο σταυρωμοδιὰ, μέσ' ἀπὸ ὁ λάρυγγά του.

—Μάλιστα, κύριε,—ἔκανε ὕστερα, ἀνατνέοντας δαθειὰ καὶ μὲ μιὰ φωνὴ σκοτεινὴ, δλότελα ἀλλοιώτικη, ποὺμοιαζε σὰ ἡφόρτανε ἀπὸ μιὰ χρόα ἤ γόγγυσο σκληρὴ ἀπὸ τὸ ἐνδόμυχο εἶναι του—ἤτανε πολὺ καλὴ, γιὰ μένα μάλιστα ἔτρεφε μεγάλη εὐγνωμοσύνη, γιατὶ τὴν εἶχα γλυτώσει ἀπὸ τὴν θλιθερότητά της... καὶ τόξερα πὼς μ' ἐφγνωρισοῦσε... ἐλλὰ... ἤθελε ν' ἀκουσω νὰ μοῦ τὸ λέει... νὰ μοῦ τὸ ξαναλέει... κάντοτε...

—Αὐτὸ μοῦκανε καλὸ γιὰ τὴν ἀκούω νὰ μ' εὐχαριστεῖ...Κύριε, ἤτανε τόσο ὡραῖο, τόσο ὡραῖο νὰ πιστεύω... νὰ πιστεύω πὼς ἤμουνα καλὸς... ἐνῶ... ἐνῶ ὅμως ἤξερα πὼς ἤμουνα κακός... Θὰ ἔδινα ὅλα μου τὰ λεφτὰ γιὰ ν' ἀκούσω νὰ μ' εὐχαριστεῖ ἀδιάκοπα... αὐτὴ ἡ φτωχὴ ἤτανε πολὺ περήφανη κ' ἤθελε νὰ μ' εὐχαριστεῖ δσο μποροῦσε πιὸ λίγο, ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ κατάλαβε πὼς τὴς ἀπαιτοῦσα αὐτὲς τὶς εὐχαριστίες... Γι' αὐτὸ ἤμουν μόνο γι' αὐτὸ, κύριε, τὴν ἔκανα νὰ μὲ παρακαλάει... τίποτα δὲν τῆς δίνα ἀπὸ δική μου εὐχαρίστηση...Ἐνοιοῦθα χαιρόταν ποὺ μ' ἤθλεπε... Ὅταν ὅμως ἔφυγα κ' ἔγὼ εἶμαι πλούσιος... ἤτοποος δηλαδὴ...ὄχι πλούσιος... ἤ, μᾶλλον ἤμουνα κάποτε... καὶ ξέρετε, κύριε... ἤμουνα Ἰσσος ἔχει δίκιο αὐτὴ οἰκονομίος... κάποτε ὅμως, κύριε, πρὶν νὰ δυστυχήσω καὶ καταράστηκα τὸν ἑαυτό μου γι' αὐτὸ... Τέτοιος ὅμως ἤταν ὁ πατέρας μου κ' ἡ μάννα μου, δλοι τέτοιοι ἤσαν καὶ κάθε λεφτὸ μοῦ στοίχιζε μιὰ σκληρὴ προσκάθεια...Ὅσο γι' αὐτὴν, ἐπιπολαία καθὼς ἤτανε, ἀγαποῦσε τὰ ὡμορφα πράγματα, ἄν κ' ἤτανε φτωχή...πάντοτε τὴ μάλωνα γι' αὐτό...Δὲν θέλφετε νὰ τὸ κάνω, τὸ ξέρω τόρα, κύριε, γιατ' εἶναι περήφανη, πολὺ περήφανη. Τὸ ὅνομα τὸ γίνηκε κακή, δὲν τὸ πιστεύω ὅμως... γιατὶ, κύριε, ἤτανε πολὺ καλὴ, πολὺ καλή...

Σφίγγγτε τὰ μάτια του καὶ σταμάτησε ἀπὸ μιὰ πολὺ δυνατὴ συγκίνηση. Χωρὶς νὰ θέλω τὸν κύτταξα. Τώρα πιὰ δὲ μοῦ φαινότανε ἐντελῶς γελοῖος καὶ μάλιστα δὲν διάκρινα πιὰ τὴν ἀρχοντιὰ καὶ δουλικὴν ἔκφραση, ποὺ μετχειριζότανε μ' αὐτὸ τὸ φαΐν- χερο, ποὺ στὴ Γερμανία, εἶναι τόσο συνηθισμένο σὲις λαϊκὲς τάξεις.

Τὸ πρόσωπό του ἤτανε σφραγισμένο ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ προσπάθεια ποὺκανε γιὰ νὰ μιλάει καὶ τὸ δίλημμα του, τώρα, ποὺ εἶχε ἀνοιχτεῖ μὲ δυσκολία τὴν ἀστοσὴ πορεία του, ἤτανε κολλημένο στὸ πλακόστρωτο σὰν νὰ ὑπογράφιζε, κάτω ἀπὸ τὸ τρεμάμενο φῶς, αὐτὸ ποὺ θγαινε μὲ τόση δλίψη. Μτιγμένο σταυρωμοδιὰ, μέσ' ἀπὸ ὁ λάρυγγά του.

—Μάλιστα, κύριε,—ἔκανε ὕστερα, ἀνατνέοντας δαθειὰ καὶ μὲ μιὰ φωνὴ σκοτεινὴ, δλότελα ἀλλοιώτικη, ποὺμοιαζε σὰ ἡφόρτανε ἀπὸ μιὰ χρόα ἤ γόγγυσο σκληρὴ ἀπὸ τὸ ἐνδόμυχο εἶναι του—ἤτανε πολὺ καλὴ, γιὰ μένα μάλιστα ἔτρεφε μεγάλη εὐγνωμοσύνη, γιατὶ τὴν εἶχα γλυτώσει ἀπὸ τὴν θλιθερότητά της... καὶ τόξερα πὼς μ' ἐφγνωρισοῦσε... ἐλλὰ... ἤθελε ν' ἀκουσω νὰ μοῦ τὸ λέει... νὰ μοῦ τὸ ξαναλέει... κάντοτε...

—Αὐτὸ μοῦκανε καλὸ γιὰ τὴν ἀκούω νὰ μ' εὐχαριστεῖ...Κύριε, ἤτανε τόσο ὡραῖο, τόσο ὡραῖο νὰ πιστεύω... νὰ πιστεύω πὼς ἤμουνα καλὸς... ἐνῶ... ἐνῶ ὅμως ἤξερα πὼς ἤμουνα κακός... Θὰ ἔδινα ὅλα μου τὰ λεφτὰ γιὰ ν' ἀκούσω νὰ μ' εὐχαριστεῖ ἀδιάκοπα... αὐτὴ ἡ φτωχὴ ἤτανε πολὺ περήφανη κ' ἤθελε νὰ μ' εὐχαριστεῖ δσο μποροῦσε πιὸ λίγο, ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ κατάλαβε πὼς τὴς ἀπαιτοῦσα αὐτὲς τὶς εὐχαριστίες... Γι' αὐτὸ ἤμουν μόνο γι' αὐτὸ, κύριε, τὴν ἔκανα νὰ μὲ παρακαλάει... τίποτα δὲν τῆς δίνα ἀπὸ δική μου εὐχαρίστηση...Ἐνοιοῦθα χαιρόταν ποὺ μ' ἤθλεπε... Ὅταν ὅμως ἔφυγα κ' ἔγὼ εἶμαι πλούσιος... ἤτοποος δηλαδὴ...ὄχι πλούσιος... ἤ, μᾶλλον ἤμουνα κάποτε... καὶ ξέρετε, κύριε... ἤμουνα Ἰσσος ἔχει δίκιο αὐτὴ οἰκονομίος... κάποτε ὅμως, κύριε, πρὶν νὰ δυστυχήσω καὶ καταράστηκα τὸν ἑαυτό μου γι' αὐτὸ... Τέτοιος ὅμως ἤταν ὁ πατέρας μου κ' ἡ μάννα μου, δλοι τέτοιοι ἤσαν καὶ κάθε λεφτὸ μοῦ στοίχιζε μιὰ σκληρὴ προσκάθεια

Μ ΧΑΗΛ ΖΟΣΤΣΕΝΚΟ

Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΝΕΟΤΗΤΑΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Λ. Κ

ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΑΣ ΒΑΣΑΝΙΖΟΥΝ ΟΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Μιὰ φορὰ στὸν Καύκασο, ὁ συγγραφέας ἔτυχε νὰ πάει σ' ἕνα ζωολογικὸ κῆπο. Δὲν ἦταν καὶ καλὰ καλὰ ζωολογικὸς κῆπος. Ἦταν ἕνα μικρὸ πλανόβιο θηριοτροφεῖο ποὺ ἤρτε νὰ δώσει μερικὲς παραστάσεις.

Ὁ συγγραφέας στεκότανε στὸ κλουβὶ ποὺ ἤτανε γεμάτο πιθήκους καὶ παρακολουθοῦσε τοὺς μορφασμοὺς καὶ τὰ παιχνίδια τους.

Δὲ μοιάζανε τὰ καχεκτικὰ πρωτευουσιάνικα μαϊμουδάκια, ποὺ δίο δήχνουνε καὶ φτερνίζονται, καὶ σᾶς κοιτάζουνε μελαγχολικὰ ἀκουμπώντας στὴν παλάμη τους τὸ μικρό τους μουτράκι.

Τουναντίον, αὐτοὶ ἤτανε πίθηκοι γεροὶ ποὺ ζούσανε στὸ πατρικό τους σχεδὸν κλίμα.

Σὲ κάθε κίνησή τους ἔβλεπες τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς, μιὰ φοβερὰ καταπληκτικὴ δραστηριότητα καὶ λυσσαμένη ὑγεία.

Δίχως νὰ σταθοῦνε καθόλου, κάθε στιγμὴ βουτούσανε τὶς κυρίες μαϊμοῦδες, τρώγανε, πηδοῦσανε καὶ μαλώνανε.

Ἤτανε κόλαση ; Ἦταν ἕνα πραγματικὸ ἢ γιὰ νὰ τὸ ποῦμε μάλιστα σὲ γλώσσα ποιητική, ἤτανε ἕνα «ὑπέροχο» συμπόσιο ὑγείας καὶ ζωῆς.

Ὁ συγγραφέας καμάρωνε τὴν εἰκόνα αὐτή, καὶ γοιοῦσοντας τὴν μηδαμινότητά του, ἀνατενίζοντας μὲ σεβασμὸ ἔστεκε μπρὰς στὸ κλουβί, κάπως πειραγμένος γιὰ τὸ μεγαλεῖο τῶν μαϊμούδων, γιὰ τὴ θαυμαστὴ τους ὑγεία.

«Ἔ, λοιπόν. — σκέφτηκεν ὁ συγγραφέας — ἀν ὁ γέρο Δαφβίνος δὲ μᾶς ἐγέλασε, καὶ αὐτοὶ πραγματικὰ εἶναι σὲ σεβασμὸ μας προπάτορες, ἢ μᾶλλον τὰ ξεδοφάκια μας, ὅσο καὶ νάναι τὸ συμπέρασμα εἶναι ἀχρεῖο θλιβερὸ γιὰ τὸ κατάντημά μας.

Ἰδοὺ. Δίπλα στὸ κλουβί, στέκεται ὁ συγγραφέας. Βραδυκίνητος, τὸ δέρμα τοῦ προσώπου του κιτρινιάρικο, τὰ μάτια του κουρασμένα δίχως καμμιὰ ἰδιαίτερη λάμψη, καὶ τὰ χείλια του ζαρωμένα σὲ εἰρωνικὸ ἀηδιαστικὸ χαμόγελο. Σκεγχορεύεται, καὶ μὲ τὸ σωμπαθειο, ἐν πάγε στὸ θηριοτροφεῖο πῆγε γιὰ νὰ διασκεδάσει. Πῆγε κάτω ἀπὸ τὴ σκέψη γιὰ νὰ κρυφεύει ἀπὸ τὶς φλογερὲς ἀχτῖδες τοῦ ἥλιου. Ἀπόκαμε. Σταματᾶει πάνω στὸ ραβδί του.

Καὶ δίπλα του μὲ ἀπερίγραπτο ἐνδιαφερασμὸ, ξεχνόντας τὴ σκιαδιά τους, λυσσάν οἱ πίθηκοι, σὰ νὰ λέμε τὰ ξεδεφράκια καὶ οἱ ξαδερφοῦλες τοῦ συγγραφέα.

«Ποῦ νὰ πάρει ὁ διάολος, — σκέφτηκεν ὁ συγγραφέας — κι' αὐτὴν ἀκόμα τὴν τόσο ἐξαιρετικὴ ὑγεία, κατόρθωσα νὰ τὴν ξεπινάξω στὸ διάστημα τῆς ζωῆς μου, στὸ διάστημα τῆς ἐγκυκλίκῆς μου ἐργασίας.

Ἀλλὰ δὲν πρόκειται γι' αὐτό.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτες τοῦ θηριοτροφεῖου, κατὰ τὰ φαινόμενα Πέρσης, ἀφοῦ ἐπὶ ὥρα καμάρωσε τὶς μαϊμοῦδες, ἀρπαξε δίχως δεηγήσεις τὸ ἀπαστοῦνι μου καὶ χτύπησε μιὰ μαϊμουδίτσα στὸ πρόσωπο, ὄχι καὶ τόσο δυνατὰ ἀλλὰ πολὺ προσβλητικὰ καὶ ἄτιμα, τουλάχιστον ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ἐπόλοιπης ἀνθρωπότητας.

Ὁ πίθηκος τσίμπξε τρομερὰ, ἄρχισε νὰ ὀρμᾶ ἐδῶ κι' ἐκεῖ, νὰ τσουγκρανίζεται καὶ νὰ δαγκάνει τὸ σιδερένιο κιγκλίδι. Τὸ κακὸ του ἤτανε τόσο μεγάλο ὅσο καὶ ἡ πανίσχυρη ὑγεία του.

Καὶ κάποια εὐσπλαχνικὴ κυρία, λυπημένη γιὰ τὸ ἐπεισόδιο, πρόσφερε στὴ μαϊμουδίτσα μιὰ ἕνα τσαμπὶ σταφύλια.

Ἀμέσως ἡ μαϊμουδίτσα χαμογέλασε εἰρηνικὰ, κι' ἄρχισε νὰ καταβροχθίζει διαστικὰ τὸ σταφύλι, μπουκώνοντας καὶ τὰ δυὸ της μάγουλα. Ἡ εὐχαρίστηση καὶ ἡ εὐτυχία ἔλαμπε στὸ μουτράκι της. Ἡ μαϊμουδίτσα ξεχνόντας τὴν προσοδολή, ἐπέτρεψε ἀκόμα καὶ στὸν Πέρση νὰ χαϊδέψει τὸ χεράκι της.

«Ἔτσι, λοιπόν, — σκέφτηκεν ὁ συγγραφέας, — γιὰ δοκιμάστε νὰ τὸ πῆτε μ' ἕνα ραβδὶ στὸ πρόσωπο. Δὲ φαντάζομαι νὰ κατανοηθεῖ τὸ ζήτημα τόσο γρήγορα. Οὔτε τὸ σταφύλι θὰ τὸ φάω ἀμέσως. Οὔτε φαντάζομαι νὰ μὲ πάρει εὐκολα ὁ ὕπνος. Ὡς τὸ πρωὶ θὰ στριφογυρίζω μέσα στὸ κρεβάτι μου, μὲ τὴν ἀνάμνηση τῆς προσβολῆς ποὺ μοῦ ἔγινε. Καὶ τὸ πρωὶ δέδομα θὰ ξυπνήσω ἐλιμένος, ἄθλιος, ἄρρωστος καὶ γερασμένος — σὲ τέτοια ἡλία ποὺ θὰ πρέπει νὰ ξανανιώσουνε τὸ ταχύτερο μὲ τὴ βοήθεια ἀκριβῶς τῶν πιθήκων».

Ὄχι, ὁ συγγραφέας δὲ διηγήθηκε τὴν ἱστορία αὐτὴ ἀπὸ ἄποψη ἀνώτερης ἠθικῆς, μὲ τὸ πνεῦμα : «ὅταν σὲ φαπίσουνε στὸ ἕνα μάγουλο στρέψε γρήγορα καὶ τὸ ἄλλο».

Ὄχι, ὁ συγγραφέας διηγήθηκε τὴν ἱστορία αὐτὴ μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ δεῖξει τὸ πῶς ἐργάζεται ὁ γερὸς ἐγκέφαλος, — ἕνας ἐγκέφαλος ποὺ δὲν τὸν ἔχει χαλάσει ὁ πολιτισμὸς, οἱ συνήθειες καὶ οἱ προλήψεις.

ΕΝΑ ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΜΑΘΗΜΑ

«Ἐδῶ πρέπει νὰ κάμουμε τὴν ἀκόλουθη σύγκριση: ἔχουμε ἕναν ἐγκέφαλο γερό, κανονικό, κι' ἕναν ἐγκέφαλο ἀρρωστο, ἐξανταλημένο. Τί διαφορὰ ὑπάρχει στὴν ἐργασία τους ; Καὶ σὲ τί κυρίως συνίσταται αὐτὴ ἡ διαφορά ; Καὶ δὲν μποροῦμε ἄραγε μὲ τὴ σύγκριση τῆς λειτουργίας τους, ἢ καλλίτερα μὲ τὴ σύγκριση τῆς διαγωγῆς τους νὰ βροῦμε τὴν αἰτία ποὺ ὡδήγησε τὸν ἐγκέφαλο στὴν ἀρρώστια ἢ στὴ νευρασθένεια ;

Ἰδοὺ ποῦ ἐγκειται ἡ διαφορά. Ὁ γερὸς ἐγκέφαλος. (στὴν περίπτωση αὐτὴ, ἂς ποῦμε ὁ ἐγκέφαλος τοῦ πίθηκου) ἔχει τὴν ἐξαιρετικὰ ἀπότομη ἰδιότητα νὰ ἀντιδρᾶ μόνο στὰ πράματα τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Ὁ ἐγκέφαλος αὐτὸς σὰ νὰ μὴ θυμᾶται παρὰ ἐκεῖνο ποὺ γίνεται μόνον ἐκείνη τὴ στιγμή. Ἔχει ἀρμχτάτη ἀντίδραση.

Ἰδοὺ κτυπήσανε π. χ. τὸν πίθηκο. Ἡ ἀντίδρασή του ἦταν ἰσχυρότατη ὅσο καὶ ἡ ἰδιοσυγκρασία του. Τοῦ ἔδωσαν ὅμως τὸ σταφύλι καὶ ἡ εὐτυχία του δὲν ἐπισκιάζεται ἀπὸ τὴν ἀνάμνηση τοῦ ξύλου ποὺ ἔφαγε. Ὁ γερὸς αὐτὸς ἐγκέφαλος σὰ νάναι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ κάθε ἀνάμνηση. Ὁ ἀρρωστος ὅμως ἐγκέφαλος, ὁ ἀνώμαλος (ἂς πάρουμε τὸ ἔσχατο παράδειγμα, τὸν ἐγκέφαλο τοῦ ἀνθρώπου ποὺ εἶναι ψυχοπαθής) ἔχει, τουναντίον, τὴν ἀπότομη ἰδιότητα νὰ θυμᾶται ὅλον τὸν καιρὸ καὶ ἀδιάκοπα τὴν ἀρρώστεια τοῦ γένους.

Τώρα ἂν θὰ πάρουμε τὸν ἐγκέφαλο μιᾶς μητέρας πάθησης, τὸν ἐγκέφαλο τοῦ γευρασθενικοῦ, ἢ ἐπιλόγιστα τὸν ἐγκέφαλο ποὺ ἔχει πάθει ὑπερκόπωση, θὰ δοῦμε πὼς ἡ βασικὴ του ἰδιότητα συνίσταται ἐπίσης στὴν κατακράτηση τῶν ἀναμνήσεων. Θὰ δοῦμε πὼς ὁ ἄνθρωπος ποὺ πάσχει ἀπὸ νευρασθένεια, βασανίζεται διαρκῶς μὲ κάτι. Ἀφοσαζίζει καὶ δὲ φτάνει σὲ ἀποτέλεσμα, καὶ σὰ νὰ κουβαλᾶ μέσα του μιὰ διαρκῆ ἀνησυχία, κάποιες ἀοῦσυτες ἀναμνήσεις. Μ' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀναγκᾶζει τὸν ἐγκέφαλο του νὰ ἐργάζεται ὅλον τὸν καιρὸ καὶ ἀδιάκοπα, πράμα ποὺ δὲ χωρεῖ ἀμφιβολία, θὰ δημιουργήσει τὴν εἰκόνα ὅλο καὶ μεγαλύτερης πάθησης, γιατὶ αὐτὸ γίνεται μὲ συνήθεια ποὺ ριζόνει τόσο δυνατὰ, ὥστε νὰ μὴν μπορεῖ νὰ τὴν μεταθέλει οὔτε κι' αὐτὸς ὁ ὕπνος ἀκόμα. Καὶ τὶς περισσότερες φορὲς ὁ ὕπνος τοῦ νευρασθενικοῦ, δὲν προκαλεῖ οὔτε ἀνακούφιση, οὔτε ξεκούραση, ἀλλὰ τουναντίον συχνὰ κουράζει τὸν ἀρρωστο πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν ἡμέρα.

Κατὰ συνέπεια, ὅλο τὸ ζήτημα εἶναι : πῶς νὰ ξεκουράσει κανεὶς τὸν ἐγκέφαλο καὶ πῶς νὰ τὸν ἀπαλλάξει ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις αὐτές.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, πὼς ὁ ἄρρωστος ἂν ἐγλύτωνε ἀπὸ τὴν νευρασθένεια, θὰ μποροῦσε μόνος κατὰ τύχη ἢ μὲ τὴν θέληση τὴ δική του, νὰ ἐπιτύχει τὸ ξεκούρασμα τοῦ ἐγκεφάλου του. Καὶ σ' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐγκεῖται ὅλη ἡ δυσκολία.

Δὲν εἶχα σκοπὸ νὰ γράψω κανένα ἐγχειρίδιο «ἰατροῦ κατ' οἶκον», κι' ἀκόμα λιγώτερο νὰ δώσω ἰατρικὲς συμβουλὲς. Ἀφοῦ ὅμως ἔγινε λόγος γιὰ τὴν ἀρρώστια αὐτὴ — ἀρρώστια τόσο συχνὴ, τόσο καινούργια καὶ μάλιστα καθημερινὴ, θεωρῶ καθῆκον νὰ μεταδώσω τὶς γνώσεις μου.

Ἴδοὺ μιὰ ἀρρώστια, ποὺ συχνὰ καὶ μάλιστα ἄταυ εἶναι στὴν ἀρχὴ τῆς, δὲν τὴ λογαριάζουνε γιὰ ἀρρώστια ἀλλὰ γιὰ κάποια ἀλλαγὴ τοῦ χαρακτήρα ἢ σὰν κακὴ διάθεση. Καὶ τὶς περισσότερες φορὲς ὁ ἄρρωστος, ἀγνοόντας τὴν ἀρχή της, ἀρχίζει νὰ θεραπεύεται μόνον ὅταν ἡ ἀρρωστια πάρει κακὸ καὶ τυραννικὸ δρόμο.

Γι' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀρρώστια, ἢ καλλίτερα γιὰ τὴ θεραπεία τῆς ἀρρώστειας αὐτῆς ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς πῶ μερικὰ πράματα. Ἴσως καὶ νὰ γελαστοῦ σὲ μερικὲς λεπτομέρειες καὶ ὀνομασίες, ἡ γενικὴ ὅμως εἰκόνα θὰ εἶναι σωστή.

Η ΝΕΥΡΑΣΘΕΝΕΙΑ

Ἡ βασικὴ αἰτία τῆς νευρασθένειας εἶναι ἡ ὑπερκόπωση, ἢ καλλίτερα ὁ ὑπερφορτωμένος ἐγκέφαλος. Τὸν ὑπερφορτωμένο αὐτὸν μποροῦν νὰ προκαλέσουν πολλὲς καὶ διάφορες αἰτίες. Καὶ ὅμως ὅλες οἱ αἰτίες εἶναι ἕνα καὶ τὸ αὐτόν. Δημιουργοῦνε τὴν ψυχικὴ ἐκείνη ἀντίσταση καὶ σύγκρουση, ποὺ δὲν ἀφίνουν ἡσυχία στὸν ἐγκέφαλο. Εἶναι ἀναγκασμένος νὰ σκέπτεται διαρκῶς τὸ ἴδιο πράμα.

Μὲ ἄλλα λόγια — σκεπτόμενος διαρκῶς τὸ ἴδιο καὶ μάλιστα δυσάρεστο πράμα — ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ πάθει νευρασθένεια. Γιατὶ μὲ τὴν ἀκατάπαυστη συλλογὴ ὁ ἐγκέφαλος δὲν θρίσκει ἀνάπαυση, καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερκόπωση αὐτὴ ἀρχίζει νὰ ἐργάζεται ἀναυδίνστα, καταστρέφοντας τὴν κανονικὴ λειτουργία τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων.

Ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ πάθει νευρασθένεια τὸ ἴδιο, ἀπὸ σκέψεις σπουδαῖες ὅσο κι' ἀπὸ σκέψεις μηδαμινὲς, ἀσήμαντες καὶ κάποτε μάλιστα ἀνόητες. Ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ὑπερεφθίσει τὸν ἐγκέφαλό του, ἀνησυχόντας π. χ. γιὰ τὴν προσωκινὴ του τύχη ἢ γιὰ τὴν τύχη τοῦ φίλου του.

Καὶ ὅλο τὸ μυστικὸ τῆς θεραπείας εἶναι πῶς νὰ ξεκουράσει κανεὶς τὸν ἐγκέφαλο τοῦ. Καὶ ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι καὶ τόσο εὔκολο, κάποτες μάλιστα εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολο.

Ὅταν πρόκειται γιὰ ψυχικὴ κατάσταση ὁπωσδήποτε καλὴ καὶ κανονικὴ, ἡ νευρασθένεια γιατρεύνται μόνη της ὑπὸ τὸν ὅρο νὰ μεσολαβήσει λίγο πολὺ παρατεταμένη ἀνάπαψη καὶ ἀλλαγὴ περιβάλλοντος.

Στὴν περίπτωση αὐτὴ δὲ χρειάζεται, κάποτες μάλιστα εἶναι καὶ βλαβερὸ, νὰ ἀναλύσει κανεὶς καὶ νὰ πολυεξετάζει τὴν ἀρρώστια του.

Ὅταν πρόκειται ὅμως γιὰ περίπλοκη ψυχικὴ κατάσταση, ὄχι καὶ τόσο καλὴ καὶ κανονικὴ ἡ θεραπεία δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνει μόνη της. Ὁ ἄρρωστος δὲν μπορεῖ νὰ διοργανώσει τὸ ἀναγκαῖο ξεκούρασμα, γιατὶ δὲν μπορεῖ οὔτε καὶ ξαίρει νὰ ἀπολυτρωθεῖ ἀπὸ τὶς βαριὲς σκέψεις καὶ ἀναμνήσεις. Ὁ ἄρρωστος μπορεῖ νάναι ξαπλωμένος ὧρες πολλὲς. μπορεῖ νὰ κάνει τὴν αὐστηρότερη δίαιτα, ἀλλὰ οἱ σκέψεις καὶ οἱ ἀναμνήσεις δὲν ἀφίνουνε τὸν ἐγκέφαλο νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴ μόνιμη ἀνησυχία. Καὶ μάλιστα πολὺ συχνὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀρρώστειας, οἱ σκέψεις αὐτὲς ἐκτιμοῦνται κατὰ τρόπο ὑπερβολικὸ, πράμα ποὺ δυσκολεύει τὴν ἀπολύτρωση.

Πῶς πρέπει λοιπὸν νὰ ἀπολυτρωθεῖ κανεὶς ἀπὸ τὶς τυραννικὲς ἀναμνήσεις ; Μὲ τὶ τρόπο θὰ σταματήσουμε τὸν ἐφιάλτη ποὺ μᾶς κατατρέχει ;

Ἀφτό. ὅπως θὰ δοῦμε, μποροῦμε πολὺ καλὰ νὰ τὸ ἐπιτύχουμε.

ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ ΦΥΛΛΟ: Θεραπευτικὰ καὶ προφυλακτικὰ μέτρα.— Οἱ διάφορες ταχύτητες καὶ ὁ ρόλος τους στὴν ἀνθρώπινη ὁράση.

Συνεντεύξεις 1) Μὲ τὸν ἐκδότη κ. Κ. Γκοβόστη, 2) Μὲ τὸν κ. Κ. Δημαρᾶ

ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ Κ. Θ. ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

Ἡ συμβολὴ τοῦ κ. Κ. Γκοβόστη στὴν καθαρὰ ἐπιστημονικὴ, φιλοσοφικὴ καὶ κοινωνιολογικὴ ἔρευνα, εἶναι σὲ ὁλοὺς γνωστή. Ὁ κ. Κ. Γκοβόστης εἶναι ὁ πρῶτος Ἕλληνας ἐκδότης, ποὺ εἰσήγαγε τὴν μελέτη τοῦ Φροϋντισμοῦ, μεταφράζοντας συστηματικὰ τὰ ἔργα τοῦ Βιεννέζου ψυχαναλυτή. Ἔως πρόχθες ἀκόμα, ἡ ψυχαναλυτικὴ θεωρία ἀποτελοῦσε τὸ «ἔξαιρε ἐγκόγνιτα» γιὰ τὸν τόπο μας. Σήμερα ἔχουμε μιὰ ὁλόκληρη βιβλιοθήκη, ποὺ ὀφείλεται ἀποκλειστικὰ σ' αὐτόν, ὅπως καὶ μιὰ σειρὰ σοβαρὴ καὶ ἐκλεκτὴ ἀπὸ ἔργα φιλολογικὰ καὶ ἐπιστημονικά.

Τὸν κ. Κ. Γκοβόστη τὸν συναντήσαμε στὸ βιβλιοπωλεῖο του, ὅπου τοῦ κάναμε τὴν ἴδια στερεότυπη ἐρώτηση :

— Ποιὰ εἶναι ἡ γνώμη σας γιὰ τὴν κρίση ποὺ διέρχεται ἡ ἑλληνικὴ βιβλίο;

— Τὸ ζήτημα αὐτὸ μοῦ φαίνεται πὼς δὲν τέθηκε, οὔτε καὶ ἐξετάστηκε ἀπ' τὴν πραγματικὴ του ὄψη. Μιλᾶμε τὸν τελευταῖο καιρὸ γιὰ τὴν κρίση καὶ τὴν «ἀγωνία» ποὺ διέρχεται τὸ βιβλίο καὶ δὲν ξέρουμε γιὰ ποιὸ βιβλίο μιλᾶμε. Μήπως τάχα γιὰ τὸ βιβλίο ποὺ ρίχνεται κατὰ καιροὺς σὰν τὰ ἐκθετα τοῦ πεζοδρομίου, στὶς βιτρίνες τῶν βιβλιοπωλείων, ἔτσι ἀνεύθυνα καὶ μὲ χωρὶς κανένα σεβασμό, ἀπὸ τὸ ἀνώνυμο πλῆθος τῶν εὐφράντασων νεανίσκων, ποὺ κολακεύονται νὰ πιάχουν μὲ μιὰ ἀχρα ρακτῆρισητ—θὰ τὴν ἔλεγα—ἀφέλεια. γιὰ συγγραφεῖς καὶ γιὰ ποιητές: Ἐὰν πρόκειται βέβαια γι' αὐτούς δὲν ὑπάρχει καμμιὰ σωτηρία, σᾶς τὸ βεβαιώνω. Ἢ «κρίση» θὰ ἐπικάθεται ἐπὶ τοῦ στὰν τοῦ τυπωμένου χαρτιοῦ, μακάριο, ἕως τὴ συντέλεια τοῦ αἰῶνος καὶ ἐπὶ τῶν σκονισμένων ραφιῶν τῶν βιβλιοπωλείων, χωρὶς ποτὲ νὰ γνωρίσουν τὴ χαρὰ τοῦ ἀγοραστῆ. Ἐὰν ὅμως πρόκειται γιὰ τὸ καλὸ καὶ σοβαρὸ βιβλίο τῶν δοκιμασμένων συγγραφέων, τὸ πᾶν ὅτι στὸ σημεῖο αὐτὸ ὑπάρχει μιὰ μεγάλη παρεξήγηση. Ἔχω τὴ γνώμη πὼς ποτέ, οὔτε ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, μὰ οὔτε καὶ στὴν Εὐρώπη, ὁ καλὸ βιβλίο πέρασε ἢ περνᾶ κρίση. Γιὰ τὸν ἀπλοῦστατο λόγο, ὅτι πουλήθηκε καὶ μοσκοπουλήθηκε. Μάλιστα! Νὰ σᾶς ἀναφέρω πρόσωπα, τίτλους καὶ ἀριθμοὺς ; Τὸ θεωρῶ περιττό.

— Ἡ γνώμη σας λοιπὸν εἶναι, πὼς τὸ βιβλίο μας δὲν περνάει καμμιὰ κρίση.

— Κρίση θέλεγα πὼς ὑπάρχει. Ἀλλὰ ἡ κρίση αὐτὴ εἶναι πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν κρίση ἐκείνη ποὺ συνήθιαν νὰ μᾶς μιλᾶνε οἱ διάφοροι ἐκδότες ἢ ἀκόμα καὶ πολλοὶ συγγραφεῖς μας. Ἀπλούστατα: Ὑπάρχει κρίση συγγραφέων. Κρίση καλοῦ βιβλίου, καλῶν ἔργων. Δώστε μου ἕνα καλὸ βιβλίο καὶ θὰ δεῖτε ἐὰν δὲν ἐξαντλήσω τὴν ἔκδοσή του μέσα σὲ λίγο χρονικὸ διάστημα. Γιαί, ὅποτε μοῦ παρουσιάστηκε ἡ εὐκαιρία νὰ παρουσιάσω στὸ κοινὸ ἕνα «ἔργο» ποὺ ἄξιζε νὰ διαδοσθεῖ, πάντα δικαιώθηκα στὶς προβλέψεις μου. Παράδειγμα κλασσικὸ. Ἔχετε ἀσφαλῶς ὑπ' ὄψη σας τὴν ἐπιτυχία τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Καραγάτση, τῆς Νάσου, τῆς Δασκαλέκη, τῆς Καζαντζάκη κλπ.

— Μὲ δὲν νομίζετε πὼς γιὰ τὰ δημιουργηθεῖ τὸ «καλὸ» ἔργο, κατὰ φυσιολογικὴ καὶ ἐξελιγτικὴ ἀναγκαιότητα, πρέπει νὰ προηγηθοῦν ἕνα σωρό, ἕστω καὶ μέτρια ἔργα;

— Τὸ ἐννοῶ. Αὐτὰ ὅμως ἐνδιαφέρουν τὴν ἱστορία μονάχα καὶ ὄχι τὸν ἐκδότη. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ κακοῦ βιβλίου πάντα εἶναι βλαβερὸς καὶ ἀποτελεῖ γιὰ τὸν βιβλιοπώλη ἕνα νεκρὸ σύνολο καὶ ἀδιάφορο, «χωρὶς ἀξία» ἐμπορευσιμ. Ἀναλογισθεῖτε γιὰ μιὰ στιγμὴ τί κακὸ μπορεῖ νὰ προσφέρουν τὰ λαθρόβια ἔργα καὶ θὰ μὲ δικαιώσετε. Ὁ πελάτης ποὺ θὰ ἀγοράσει ἕνα-δυὸ ἔργα κακά, χάνει τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ δυσπιστεῖ ἀκόμα καὶ γιὰ τὸ καλὸ βιβλίο. Νὰ ποῦ δρεῖλεται αὐτὴ ἡ περίφημη κρίση! Μὰ ἂν ἦταν μόνο αὐτό!... Δυστυχῶς εἶμαστε ἀναγκασμένοι νὰ ἀναγνωρίσουμε ἀκόμα, πὼς τὸ ἑλληνικὸ καλὸ βιβλίο εἶναι πολὺ σπάνιο. Θὰ σᾶς φέρω ἕνα παράδειγμα, γιὰ νὰ μὲ καταλάβετε καλλίτερα. Ἔρχεται ἕνας πελάτης καὶ μοῦ ζητᾶει νὰ τοῦ διαλέξω μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἑλληνικὰ βιβλία, ἀξίας πενταχοσίων (500) δραχμῶν. Ξέρετε ὅτι τὶς περισσότερες φορὲς βρίσκομαι στὴ δυσάρεστη θέση νὰ τοῦ ἐπιστρέψω τὰ λεφτά του;

Κυττάω τὸν κ. Γκοβόστη μ' ἔκπληξη, μόλις μπορώντας νὰ συγκατήσω ἕνα «γιατί».

— Γιατί, ἀπλούστατα, δὲν βρίσκω κανένα ἑλληνικὸ βιβλίο ποὺ νὰ ἀξίζει, ἢ μᾶλλον τὸ καλὸ ἑλληνικὸ βιβλίο παρουσιάζεται κάθε δυὸ-τρία χρόνια. Θὰ μοῦ πεῖτε βέβαια; πὼς μποροῦσα ἢ ἐξοφλήσω τὸ λογαριασμό, δίνοντάς του βιβλία τῆς ἀράδας. δ.τι μοῦ τύχει, ἀπὸ τὴν τ...ουταία ἄφθονη ὑπεραραγωγή...

Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, δὲν θὰ θέλεπα πιὰ τὸ πρόσωπο τοῦ πελάτη μου γιὰ δεύτερη φορά... Ἀλλὰ τὸ νόστιμο εἶναι, πὼς ἂν ἤθελα νὰ ξοφλήσω τὸν λογαριασμὸ τὸν πεντακοσίων (500) δραχμῶν μὲ βιβλία ἑλληνικὰ ποὺ κυκλοφόρησαν μέσα σὲ μιὰ δεκαετία, πάλι δὲν θὰ τὰ κατάφερνα.

— Ἔχετε νὰ προσθέσετε τίποτε γιὰ τὸ ζήτημα τῆς ἀτέλειας τοῦ χαρτιοῦ, γιὰ τὸ λογοτεχνικὸ βιβλίο;

— Ὄχι. τίποτε σχεδόν. Ἐὰν ἡ ἀτέλεια θὰ συνέτεινε στὸ νὰ φτηνήνει τὸ βιβλίο καὶ κατὰ συνέπεια νάβρει ἀγοραστές, τὸ πρᾶγμα μοῦ φαίνεται ἀρκετὰ πιρόσβοξο. Γιατὶ μιὰ δραχμὴ ἐλάτωσε τὴν ἀξία τοῦ βιβλίου;

— Τὸ τελευταῖο ἔχω λόγους νὰ πιστεύω κοὶ ὁ ἴδιος. Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι ἡ διακοσίων δραχμῶν δὲν παίζει τίποτε στὴν τιμὴ τοῦ χαρτιοῦ. Ἂς μὴ ζητᾶμε λοιπὸν λύσεις ποὺ δὲν εἶναι κἀν οὐσιώδεις. Ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ δὲν βρίσκεται ἐδῶ. Ξεκινάει ἀπὸ πολὺ μακρυά. Πάντως τὸ βασικὸ ζήτημα γιὰ τὴν κυκλοφορία τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου μένει πάντα τὸ ἴδιο, ὅπως σᾶς τὸ τόνισα καὶ παραπάνω. Πρέπει πρῶτα καὶ κύρια νὰ δημιουργηθοῦν τὰ ἔργα.

— Ἐσεῖς εἰδικά, καταβάλλετε γιὰ τὸ ἑλληνικὸ βιβλίο καμμιὰ προσκάθεια;

— Αὐτὸ μπορεῖτε νὰ τὸ ἀντιληφθεῖτε καὶ μόνος σας ποιὲς προσπάθειες ἔκανα καὶ χθὲς καὶ τώρα καὶ μὲ τὰ λίνα μέσα ποὺ διέθετα, γιὰ νὰ ὁποσηηζῆσω ἕνα ἑλληνικὸ βιβλίο. Σᾶς λέω μονάχα ἐν δυστυχῶς μὲ πικρία: Θέλοντας νὰ ἐρευσιάσω ἕνα καλὸ ἑλληνικὸ μυθιστόρημα, παρμένο ἀπὰ τὴ σύγχρονη ἀποτάθηκα τελευταῖα στοὺς περίφημους πεζογράφους μας. Περιττὸ νὰ τονίσω, ὅτι ἀνελαμβανα ὅλες τὶς χρεώσεις καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ βιβλίου μου ἐν ἀξιωμένος ἀπόμα οὔτε τὰ σημφικὰ ποσοστά. Ξέρετε ποιὸ εἶναι ἡ ἀπόκρισή μου ἢ θλιβερὴ διαπίστωσή μου; Ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένα μυθιστόρημα ἕλληνα συγγραφέα τὸ τάρι. Θλιβερὴ πραγματικότητα! Ἔστε, ἐὰν θέλετε, μιὰ ποὺ ἤρθε ἡ ὁμιλία μας, πὼς δέχομαι νὰ πρεβῶ στὴ δοση μυθιστορήματος μὲ τοὺς ὅρους ἀνάφορα πιὸ πάνω, ὁποιοιδήποτε ἕλληνα συγγραφέα. φτάνει νὰ ἐκπληνει μερικὲς ἀπαραίτητες καλλιτεχνικὲς προϋποθέσεις.

— Θὰ σᾶς ρωτοῦσα καὶ κάτι ἀκόμα. Δὲν νομίζετε ὅτι ὑπάρχουν βιβλία ἀξιόλογα καὶ ἀξιοπρόσεχτα καὶ ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναγνωρίσουν ἀπαραίτητα ἀπὸ τὴ κριτικὴ ἐξ αἰτίας τῆς ἐλλειψης τοῦ ἐκδότη θὰ ἔκανε τὴν ἀνάλογη προπαγάνδα διαφήμιση κ.τ.λ., κ.τ.λ. κ' ὅτι ἡ τυχία ἑνὸς ἔργου τὶς περισσότερες φορὲς εἶναι μᾶλλον ἐπιτυχία μιᾶς ὀργανέμης ἐκδοτικῆς δουλειᾶς;

— Τὸ τελευταῖο ἔχω λόγους νὰ πιστεύω κοὶ ὁ ἴδιος. Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι ἡ σημεῖο, ὅτι ἀπὸ τὸν τόπο μας ἐλάχιστα ἐκδοτικὲς ἐπιχειρήσεις ποὺ θὰ ἦταν γιὰ κεντρικὸ τους σκοπὸ τὴν στήριξη τοῦ κοσμοῦ βιβλίου καὶ ἀναγκαιότητα, ἀπέλεψε ἀπὸ τὴν ἀγορὰ τοῦ βιβλίου. Θὰ θεραπευθεῖ τὸ κακὸ ὅταν κοινὸ διαπαιδαγωγηθεῖ κι' ὅταν ἡ παιδαγωγηθοῦν καὶ οἱ συγγραφεῖς, ὥστε νὰ ἐπιτευχθεῖ κάποια σταθερὴ παφὴ μεταξὺ τους.

»Θὰ μποροῦσαν βέβαια νὰ ληφθοῦν καὶ διάφορα ἄλλα μέτρα πρακτικά, ἀλλὰ ἀυτὰ δὲν θὰ ἐθεράπευαν μιὰν ἀσθένεια ἡ ὁποία δὲν εἶναι φύσεως ὑλικῆς, ἀλλὰ ἠθικῆς, καὶ κατὰ συνέπεια δὲν θὰ πεῦσται μὲ μέσα ὑλικά».

ΘΑΛΗΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΟΥ ΜΙΛΗΣΕ ΜΕ ΤΟ ΘΕΟ ΤΟΥ

ΤΟΥ Κ. ΣΤΕΛΙΟΥ ΞΕΦΛΟΥΔ

ΕΥΩΔΙΑ ΦΛΟΓΑΣ

ΤΟΥ Κ. ΝΙΚΟΥ ΚΑΛΑΜΑΡΗ

[Σχετικά με τις συζητήσεις ποὺ γίνουνται τὸν τελευταῖο καιρὸ σὲ διάφορα ἑλληνικὰ περιοδικὰ γιὰ τὸν ὑπερρεαλισμό, νομίσαμε πως θὰ ἤταν ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς ἀναγνώστες μας νὰ ἔχουν ὅπ' ὄψη τους μερικὰ παραδείγματα τοῦ ὕφους, τῆς ποιοτροπίας καὶ τῶν τάσεων τῆς σχολῆς αὐτῆς. Ἕνα τέτοιο παράδειγμα εἶναι τὸ ἀκόλουθο κομμάτι τοῦ κ. Ν. Καλαμάρη, ποὺ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς "Ἕλληνες λογοτέχνες ποὺ προσχώρησαν ὅπτο ὑπερρεαλισμό].

Δίχως ποίηση δὲν ὑπάρχει ζωή. Τέχνη εἶναι ρυθμός. Ρυθμὸς μορφῶν καὶ ψυχῆς ποὺ θωρεῖ.

Ψυχὴ εἶναι ἐρωτας τρελλός.

Δίχως παραφορεῦνν δὲν ὑπάρχει τέχνη.

Ἡ φρόνηση καταστρέφει τὴν ψυχή.

Ἡ φρόνηση εἶναι νοῦς, κρίση καὶ κρίση ἐπὶ πῆς μνήμης.

Ἡ τέχνη εἶναι παντοῦ, σ' ἕνα σύννεφο, σ' ἕνα ἐγκαταλελειμένο αὐτοκίνητο, ἴσως καὶ σ' ἕνα πίνακα.

♣

Ἡ τέχνη εἶναι κάθαρση. Ὁ πρῶτος ὅρος τῆς ἀντίδεσης δημιουργήθηκε στὴ φιλοσοφία τῆς Ἰωνίας καὶ ὁ δεύτερος στὴν ψυχολογία τῆς Βιέννης. Τὴν σύνθεσή του ἐπιχειρεῖ ὁ ὑπερρεαλισμός.

Ἡ τέχνη εἶναι συνεχὴς κ' ἐκπληξη ποὺ αὐτὴ προκαλεῖ. Χωρὶς ἔκπληξη δὲν ὑπάρχει φαντασία, χωρὶς ἔκπληξη δὲν ὑπάρχει θίαση, δὲν ὑπάρχει ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ.

♣

Στὴν ἀναζωογόνηση τοῦ ρομαντισμοῦ κάτου ἀπὸ τὴν πιὸ ἀκρατὴ του μορφὴ βρίσκει σωτηρία ὁ ἀνθρωπος.

Ὁ ρομαντισμὸς ἀντιστέκει στὴν πραγματικότητα. Ἐνῶ ὁ κλασσικισμὸς εἶναι μία στείρα προσπάθεια σύνθεσης τῶν δυὸ βασικῶν ἀρχῶν τῆς ζωῆς, τῆς ἀρχῆς τῆς πραγματικότητας καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀπόλαυσης.

Τὸ ποίημα ἐμπνέει.

Ἡ τέχνη εἶναι περιπέτεια ποὺ συνεχίζεται ἀφοῦ ἀφήσουμε τὰν κινηματόγραφο, ἀφοῦ κλείσουμε τὸ βιβλίο, ἀφοῦ ἐπιστρέψουμε ἀπὸ τὸν ἐρωτικὸ ἀγώνα, ἀφοῦ ξυπνήσουμε.

Ἡ τέχνη τοῦ ποιήματος εἶναι στὴ μνήμη τοῦ ἀνέμου. Κι' ὅμως τέχνη δὲν εἶναι ποτὲ ὕβριση τοῦ ἀνέμου, ἀλλὰ διάρκεια ἀνέμου.

Τὸ ταλέντο εἶναι ἱκανότητα νὰ βλέπουμε ὄνειρα.

"Ἀνθρωποι πλουσιόψυχοι, ἀνοίξτε τὴν ψυχή ἑνὸς τόπου, μέσα ἀπὸ τὰ τραγούδια του καὶ τὴ λαϊκὴ του γενικὰ τέχνη.

• • •

Η ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

Ὁ φίλος λογοτέχνης κ. Γιώννης Σφακιανάκης, ἀσχολούμενος στὸ τελευταῖο φύλλο τῶν «Ν.Γ.» σὲ μιὰ κριτικὴ μου, γιὰ τὴ μετάφρασή του τῶν «Τελευταίων ποιημάτων» τοῦ Ἰταλοῦ ποιητῆ Λέο Φερράρο—μιὰ μετάφραση ἐξαιρετικὴ καὶ ἐπαινετή, ἀπὸ πολλὲς πλευρές—θίξτε ἕνα γενικώτερο ζήτημα, τοῦ μεταχειρίσματος τῆς καθαρεύουσας στὴν ποίηση, ἕνα ζήτημα ποὺ ἐπανειλημμένα ἔχει ἀπασχολήσει αὐτὴ τὴ στήλη.

Ὁ κ. Σφακιανάκης, στὴν ἐκτενέστατη καὶ μελετημένη του ἀπάντηση, παίρνει τὸ ζήτημα ἀπὸ τὴν ἀ ι σ θ η τ ι κ ή του πλευρά. Μιλάει γιὰ τὴ σιωπηρὴ τῆς λέξης, γιὰ τὸ δικαίωμα ποὺ ἔχει ἡ ποιητὴς νὰ μεταχειριστεῖ ἀποιαδήποτε λέξη ἢ φράση ποὺ τοῦ φαίνεται ὡραιοτερη καὶ βολικώτερη γιὰ τὸ σκοπό του, τὴ δημιουργία, δηλαδὴ, τοῦ αἰσθητικοῦ ἀποτελέσματος, ποὺ ἔρχεται πάνω ἀπ' ὅλα.

Σ' αὐτὸ ἀπάνω δὲν θὰ μποροῦσα, φυσικά, νὰ φέρω καμμιὰν ἀντίρρηση. Ἀπ' ἐναντίας θαῦμα καὶ νὰ ὑπερβάλω. Ὁ ποιητὴς εἶν' ἐλεύθερος νὰ μεταχειριστεῖ ὁτιδήποτε ὀλικὸ νομίζει ἐξυπνοτερὸ γιὰ τὸ σκοπό του, ὁποιαδήποτε λέξη, ἰδιωματικὴ ἢ ἄκομα καὶ κατασκευασμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο, ὁποιονδήποτε ἦχο ἢ φθόγγο, φτάνει μόνο μ' αὐτὰ νὰ τέκπιτελεῖται τὸ αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα, φτάνει μόνο αὐτά, γιὰ ὁποιαδήποτε, μέσα νὰ τοῦ εἶναι ἀνάγκη πραγματικὴ καὶ ἀναπόφευχτη, γιὰ νὰ ἐκφράσει τὸ ὡραῖο, ὅπως τόχει συλλάβει στὴ φαντασία του.

Τὴν ἀποψη αὐτὴ τὴ δέχομαι ἀνεπιφύλαχτα. Πολλὲς φορὲς, ἄλλος τε, σὲ διάφορα κριτικά μου σημειώματα, τόνισα τὴν ἀνάγκη τῶν ἀποχαιρισεων τῆς ἀγνῆς καὶ ἀδόλης δημοτικῆς γλώσσας στὴν ποίηση—καὶ μονάχα σ' αὐτήν. Μὲ ἡ ἀνάγκη αὐτὴ, ποὺ στοὺς πραγματικοὺς ποιητὲς κατανταῖ νὰ γίνεται ἕνα ἀληθινὸ βασανιστήριο, ἔχει φτάσει, στὶς μέρες μας, νὰ γίνει ἕνα εἶδος φανατισμοῦ. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς νέους πρὸ πάντων ποιητὲς μας—καὶ δὲν μιλῶ, φυσικὰ, γιὰ τὸν κ. Σφακιανάκη—νομίζουνταις ἴσως πὼς μὲ τὴν καθαρεύουσα θὰ δώσουνε μιὰ κάποια κομψότητα στὸ στίχο τους, ἢ ἐπιζητοῦνταις ἀκόμα τὸ «effet» καὶ τὴν ἀποδοκή, μὲ κάθε μέσο, δίχως βαθύτερην ἀνάγκη, ἐρωτοτροποῦνε μ' ἐλαφρὴ συνείδηση μὲ τὴν καθαρεύουσα, χωρὶς μ' αὐτὸ νὰ δημιουργοῦν κανένα ἄξιο λόγου αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα.

Τὰ παραδείγματα ποὺ θὰ μποροῦσα νὰ φέρω εἶναι ἄπειρα καὶ γνωστά σ' ὁλους, νομίζω, ποὺ παρακολουθοῦνε κάπως ἀπὸ κοντὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς λογοτεχνίας μας. Πρώτο, ἀντὶ νὰ ἀπεκτεῦθῶ συνδέσεις μὲ τὸν περιορισμὸ τῶν δυνατοτήτων τῆς στήλης, νὰ κάνω μιὰ σύντομη καὶ γοργὴ ἀναδρομὴ πὼ νομίζω πὼς κάτι ἔχει νὰ μᾶς διδάξει.

Ὕστερα ἀπὸ πενηντάχρονους, σχεδὸν, σκλησοὺς ἀγῶνες, ἡ δημοτικὴ γλῶσσα καθιερώθηκε ὁλοτελα, μποροῦμε νὰ ποῦμε, στὴ λογοτεχνία μας. Οἱ ἐφημερίδες ὅμως ἐξακολουθοῦσαν νὰ γράφουνται στὴν καθαρεύουσα πάντα. Ὁ πολὺς κόσμος, τὴ φυσερωμένα κοινὸ μιλοῦσε καὶ μιλάει ἀκόμα μέσα στὶς πολιτεῖες ἕνα γλωσσικὸ κατασκεύασμα ποὺ ἔχει περισσότερη σχέση μὲ τὴν καθαρεύουσα, παρὰ μὲ τὴ δημοτική. Σιγὰ σιγὰ καὶ οἱ λογοτέχνες μας, ἔχοντας μάλιστα μπρὸς στὰ ἀφεντικὰ τῶν ἐφημερίδων τοῦ Καβάφη—ποὺ ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ ἀρχίνησε ἡ ἀναστάσι τῆς Σκύρου. Τέλος, ἐνας σύντομος ἐπίλογος, ἕνα γλωσσάριο μὲ λίγ ἰδιορυθμίες τῆς Σκυριανῆς προφορᾶς καὶ μερικὰ χαρακτηριστικὰ σπίτια τῆς κ.Ἀθηνᾶς Ταρσούλη, καθὼς καὶ φωτογραφίες τῆς Σκυριανῆς ζωῆς, σιμπληρώνουν τὸ συμπαθητικὸ αὐτὸ βιβλίο, γιὰ τὸ ὁποῖο ἡ συγγραφέας τοῦ ἀξίζει τὰ συγχαρητήρια μας, ἀφοῦ, μέσα στὶς δυνατότητές τῆς, μᾶς ἔδωσε ἕνα βιβλίο καλογραμμένο καὶ, πρὸ παντὸς, χρήσιμο. Κι' αὐτὸ τὸ τελευταῖο εἶναι ποὺ δαραίνει περισσότερο στὴν ἐκτίμησή του, ἀφοῦ τέτοια βιβλία, ποὺ τὸν τελευταῖον καιρὸ πληθαίνουν ὁλόενα, αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἔχουν : Νὰ γνωρίσουνε πλατύτερα τὴ λαϊκὴ ψυχὴ ἑνὸς τόπου, μέσα ἀπὸ τὰ τραγούδια του καὶ τὴ λαϊκὴ του γενικὰ τέχνη.

• • •

Η ΚΙΤΡΙΚΗ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ ΜΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΦΟΥΣΑΡΑ: Συμβολὴ εἰς τὴν Ἐοβοϊκὴν βιβλιογραφίαν (1620-1936). Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Ἀρχείου Ἐοβοϊκῶν Μελετῶν», τόμος Β' Ἀθῆνα 1937.

Μετὰ τὴν «Ἐπιφάνεια» τοῦ Λαογραφικοῦ Ἑταιρείου τῶν Θεσσαλῶν καὶ τὴν «Ἔκθεση Ἐπετηρίδων Θεσσαλικῶν Μελετῶν», ἄρχισε νὰ ἐκδίδεται ἡ «Ἐπετηρὶς Ἐοβοϊκῶν Σπουδῶν» ἀπὸ μιὰ ὁμάδα ἐρευνητῶν ἀφοσιωμένων ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἔρωτα τῆς ἐπιστήμης καὶ τὴν ἀγάπη τῆς πατρίδας τους. Μιὰ ἀπὸ αὐτὲς—ἴσως καὶ ἡ πιὸ ἀξιόλογη—εἶναι ἡ βιβλιογραφικὴ συμβολὴ τοῦ κ. Γεώργιου Φουσάρα ποὺ ἀποτελεῖ σημαντικὴ βοήθεια γιὰ ὅσους θὰ θέλανε ν' ἀσχοληθοῦνε μὲ τὴν ἱστορία καὶ τὴ λαογραφία τῆς Ἐοβοΐας ἢ καὶ γενικότερα μὲ τὰ ἐοβοϊκὰ γράμματα.

Ἡ βιβλιογραφία τοῦ κ. Φουσάρα—πρώτη συμβολὴ στὸ θέμα, ὅπως μᾶς ὁπόσχεται στὸν πρόλογό του—ἔχει ἤδη τὸ προσὼν τὴν συστηματικὴ κ' ἐπιστημονικὴ κατάταξη ποὺ συμπληρώνεται μὲ πλούσια βιβλιογραφικὰ στοιχεῖα καὶ διευκολύνεται μὲ ἀρετῆρια. Ἀκόμα ἐκτείνεται σὲ κάθε τὶ ποὺ ἀναφέρεται στὴν Ἐοβοΐα ἀπὸ τὴν περιγραφὴ βαλίε καὶ ἄρθρα ποὺ μιλοῦν γιὰ τὴν Ἐοβοΐα καὶ τοὺς Ἐοβοεῖς, βιβλία ποὺ ἀποθήκευσε στὴν Ἐοβοΐα καὶ ἔργα Ἐοβοΐων ἢ ἀναφερόμενα μόνο τὰ λογοτεχνικά; Ἔτσι ὁ κ. Φουσάρα ὁλοκληρωμένος θὰ ἔχει δεῖ τὸ φῶς μιὰ ἐοβοϊκὴ βιβλιογραφία ποὺ δὲν θὰ ἤταν ἄλλος τόσος στὴν Ἑλλάδα ἄτοκα ἀπὸ τὴν Ἑπτάνησο ποὺ εἶτυχησε νὰ ἔχει βιβλιογραφο τὸ μεγάλο Ἀγγλόγραφο. Κι' ὅλοι νοιώσουμε τί μεγάλη ὠφελεῖα θὰ δώσει μιὰ τέτοια βιβλιογραφία στὴ μελέτη τῶν προβλημάτων τῆς Ἐοβοΐας μὰ καὶ τὴ βοήθεια θὰ προσφέρει στοὺς μελετητὲς τοῦ.

Γ. Κ. ΚΑΤΣΑΜΠΗΣ.

ΤΟ ΔΡΟΜΑΚΙ ΣΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

[ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ 10η ΣΕΛΙΔΑ].

πραγματικότητα καὶ κάποιο πράγμα μὲ ὅσα μου δὲν μ' ἄφηνε νὰ τὸ πάρω. Εἶχα ξυπνήσει ἀργά, ξένος μέσα σὲ μιὰ πόλη ξένη καὶ ἀπόμακρη. Ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ εἶχε ἀρχαῖα μοσαϊκὰ μὲ γάλης ἀξίας. Τὰ μάτια μου ὅμως πλανιόντουσαν μέσ' τὸ κενό· ἡ ἀνάμνηση τῆς περασμένης νύχτας ξαναχτύπανε σὰν μπαλό μου δλόενα μὲ μεγαλύτερη δύναμη καὶ μὲ ἀπασχολοῦσε ἀκαταπαύστως τὸ σημεῖο νὰ ψάχνω γιὰ νὰ βρῶ τὸ δρόμο καὶ τὸ σπίτι...

Αὐτοὶ οἱ παράδοξοι ὅμως δρόμοι δὲ ζοῦνε παρὰ μόνο τὴ νύχτα τὴν ἡμέρα φοροῦνε μάσκες γκρίζες καὶ ψυχρές κάτ' ἀπὸ τὶς ὁποῖες μόνο ὁ μυημένος μπορεῖ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσει. Ἔβραμάταια νὰ τὸν βρῶ, δὲν τὸν βρῆκα. Κουρασμένος γύρισ' ἀπογευματινὸς ἀπὸ γόρισα στὸ ξενοδοχεῖο, καταπελωκόμενος ἀπὸ τὶς μορφὲς ποὺ εἶχανε ξυπνήσει μέσα μου τὴν ἀνησυχία καὶ τὴν ἀγωνία.

Τὸ τραῖνο μου ἔφευγε στὶς 9 τὸ βράδυ. Ἐγκατέλειψα τὴν πόλη μὲ δύσκολη σκεια. Ἕνας ἄνθρωπος τοῦ σιδηροδρόμου ἤρθε νὰ πάρει τὶς ἀποσκευές μου καὶ, πηγαίνοντας αὐτὸς μπροστὰ κ' ἐγὼ ἀκολουθῶντας, τραβήξαμε γιὰ τὸ σταθμό.

Ξαφνικά, σ' ἕνα σταυροδρόμι ἔνοιωσα τὴ καρδιά μου νὰ ξεπετᾶ: "Αν γνώρισα τὸ δρόμο τὸ λοξὸ ποὺ δνῦγαξε κ' αὐτὸ τὸ σπίτι' εἶπα στὸν ἄνθρωπο ποὺ προπορεύτανε νὰ μὲ περιμένει καὶ, ἐνῶ αὐτός, ἔκπληκτος στὴν ἀρχή, ἔριχτε ὕστερα νὰ γελάει μ' ἕνα ὕφος σ' ὑδέλιο καὶ οἰκεῖο,—κῆγα νὰ ρίξω μιὰ τελευταία ματιὰ σ' αὐτὸν τὸ δρόμο τὴ περιεχάτεια.

Ἤταν ἐκεῖ μέσ' τὸ σκοτάδι, σκοτεινὸς σὰν τὴν ἀγουνία, καὶ μέσ' τὴ σιωπηλὴ λάμψη τοῦ φεγγαριοῦ εἶδα νὰ λαμπρίζουνε τὰ φανάρια τῆς πόρτας σ' τοὐνοῦ τοῦ σπιτιοῦ. Θέλησα νὰ πλησιάσω γιὰ τελευταία φορά, ὅταν μιὰ ἀνθρώπινη μορφὴ γλύστρησ' ἐξ' ἀπὸ κεῖ κοντά. Γνώρισα, τρόμοντας, τὸν ἄνθρωπο, ποὺ τὸν ἀνεῖ μαζεμένος πάνω σ' κατώφλι καὶ μούγνεψε νὰ πλησιάσω. "Ενας τρόμος ὅμως μὲ κυρίευε κι' θηρα μὴν τύχει καὶ μπλεχτῶ πάλι μ' κομμιὰ φασαρία καὶ χάσω τὸ τραῖνο μου.

Ὡστόσο, ὅταν ἔφτασα στὴ γωνιὰ τοῦ δρόμου, πρὶν νὰ στρίψω, ἔρριξα μιὰ ματιά, ἀκόμα μιὰ φορά, πίσω μου. Ὅταν τὸ βλέμμα μου συνάντησε τὸν ἄνθρωπο, αὐτὸς τέντωσε τὸ κορμί τοῦ τὸν εἶδα νὰ μαζεύεται μὲ γρηγοράδα κ' νὰ γύνεται πάνω στὴν πόρτα καὶ νὰ τὴν ἀνοίγει ἀπότομα. Αὐτὴ τὴ στιγμὴ κάτι σὰν φτεραλτὸ ἔλαμψε στὸ χέρι του δὲ μπόρεσα νὰ διακρίνω ἐξ αἴτιας τῆς ἀπόστασης ποὺ μᾶς χώριζε, ἂν αὐτὸ ἦτανε λυχτὰ ἢ τὸ ρηγαλίρι, ποὺ ἀπὸ φῶς τῆς σελήνης ἔλαμπε ὅλλια ἀνάμεσα σ' δάχτυλά του...

Μετάφρ. ΞΕΝ. Ι. ΚΑΡΑΚΑΛΟ

ΤΕΛΟΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

ΘΕΑΤΡΟ

—Ἡ κ. Κατερίνα Ἀνδρεάδη θ' ἀνεβάσει μετὰ τὴ «Νίνα» καὶ τὸ «Ὁ πρῶτος, τὴν κυνωδία τοῦ Ζιρωντοῦ ἀ'Ἀμφιτρίων 38».

—Ἡ κ. Ἄλκη Θ' ἀνεβάσει στὶς 17 Ἀοῦστου μετὰ τὴ νέα τομεντὶ τοῦ κ. Ἀλέξου Λιδορίκη «Ἔδω θὰ μείνουμε γιὰ κάνα χρόνο».

—Εἰδήσεις ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη βεβαίνουν πὼς ὁ θίασος τῆς κ. Μαρίκας Κοτοπούλη σημειώνει τεράστια ἐπιτυχία καὶ ἐξαιρετικὴ κίνηση.

—Ὁ κ. Λογοθετίδης, ποὺ δὲ μπόρεσε λόγω ξαφνικῆς ἀρρώστειας τοῦ ν' ἀκολουθεῖ τὴ θίασο, ἀνέβρασε κ' ἀντεξόρησε στὴ ἀρχὴ αὐτῆς τῆς ἑβδομάδας γιὰ τὴ Μακεδονικὴ πρωτεύουσα.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Τὴν ἐρχόμενη Τετάρτη, στὶς 18 τοῦ μηνὸς καὶ ὥρα 6.30 μ. μ., ἡ Τουριστικὴ Ἐπιτροπὴ Κηφισιᾶς, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τῆς τελευταίας συναυλίας στὴ μαγευτικὴ τοποθεσία τοῦ Κολυμπαρῆ, δοργανώνει μιὰ δεύτερη συναυλία, μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Μητσοπούλου καὶ μὲ πρόγραμμα τὴν Ἐισαγωγὴ τῆς "Ὀπερας καὶ τὴν Ποιμενικὴ Συμφωνία τοῦ Μπετόβεν, τὸ Ἀντικοντέρτο ἀπὸ τὴν 3η Συμφωνία τοῦ Μαλλὲρ καὶ τὴν Ἐισαγωγὴ τῆς «Ποιμένης Νόφης» τοῦ Σμετάνα. Ἡ ἐπιτυχία τῆς συναυλίας αὐτῆς προβλέπεται ἐξαιρετική.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«ΝΕΑ ΠΝΟΗ», μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ ἑνὸς, διευθυντῆς Νίκος Π. Πάνος, ἀριθ. 13, Ἰοῦλιος—Ἀοῦγοστος, τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, μὲ ὡραῖον ἐμφάνιση κ' ἐκλεκτὲς συνεργασίες. Ἀνάμεσα σ' ἄλλα ἐνδιαφέροντα τὸ σημειώνουμε τὸ ποιήματα τῶν κ. Κύπρου Χρυσάνθη, Γιάννη Βεγκίζη καὶ Ἀγγελικῆς Ἀ. Ἀγγελοπούλου, τὸ ποίημα «Ἡ ποτρίδα» τοῦ Ρουμένου Ἀλφὸ Κάβρος, μετάφρασμένο ἀπὸ τὸν κ. Ἀντ. Μιστακίδην, τὸ σημείωμα «Δημιουργία καὶ κριτικὴ» τοῦ Ψιλολόγου, διηγήματα τῶν κ.κ."Αγγελου Λεκῆ καὶ Σώτου Χονδρόπουλου, κ. ἐ.ἱστορία κάποιου, ποὺ φροντιζόμαστε τὸ πέτρες τοῦ Ράϊνερ Μαρία Ρίλκε, μεταφρ. ἀπὸ τὸν κ. Δημ. Σ.τ. Δημίου, μελέτη τοῦ κ. Νικ. Τσαμόδικη, φιλολογικὴ σημειώματα «Νέες Γνοῦες» καὶ τοῦ κ. Γ. Δαμόρη, κριτικὴ τοῦ βιβλίου «Τὰ κολοκύνεια σεραφείμ» τοῦ κ. Ἄνθου Ἀκρωνίου, ἀπὸ τὸν κ. Γ.Β., καὶ τὸν βιβλίον «Π. Φορμόζη : Ἡ μορφὴ καὶ ἡ ἐρώτα τῆς Μηρσέλιας τοῦ Ἐδριείδου», «Μ. Ἠλιολάβη: "Ἀσματα : Ἀκρίτικα» καὶ «Μ. Κάρη: "Οτσον βρεβοκεῖς» ἀπὸ τὸν κ. Π. Σπανδωνίδην, χρονικὰ, κὲς βιβλίο κλπ.

«ΤΟ ΝΗΣΙ», μηνιαῖο φιλολογικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ περιοδικὸ, διευθυντὴς Γιάννος Μουτάφης καὶ Κώστας Χαλλιόρης, Χίος. Ἐκκινλοφόρησε τὸ 3ο τεύχος, τοῦ Ἀοῦγοστου, τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, μὲ ὡραῖαν ἐμφάνιση κ' ἐκλεκτὲς συνεργασίες. Ἀνάμεσα σὲ περιεχόμενα τοῦ σημειώνουμε τὰ ποιήματα τῶν κ.κ. Ρώμου Φιλόρα, Τέλλου Ἀγρα, Ἀγάπας Μενέζη, Ἑλένης Καρδασῆ, Ἰωάννας Καφιλᾶ, Ἀλέξιου Κοραλλῆ, Μίμη Κυριακίδη, Φώτη Ἀγγελιδᾶ, "Αρη Κατζιδάκη καὶ Κώστα Χαλλιόρη, πολὺ ἐνδιαφέρον τοῦ κ. Ζ. Φραγγιάκου, Νίκης Σίδερίου, Χρήστου Μεμέλιου καὶ τοῦ Ἀντρέα Λοΐζου, μελέτες καὶ ἱβογραφικὰ σημειώματα τῶν κ. Ὁ. Διοματάρη, Γ. Μαδία καὶ Λέκας Καλοσούλου, διηγήματα τῶν κ. Γ. Μαστοράκη καὶ Γ. Ἐκβολέα, φιλολογικὰ σημειώματα, κριτικὴ τοῦ κ. Γ. Ἐκβολέου γιὰ τὸ βιβλίο «Κλαῦμα στὸ Γριπονῆσι τοῦ κ. Γιάννη Σκαρίμπα, σφραγιολόγηση τῆς ἐνεκμετικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς καὶ ἄλλες ἐνδιαφέρουσες συνεργασίες.

«ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΥΔΡΑΣ», μηνιαῖο δημοτικιστικὸ ὄργανο τῶν Ἑλληνοπαίδων Ὑδραίων, διευθυντὴς Ἀντώνης Π. Μανίκας, Πειραιᾶς. Ἐλάβαμε τὸ 7ο τεῦχος τοῦ Ἰουλίου, τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, μὲ διάφορες ἐλκυστὲς λαϊκογραφικὲς, ἱστορικὲς καὶ φιλολογικὲς συνεργασίες γύρω ἀπὸ τὴν Ὕδρα καὶ τὴν ἱστορία τῆς γραμμένες ἀπὸ τοὺς κ.κ. Ἀντ. Μανίκαν, Δημ. Μπόγρη, Γκ. Β. Ἀ.

«ΜΗΝΙΑΙΑ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΣ», μηνιαῖον ὄργανον τῶν ἀπανταχοῦ Μεγαλοπολιτῶν, Λυκοσουρέων καὶ Φολεγανδρίων, διευθυντὴς Φιλοποίμην Χρ. Μητσόπουλος, Ἀθῆνα. Στὸ νέο τεῦχος, τοῦ Ἰουλίου, τοῦ καλοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ, δημοσιεύμε ἐνδιαφέρον ἄρθρο, μελέτες καὶ λαογραφικὰ σημειώματα γράμμενα ἀπὸ τὴ Μεγαλόπολη, τὸν κ. Πολύβιο Χρ. Μητσόπουλο, Κων. Φλῆρη, Λέλας Χ. Μητσοπούλου, Λάμπτ. Π. Φωτοπούλου, Φίλοπ. Χ. Μητσοπούλου κ. ἀ.

«ΑΛΛΑ Ι.Κ.Λν», τριμηνιαῖο περιοδικὸ, εὐθυντὴς Κώστας Π. Τριανταφύλλου, Πάτρα. Ἐλάβαμε τὸ 2ο τεῦχος τοῦ καλοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ, μὲ ὡραῖαν ἐμφάνιση καὶ ἐκλεκτὲς συνεργασίες. Ἀπὸ τὰ περιεχόμενα τοῦ σημειώνουμε τὴ ποίηση κατ' ἀρχὴν Κλ. Παράσχου, Κράτη Δανήλου, Τάκη Δόξα, Κλέαρχου Μιμίκου, Π. Χαλκιᾶ καὶ Π. Χρυσόπουλου, τὴ μελέτη τοῦ κ. Ὀρβίλιο τοῦ κ. Μιχ. Πετρίδη, διήγημα τοῦ κ. Κύρου Δανήλου, μελέτες λαογραφικὲς καὶ φιλολογικὲς. Ἀρθρα καὶ πεζὰ τῶν κ. Στέφ. Ἀνγκρέα, Ἀνωνυ. Ἀρθρ. Λεξιόβα καὶ Ἀλεξ. Ζώμ, Ν. Τσαμαδοῦ καὶ Γιάννη Γκούρα, κριτικὴ τοῦ βιβλίου «Τὸν Δρογοῦμπες τοῦ κ. Κλ. Παράσχου» ἀπὸ τὸν κ. Γιάννη Γκούρα, τοῦ βιβλίου «Ἀλμανάκιδον—Δημοσιογήσεις καὶ προνόμια τῶν ἀλλοδαπῶν ἐν Κύπρῳ» ἀπὸ τὸν κ. Κ.Ν.Τ., τοῦ βιβλίου «Ἐπὶ ἀπορίκοῦ παρόνεργογρέξιο τῆς Μύρρας Ἀλόη, ἀπὸ τὸν κ. Ἀ. Π., φιλολογικὰ σημειώματα, παρακολούθηση τῶν γράμματα τῶν κ. Ρώμου Φιλόρα, Τέλλου Ἀγρα, Ἀγάπας Μενέζη, Ἑλένης Καρδασῆ, Ἰωάννας Καφιλᾶ, Ἀλέξιου Κοραλλῆ, Μίμη Κυριακίδη, Φώτη Ἀγγελιδᾶ, "Αρη Κατζιδάκη καὶ Κώστα Χαλλιόρη, πολὺ ἐνδιαφέρον τοῦ κ. Μιχ. Πετρίδη, ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ προηγούμενο φύλλο μας, ἀρκετὰ καλὸ, γραμμένο μὲ γνώση τῶν ἠθῶν καὶ τεχνικῶν ἀκατιῶνων τοῦ στίχου, μᾶς ἔστειλε τρεῖς ἀνθολογίες τῶν ἀνεκδότων μας κάνει νὰ περιμένουμε κάτι καλύτερο ἀπὸ σᾶς, γιατὶ ἔνα ἔργο σας, τέλος, βγάζουμε τὸ συμπέρασμα πὼς δὲν σᾶς λείπει τὸ ταλέντο, ποὺ πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀπαιτεῖ μποροῦμε νὰ τὸ χαρακτηρίσουμε, σὰν ἀπόπειρες ὅμως ἀλλοτε τέλα ἀποτυχημένες, ἀφοῦ σᾶς λείπουν τὰ τεχνικὰ ἐφόδια, γιὰ νὰ γράψετε σωστοὺς στίχους. Δὲν κρατᾶτε κανένα μέτρο καὶ ἔνα κανόνα ρυθμὸ καὶ γν' αὐτὸ σᾶς συνιστοῦμε ἰδιαίτερα τὸ πρωτοβ ἔναγράψετε, ἀν θέλετε νὰ δώσετε κάτι μὲ ρίκες λογοκρισμένες ἐκφράσεις : ἀσκαλὸ ταινε (σὰ νὰ εἶναι δηλαδὴ τὸ ρῆμα σκαματᾶ—σταματαίνω). ἀμορφοῦσε. ἐμποροῦσε (μποροῦσε κ.λπ.) κ' ἄκομα τοῦτο «Ἤλσο δὲν ἀπαντήθκε ὅμως !...» ποὺ τὸ σωστό του εἶναι : «Ἤλσο ἀπαντήθκε ὅμως!...». Προσέχετε περισσότερο στὸ μέλον καὶ θὰ μποροῦσετε νὰ δημιουργήσετε κάτι μὲ ἀξιώσεις.

Γ. Μ. Φ ι λ ι π π α ν ; : Ἀπὸ τὰ δυὸ τραγούδια σας, τὸ «Γράμμα» ἔχει πολλὰ ματᾶ—σταματαίνω). ἀμορφοῦσε. ἐμπορεῖ λάθη. Ἔνιὸ μετεκριτέχετε 11συλλαβο στίχο, ἀφίνετε πότε-πότε νὰ σᾶς φεύγουν ἀνάμεσα στὸ τραγούδι καὶ μερικὰ 13συλλαβοι. Ἐπίσης ἔχετε καὶ μερικὲς ἀφόρητες χασμωδίες, ὅπως στὸν 3ο στίχο τοῦ β' τετράστιχου κ.λπ. Τὸ «Α-

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

ΓΙΑ ΜΙΑΝ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ

Κύριε Φωτιάδη,

Μιὰ μεγάλη πληγὴ ποὺ μᾶς ἄνοιξε τὸ διαμαγωκὸ ξεσήκωμα ὡριοπέμψεις περιοδικὸν τοῦ κέντρου γιὰ δίθεν ξύσματα ἀνεμιατικὸ τῆς ταλαίπωρης ἑλληνικῆς ἐπαρχίας. εἶναι καὶ διάφορες ἀνταποκρίσεις μερικῶν γιὰ τὴν ἀ-ψύταρατη ἀνεμιατικὴ ζωὴ τῆς καιρίτικης Ἐπαρχίας.

Οἱ ἀνταποκρίσεις αὐτές, ἀντὶ—ἐκπληρόνοντας τὸν ἀληθινὸ τοὺς προορισμό, σὰ φιλολογικὲς ἀνταποκρίσεις ἀνέβνουν λύση, ἢ τοὐλάχιστο κατευθυντήριες γραμμὲς πάνω στὰ ποικίλα ἀνεμιατικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ προβλήματα τῆς ἐπαρχίας, ἀρκοῦνται στὰ νὰ παρέχουν εἰκαιρία σὲ μερικοὺς γιὰ νὰ γνωρίσουν τὶς αὐστηρὲς ἀτομικὲς λογοτεχνικὲς γνωρίμες τῶν κ. ἀνταποκριτῶν Ἐ Ἔτσι, ἂν οἱ ἀνταποκρίσεις αὐτὲς δὲν εἶναι ἀπὸλυς λιβανίσματα μερικῶν πολὺ ἀφιβόλλης ἀξίας ποιημάτων, θένται, σίγουρα, προσωπικοὶ λιβελλοὶ ἐναντίον ἰδεολογικῶν ἢ ἄλλων εἰδοῦς ἀντιπάλων τους.

Τὶς ἀντιλήψεις μας τοὐτες λαβαίνουμε ἀφορμὴ νὰ γράψουμε ἀπὸ μιὰ φιλολογικὴ ἀνταπόκριση ἑνὸς, ἀπὸ τὸ "Αγρίνιο, ποὺ κρύβεται κάτω ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ Χ. Ἡ ἀνταπόκριση τοὐτη — πανομοιότυπη σχεδὸν — δημοσιεύτηκε σὲ Ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα («Ταχ

ΓΡΑΦΕΙΑ:
Πατησίων 8
ΤΗΛ. 30-461

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ Περιοδικ
ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡ.
Αριθ. φύλλου 37

1) Μανέ: Ἡ γυναίκα μὲ τὸν παπαγάλο

2) Πικασό: Πορτραίτο τῆς Γερτρούδης Στάϊν

3) Μιὰ σκηνὴ ἀπὸ τὴ νέα ταινία γύρω ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Πούσκιν. Ὁ Λιτβάκι στὸ ρόλο τοῦ Πούσκιν παιδιοῦ.

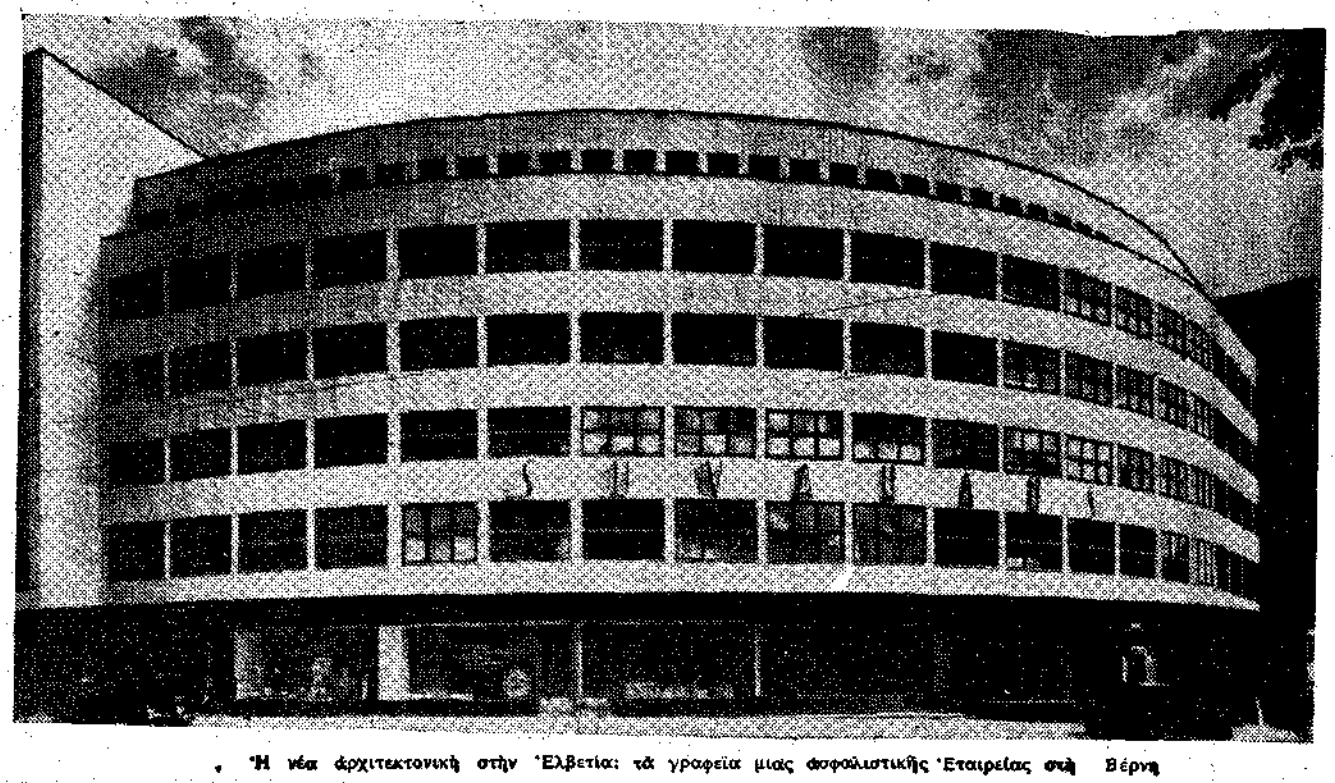

Ἡ νέα ἀρχιτεκτονικὴ στὴν Ἑλβετία: τὰ γραφεῖα μιᾶς ἀσφαλιστικῆς Ἑταιρείας στὴ Βέρνη

Ἡ Ζοάν Φονταίν